

**Národní akční plány boje proti chudobě
a sociálnímu vyloučení
členských zemí Evropské unie**

Magdalena Kotýnková
Štěpán Laňka

VÚPSV
září 2002

Obsah

Úvodní část: Cíle, přístupy a opatření. Východiska pro aplikaci.	4
1. Důvody pro vypracování a přijetí Národních akčních plánů boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení	4
1.1 Východiska pro vytváření NAPs/incl	5
1.2 Cíle, metody a opatření pro snižování chudoby a sociálního vyloučení	8
2. Východiska pro vypracování Národního akčního plánu ČR	10
2.1 Chudoba a sociální vyloučení v české společnosti	10
2.2 Identifikace rizik chudoby a sociálního vyloučení v české společnosti	10
2.3 Skupiny obyvatel ohrožených sociálním vyloučením v české společnosti	11
3. Vhodná opatření pro snižování chudoby a sociálního vyloučení v české společnosti	13
Závěr	15
Literatura	16
Část I: Přístupy a nejdůležitější opatření v boji proti chudobě a sociálnímu vyloučení	18
1. Usnadnění účasti v zaměstnání a přístupu ke zdrojům, právům, zboží a službám všem lidem	19
1.1 Usnadnění účasti v zaměstnání	19
1.2 Usnadnění přístupu ke zdrojům, právům, zboží a službám pro všechny	21
2. Prevence rizika sociálního vyloučení	27
2.1 Podpora začlenění do informační společnosti (e-Inclusion)	27
2.2 Prevence před zadlužeností a bezdomovectvím	27
2.3 Zachování rodinné solidarity	28
3. Pomoc nejvíce ohroženým skupinám obyvatelstva	29
3.1 Podpora sociální integrace lidí, kteří čelí trvalé chudobě	29
3.2 Eliminace sociálního vyloučení dětí a vytváření příležitostí k jejich sociální integraci	29
3.3 Rozvoj aktivit a iniciativ ve prospěch oblastí s vysokým stupněm sociálně vyloučených	29
4. Mobilizace všech stran účastnících se boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení	31
4.1 Podpora participace a sebevyjádření osob, které čelí sociálnímu vyloučení	31
4.2 Integrace boje proti sociálnímu vyloučení do celkové politiky země	31
4.3 Podpora dialogu a spolupráce	32
Literatura	33
Přílohy	34
Část II: Sbírka příkladů vhodné praxe	50
1. Usnadnění účasti v zaměstnání a přístupu ke zdrojům, právům zboží a službám všem lidem	51
1.1 Usnadnění účasti v zaměstnání	51
1.2 Usnadnění přístupu ke zdrojům, právům, zboží a službám pro všechny	56
2. Prevence rizika sociálního vyloučení	64
2.1 Podpora začlenění do informační společnosti (e-Inclusion)	64
2.2 Prevence před zadlužeností a bezdomovectvím	65
2.3 Zachování rodinné solidarity	67
3. Pomoc nejvíce ohroženým skupinám obyvatelstva	69
3.1 Podpora sociální integrace lidí, kteří čelí trvalé chudobě	69

3.2 Eliminace sociálního vyloučení dětí a vytváření příležitostí k jejich sociální integraci	70
3.3 Rozvoj aktivit a iniciativ ve prospěch oblastí s vysokým stupněm sociálně vyloučených	71
4. Mobilizace všech stran účastnících se boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení	72
4.1 Podpora participace a sebevyjádření osob, které čelí sociálnímu vyloučení	72
4.2 Integrace boje proti sociálnímu vyloučení do celkové politiky země	72
4.3 Podpora dialogu a spolupráce	73
Příklady dobré praxe – stručná charakteristika	74
Literatura	95
Část III: Ukazatele chudoby a sociálního vyloučení	96
1. Ukazatele chudoby a sociálního vyloučení a zdroje dat na národní úrovni členských zemí	97
1.1 Zdroje dat na národní úrovni členských zemí	98
2. Ukazatele chudoby a sociálního vyloučení a zdroje dat na úrovni EU	99
2.1 Ukazatele chudoby a sociálního vyloučení na úrovni EU	99
2.2 Zdroje dat na úrovni EU	100
Závěr	101
Literatura	102
Přílohy	103

Úvodní část: Cíle, přístupy a opatření. Východiska pro aplikaci v ČR.

1. Důvody pro vypracování a přijetí Národních akčních plánů boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení

Na zasedáních Evropské rady v Lisabonu (březen 2000), Nice (prosinec 2000) a Stockholmu (červen 2001) přijaly členské země závazek podporovat trvale udržitelný ekonomický rozvoj a zaměstnanost s cílem *snížit nebezpečí chudoby a sociálního vyloučení¹ a posílit sociální soudržnost* Evropské unie. Posílení sociální soudržnosti je jedním z nosných prvků strategického rozvoje Evropské unie v časovém horizontu deseti let (tj. v letech 2001 – 2010). Strategický cíl Evropské unie byl stanoven v Lisabonu v březnu roku 2000 následovně: „*stát se co nejvíce konkurenceschopnou a dynamickou ekonomikou světa založenou na znalostech, schopnou trvale udržitelného rozvoje a nabízející stále více a lepší pracovní příležitosti a větší sociální soudržnost*“.

Boj proti chudobě a sociálnímu vyloučení je součástí Evropského sociálního programu (European Social Agenda), který byl přijat na zasedání Evropské rady v Nice. Na tomto zasedání byly dále stanoveny *společné cíle* v boji proti chudobě a sociálnímu vyloučení a bylo rozhodnuto, že členské země budou na základě těchto cílů sestavovat své Národní akční plány boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení (NAPs/incl). První dvouleté NAPs/incl sestavily členské země v období leden - květen 2001 za aktivní spolupráce Výboru pro sociální ochranu, který je poradním orgánem Evropské komise.

Česká republika stojí v současné době před úkolem vypracování Národního akčního plánu boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení (NAP/ČR). Proto obsahem první kapitoly úvodní části je popis cílů, přístupů a opatření, na kterých je vypracování NAPs/Incl založeno, včetně popisu výchozí situace, která vypracování NAPs/Incl v členských zemích Evropské unie vyvolala. Druhá kapitola obsahuje popis výchozí situace v české společnosti a třetí kapitola obsahuje přehled přístupů a opatření strukturovaných podle společných cílů zemí Evropské unie vedoucích ke snížení chudoby a sociálního vyloučení. Přehled cílů, přístupů, opatření a metod, které jsou obsahem NAPs/Incl, bude sloužit jako vhodný návod pro vypracování NAP/ČR. Z toho důvodu jsou přístupy a opatření dále specifikovány ve třech následných částech: „Národní akční plány, část I: Přístupy a nejdůležitější opatření v boji proti

¹ Termín chudoba a sociální vyloučení je definován jako stav, kdy jedinec nebo skupina lidí neparticipuje plně na ekonomickém a sociálním životě společnosti a/nebo když jejich přístup k příjmu a ostatním zdrojům jim neumožňuje dosáhnout životní standard, který je považován ve společnosti, v níž žijí, za přijatelný. V této situaci nemají často přístup ani k základním právům.

Pramen: Draft Joint Report on Social Inclusion – Part I: the European Union, including Executive Summary. Council of the European Union, Brussels, 12 December 2001, str.11

chudobě a sociálnímu vyloučení“ a „Národní akční plány, část II: Sbirka příkladů vhodné praxe“. Problematika měření chudoby a sociálního vyloučení je obsahem dokumentu: „Národní akční plány, část III: Ukazatele pro hodnocení chudoby a sociálního vyloučení“

1. 1 Východiska pro vytváření NAPs/incl

Evropská unie dosahuje v posledních letech trvale udržitelný ekonomický rozvoj. V letech 1995 – 2000 dosahoval růst HDP 2,6% ročně a byl doprovázen vytvořením více než 10 milionů nových pracovních míst. Avšak i přesto, že došlo k růstu zaměstnanosti a snížení nezaměstnanosti (v letech 1995 - 97 se nezaměstnanost udržovala na 11%, v roce 2000 činila 8%), je nezaměstnaností postiženo stále velké množství lidí: v roce 2000 činil počet nezaměstnaných 14,5 milionů, z nichž 44% patřilo mezi dlouhodobě nezaměstnané. Zatímco v první polovině 90. let došlo v mnoha členských zemích Evropské unie k hospodářské recesi, v druhé polovině 90. let byl zaznamenán příznivý ekonomický růst, včetně růstu zaměstnanosti, přesto však zůstává počet lidí, kteří jsou ohroženi chudobou a sociálním vyloučením, stále vysoký.

Analýza chudoby je založena na konceptu relativní chudoby, to znamená, že je definována ve vztahu k „celkové úrovni prosperity“ v dané zemi a v daném čase (vychází z naměřené příjmové nerovnosti). Hranice chudoby byla stanovena jako 60% mediánu ekvivalentních příjmů domácností. Na základě posledních dostupných dat (rok 1997) žilo pod takto stanovenou hranicí chudoby 18% populace Evropské unie (60 milionů lidí), z nichž polovina po dobu tří po sobě jdoucích let.

Měření chudoby, které vychází z nízkého příjmu domácností, je pouze jedním z aspektů hodnocení chudoby a sociálního vyloučení. V úvahu je nutno vzít další aspekty: zaměstnání, bydlení, zdravotní péči apod. Analýzy ukazují, že každý šestý obyvatel Evropské unie, tj. 17% čelí vícenásobné deprivaci (nedostatečný příjem, bydlení, zaměstnání apod.).

1.1.1 Strukturální změny

Chudoba a sociální vyloučení jsou důsledkem strukturálních změn, které doprovázejí sociálně – ekonomický vývoj společnosti. Mezi tyto změny patří:

- *Změny na trhu práce:*
 - o na trhu práce se zvyšuje poptávka po *kvalifikované pracovní síle s „novými“ znalostmi a dovednostmi*; vytvářejí se nové příležitosti, nová pracovní místa, ale zároveň nové bariéry pro ty, kteří nejsou schopni se změněným poptávkou na trhu práce přizpůsobit;
 - o vytvářejí se *nová pracovní místa ve službách pro pracovní sílu s nízkým vzděláním*, která jsou nízko placená a nejistá; tím se vytvářejí na trhu práce nová rizika, která se často dotýkají žen a mládeže;
 - o je vytvářeno *více pracovních míst na částečný pracovní úvazek a dalších nových forem zaměstnanosti* (např. pracovní smlouvy na dobu určitou), která mohou přispívat ke sladění zaměstnání a rodičovství, ale zároveň mohou představovat „nejisté formy zaměstnanosti“ ;
 - o předcházející změny jsou často doprovázeny *útlumem tradičních odvětví a rovněž přeléváním ekonomického bohatství mezi oblastmi s následnou marginalizací celých komunit*.
- *Technologické změny* ve společnosti – rychlý rozvoj společnosti založené na znalostech vytváří nové příležitosti, ale také nová rizika, především pro ty, kteří nemají dostatečný přístup k informačním a komunikačním technologiím, čímž může být vytvořena další „vrstva“ *mezi bohatými a chudými* a propast mezi nimi se může zvyšovat;
- *Demografické změny a rostoucí etnická různorodost* - vzrůstající počet lidí, kteří se dožívají vyššího věku spolu s klesající porodností vede k prudkému růstu podílu lidí závislých

na výdělečně činné populaci; míra závislosti lidí starších 65 let na výdělečně činné populaci se zvýšila z 25% v roce 1995 na 27% v roce 2000 a je předpovídána na 53% v roce 2050; dále dochází k nárůstu etnické, kulturní a náboženské diverzifikace, která vyplývá z mezinárodní migrace a ze zvýšené mobility lidí uvnitř Evropské unie;

- *Změny ve struktuře domácností a role muže a ženy* - spolu s nárůstem rozvodovosti a oslabení instituce rodiny se mění *struktura domácností* a souběžně dochází k *nárůstu zaměstnanosti žen*; vzhledem k tomu, že jsou to především ženy, které pečují o závislé osoby v rodině, vzniká důležitý problém sladění zaměstnání a rodinného života.

1.1.2 Rizikové faktory

Strukturální změny, které doprovázejí sociálně ekonomický vývoj společnosti, vytvářejí ve společnosti *nové příležitosti, ale také nová rizika*. Mezi největší rizika, která znamenají zvýšené ohrožení chudobou a sociálním vyloučením patří:

- *nezaměstnanost (především dlouhodobá), nízká kvalita zaměstnání* - dlouhodobě nezaměstnaní a „pracující chudí“ tj. ti, kteří mají nízko placené zaměstnání nebo zaměstnání o nízké kvalitě, žijí často v trvalé chudobě a jejich sociální postavení ve společnosti je ohroženo; dlouhodobě nezaměstnaní navíc ztrácejí kvalifikaci, pracovní návyky, sebedůvěru a sebeúctu;
- *dlouhodobě nízký nebo nepřiměřený příjem* - dlouhodobě nízký příjem znamená pro příjemce vysoké ohrožení deprivací a zvýšené riziko extrémní sociální izolace;
- *nízké vzdělání a kvalifikace, předčasné opuštění školy* - nízké vzdělání je hlavní překážkou k začlenění do společnosti založené na znalostech a může tvořit „klín“ mezi částí společnosti, která má požadované znalosti a dovednosti a částí, která tyto znalosti a dovednosti nemá;
- *zdravotní postižení, špatný zdravotní stav a stáří* - zdravotní postižení je identifikováno jako jedna z nejvýznamnějších příčin chudoby a sociálního vyloučení, stejně jako je doloženo, že lidé žijící v nižších sociálních vrstvách mají horší zdravotní stav; rovněž stáří může znamenat vyloučení seniorů do „seniorského ghetta“;
- *neuspokojivé bydlení a bezdomovectví* - neuspokojivé bydlení je významným faktorem, jehož následkem dochází k izolovanosti a vyloučení ze života společnosti, bezdomovectví je již projevem extrémního vyloučení;
- *nerovnost podle pohlaví, migrace, diskriminace a rasismus* - ženy, přistěhovalci a etnické minority mají velmi často ve společnosti horší postavení a nerovný přístup k základním zdrojům společnosti (trh práce, bydlení apod.);
- *rozpad rodiny a výchova dětí v ohrožených rodinách* - děti žijící v rodinách nefunkčních, chudých, mnohopočetných, s nezaměstnanými rodiči a v rodinách, ve kterých dochází k násilí, jsou vystaveny většímu riziku chudoby a sociálního vyloučení, neboť mají často nižší vzdělání, zhoršené zdraví a mají méně příležitostí a podnětů k tomu, aby se náležitě sociálně vyvíjely;
- *život ve velmi znevýhodněných oblastech* - tj. v oblastech, ve kterých se kumulují rizika (např.: nezaměstnanost, špatná dopravní obslužnost apod.) zvyšuje vyloučení a marginalizaci ohrožených skupin obyvatelstva a možnost jejich opětovného začlenění do společnosti;
- *závislost na drogách a alkoholismus* - tvoří vážné překážky v participaci jedinců na životě ve společnosti.

Výše uvedená rizika se velmi často kumulují a tím se jejich negativní vliv znásobuje. V průběhu času se rovněž přenáší mezi generacemi a proto je nezbytné přerušit opakující se cyklus chudoby a tím mezigenerační chudobu eliminovat.

1.1.3 Základní úkoly

V současné době je nezbytné zajistit, aby se *hlavní mechanismy, které vytvářejí ve společnosti příležitosti a rizika, tj. trh práce, vzdělání, bydlení, zdravotní péče, sociální ochrana* a další služby staly dostatečně univerzální (všeobecné) a dostupné a odpovídaly potřebám těch, kteří jsou ohroženi chudobou a sociálním vyloučením, a rovněž, aby těmto lidem umožnily uplatnit jejich základní práva. Evropská unie proto zdůrazňuje nezbytnost vyrovnat se s následujícími osmi základními úkoly:

- Vytvoření a rozvoj „začleňujícího“ trhu práce² a podpora zaměstnanosti jako práva a příležitosti pro všechny – podpora přístupu k zaměstnání je základním nástrojem, který umožňuje ochranu před chudobou a sociálním vyloučením, případně řešení již vzniklého stavu chudoby a sociálního vyloučení. V rámci „začleňujícího“ trhu práce je vytvářena řada opatření zvyšujících zaměstnatelnost lidí, která jsou často „šitá na míru“ jednotlivým osobám a opatření podporujících vytváření pracovních míst pro ty, kteří mají sníženou pracovní schopnost (např. zdravotně a tělesně postižení);
- Garance *minimálního (adekvátního) příjmu a prostředků* pro udržení důstojného života – úkolem je zajistit, aby všichni muži, ženy a děti měli dostatečný příjem, který jim umožní vést důstojný život a participovat na životě společnosti jako její plnohodnotní členové. Znamená to zajistit takovou redistribuci zdrojů ve společnosti, při které těm, kteří si nemohou zajistit pracovní příjem, nebo těm, kteří jsou již odkázáni na starobní důchod, bude zajištěn životní standard společnosti. Součástí tohoto úkolu je rovněž prevence a řešení problémů vysoké zadluženosti domácností;
- Odstranit *znevýhodnění v přístupu ke vzdělání* - tento úkol je chápán jako základní dlouhodobá preventivní strategie při odstraňování chudoby a sociálního vyloučení. Zahrnuje odstranění různých znevýhodnění ve vzdělávacím systému, mimo jiné: (a) odstranění znevýhodnění u dětí již v ranném věku tak, aby vzdělávací systém co nejvíce vyhovoval i dětem z ohrožených skupin obyvatelstva, (b) prevenci proti předčasnému opuštění školy mladými lidmi, (c) rozvoj celoživotního vzdělávání a vytváření vzdělávacích/výcvikových programů dostupných všem osobám, včetně osob z ohrožených skupin obyvatelstva. Vzdělávací/výcviková zařízení by rovněž měla klást při výchově a vzdělávání větší důraz na sociální hodnoty, mezi které především patří: sociální soudržnost, rovná práva a příležitosti a aktivní občanství;
- Zabezpečení *bydlení pro všechny* - úkolem je zajistit přístup ke kvalitnímu bydlení, na něž je nazíráno jako na základní potřebu a právo. Kromě toho je také důležitým úkolem vytvořit odpovídající nástroje pro prevenci a řešení problému bezdomovectví;
- Zachování *rodinné solidarity a ochrana práv dětí* - úkolem je podpora rodiny a podpora rovných příležitostí pro muže a ženy s přihlédnutím k jejich měnícím se rolím ve společnosti a ochrana práv dětí jako prevence proti chudobě a sociálnímu vyloučení. Zvláštní pozornost je věnována rodinám z ohrožených skupin obyvatelstva;
- Záruka stejného *přístupu ke službám vysoké kvality* - úkolem je zajistit rovný přístup k následujícím službám: zdravotnictví, doprava, sociální péče, kultura, rekreace a právní služby

² "Začleňující trh práce" je široký koncept trhu práce, který často vyjadřuje očekávání, že pracovní místa budou dostupná i lidem s nižší pracovní kapacitou (s různými handicapami), přičemž tato pracovní místa budou mít pro tyto osoby vhodné parametry a standardy a budou pro ně dostupná za všech podmínek a v kterémkoliv časovém okamžiku.

- zvláště důležité je zajistit tento úkol v zemích, ve kterých nejsou uvedené služby na náležité úrovni co do jejich rozsahu a kvality;

- *Lepší (integrované) poskytování služeb* - tento úkol předpokládá integraci všech poskytovatelů služeb: veřejných i soukromých, a to na národní, regionální i místní úrovni;
- *Obnova (regenerace) znevýhodněných oblastí* - úkolem je vytváření vhodných nástrojů, pomocí nichž je možno obnovit ekonomickou a sociální úroveň znevýhodněných oblastí.

1.2 Cíle, metody a opatření pro snižování chudoby a sociálního vyloučení

1.2.1 Společné cíle a metoda koordinace

Členské země Evropské unie se zavázaly, že budou postupovat společně při snižování chudoby a sociálního vyloučení, a proto se dohodly přijímat taková opatření, na základě kterých budou usilovat o dosažení *čtyř společně přijatých cílů* (Nice, prosinec 2000):

- Usnadnit účast v zaměstnání a přístup ke zdrojům, právům, zboží a službám všem lidem;
- Prevence rizika sociálního vyloučení;
- Pomoc nejvíce ohroženým skupinám obyvatelstva;
- Mobilizace všech stran účastnících se boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení.

Pro dosažení těchto cílů byla na úrovni Evropské unie přijata *metoda koordinace* („*new open method of coordination*“ – *nová otevřená metoda koordinace*), pomocí které členské země zajistí:

- *Společný postup* při zavádění (případně zlepšování) opatření v těchto oblastech: zaměstnanost, bydlení, sociální ochrana, zdravotní péče, vzdělání atd.;
- *Vzájemnou součinnost* hospodářské politiky, politiky zaměstnanosti a sociální politiky. Zvláštní důraz je při snižování sociálního vyloučení kladen na usnadnění přístupu k zaměstnání, a proto národní akční plány boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení vycházejí z Evropské strategie zaměstnanosti, která byla přijata v Lucemburku v roce 1997;
- *Mobilizaci všech zúčastněných stran* k dosažení strategického cíle³ Evropské unie. Mezi zúčastněné strany patří: státní organizace, nestátní organizace (NGOs), sociální partneři, poskytovatelé sociálních služeb apod.

1.2.2 Opatření pro snižování chudoby a sociálního vyloučení

Jednotlivé členské země vypracovaly a přijaly příslušná *opatření* k dosažení společně přijatých cílů pro snížení chudoby a sociálního vyloučení, která jsou *hlavní náplní* Národních akčních plánů boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení (NAP/Incl). Při formulaci jednotlivých opatření byly využity tři obecné a vzájemně se doplňující přístupy. První přístup znamená *zlepšení dostupnosti, přístupu a přiměřenosti přijatých opatření* v NAPs/incl tak, aby se *zvýšilo jejich pokrytí a efektivnost* (tj. podpora univerzálnosti). Druhý přístup znamená zaměření se na specifické nevýhody, které lze *překonat uplatněním vhodných opatření* (tj. podpora tzv. „vhodného pole působnosti“). Třetí přístup znamená *kompensaci za nevýhody*, které lze překonat jen zčásti nebo vůbec (tj. záruka solidarity).

³ Strategický cíl Evropské unie byl stanoven následovně: „*stát se co nejvíce konkurenceschopnou a dynamickou ekonomikou světa založenou na znalostech, schopnou trvale udržitelného rozvoje a nabízející stále více a lepší pracovní příležitosti a větší sociální soudržnost*“ (Lisabon, březen 2000)

1.2.3 Sestavení plánů

Sestavení kvalitního plánu pro snižování chudoby a sociálního vyloučení je založeno na *třech základních prvcích*:

- Kvalitní *analýza rizik a příležitostí* vytvářených ve společnosti, která vychází z vyhodnocení společně přijatých ukazatelů o šíři a intenzitě chudoby a sociálního vyloučení;
- *Stanovení priorit a cílů*, jejichž základem jsou společné cíle boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení, které byly přijaty Evropskou radou v Nice, a návazné *vypracování příslušných opatření* k zajištění priorit a cílů;
- *Integrovaný a multidimenzionální přístup*, jehož snahou je mobilizovat všechny zúčastněné strany.

Při sestavování plánů jednotlivých členských zemí se objevily dva strategické přístupy: „*investice do nových startů*“, tzn., že vytváření „začleňující“ společnosti znamená více, než chránit před chudobou a je zaměřeno na „aktivní“ začlenění vyloučených osob do života společnosti a dále využití „*znevýhodnění a rizika*“ jako „*příležitosti*“ pro začlenění do společnosti.

2. Východiska pro vypracování národního akčního plánu ČR

Využití vhodných *postupů a opatření*, které přijaly členské země Evropské unie ve svých Národních akčních plánech boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení v *české sociální politice* je dáno *rozsahem chudoby a sociálního vyloučení v české společnosti a riziky, která tyto jevy vyvolávají*.

2.1 Chudoba a sociální vyloučení v české společnosti

V období po roce 1989, tj. v průběhu sociálně-ekonomické transformace se stala chudoba a sociální vyloučení v zemích střední a východní Evropy, včetně určitých lokalit České republiky, zjevným fenoménem. Riziko chudoby a sociálního vyloučení úzce souvisí s *nárůstem nezaměstnanosti*, která byla v České republice až do roku 1996 na velmi nízké úrovni (3%). V roce 1997 však došlo k růstu nezaměstnanosti, který přetrvával i v roce 1998 a od roku 1999 se míra nezaměstnanosti stabilizovala na 8,5% - 9%. Mezi nezaměstnané byl vtažen větší počet lidí z etnických menšin, lidí postižených tělesně, mentálně, s poruchami chování, mladých, starých a lidí žijících ve znevýhodněných oblastech, jejichž příležitosti k tomu, aby obstáli v tržní ekonomice, jsou omezené.

2.2 Identifikace rizik chudoby a sociálního vyloučení v české společnosti

Průběh nárůstu chudoby a sociálního vyloučení jednotlivců a celých skupin obyvatelstva měl v české společnosti v 90. letech stejné příčiny jako nárůst chudoby a sociálního vyloučení v ostatních zemích střední a východní Evropy, které prošly procesem sociálně - ekonomické transformace. V průběhu 90. let se zvýšilo riziko chudoby a sociálního vyloučení v důsledku prohlubujícího se nerovného přístupu jednotlivců nebo celých skupin obyvatelstva k základním mechanismům, které vytvářejí ve společnosti příležitosti a rizika k participaci lidí na životě společnosti a k jejich podílu na rozdělovaném bohatství vytvářeném společností, tj. přístup k zaměstnání, bydlení, sociální ochraně, vzdělání a zdravotní péči.

2.2.1 Trh práce

Vývoj trhu práce přinesl v průběhu transformačního období následující změny: (1) nezaměstnanost a (2) nárůst mzdové a příjmové nerovnosti.

(1) Nezaměstnanost byla až do roku 1989 neznámý jev. Až do roku 1996, kdy přetrvávala na nízkých hodnotách, byla považována za individuální problém každého jednotlivce. Od roku 1997 začala nezaměstnanost postupně narůstat a po roce 1999 se stabilizovala na úrovni 8,5% - 9%.

Nezaměstnanost na českém trhu práce vykazuje následující rysy:

- V průběhu 90. let došlo k postupnému vytvoření *skupin obyvatelstva, které jsou ve zvýšené míře ohroženy nezaměstnaností* a mezi něž patří - obdobně jako v ostatních evropských zemích - mládež, starší pracovní síla, osoby se zdravotním postižením, příslušníci romského etnika atd. Příslušníci romského etnika trpí až 80% nezaměstnaností;
- Míra nezaměstnanosti vykazuje výrazné *oblastní rozdíly*, které vznikly již počátkem 90. let. Vysoká míra nezaměstnanosti je v oblastech, ve kterých došlo ke snížení počtu pracovních míst v tradičních průmyslových odvětvích (hutnictví, hornictví - Ostrava, Karviná, Most) a v oblastech s poklesem zemědělské výroby (Louny, Bruntál). Naopak nejnižší nezaměstnanost vykazuje Středočeský kraj a Praha.

(2) *Růst příjmové a mzdové nerovnosti* byl především důsledkem mzdové liberalizace, růstu nezaměstnanosti a nízko placené práce (low-paid work).

2.2.2 Sociální ochrana

Za účelem dosažení sociální průchodnosti ekonomické reformy byla vypracována sociální reforma, jejíž koncepce je obsažena ve vládním dokumentu „Záchránná sociální síť“⁴, který byl přijat již v roce 1991. Cílem reformy bylo ochránit velké skupiny obyvatelstva před propadáním do chudoby v procesu ekonomické transformace, a to především z důvodu ztráty zaměstnání. Proto byly zavedeny do sociální praxe minimální příjmové veličiny, od kterých se odvíjejí sociální dávky v případě ztráty pracovních příjmů. Podařilo se zajistit hlavní cíl reformy, tj. zamezit, aby se celé skupiny obyvatelstva propadly do stavu chudoby, ale v průběhu 90. let se objevil nový jev: *preferance života na sociálních dávkách před životem z pracovních příjmů*.

2.2.3 Bydlení

V oblasti bydlení došlo v transformačním období ke zhroucení státní bytové výstavby a tím se nedostatek bytů znásobil. V rámci restitučních procesů byly domy s nájemnými byty vráceny původním vlastníkům. Dále došlo k likvidaci podnikových ubytoven nebo k jejich převedení na hotely (penziony). Tyto procesy měly následující dopady: *nedostatek finančně dostupných bytů, segregace bydlení v závislosti na rostoucí příjmové nerovnosti a vznik dosud neznámého jevu – bezdomovectví*.

2.2.4 Vzdělání

V průběhu transformačního období došlo k reformě vzdělávacího systému: státní monopol na školský systém byl zrušen a došlo ke změně financování školství směrem od všeobecného financování ze státního rozpočtu k financování z více zdrojů: ze státního rozpočtu, ze soukromých zdrojů zavedením školného u soukromých škol atd. Přínosem decentralizace vzdělávacího systému se stala větší flexibilita systému, tzn. větší možnost výběru školního zařízení, zvláště pokud se jedná o středoškolské a vysokoškolské vzdělání. Rizika, která s sebou přinesla reforma vzdělávacího systému pro děti z chudých rodin vyplývají z toho, že byly zrušeny dotace na mimoškolní aktivity (zájmové kroužky, poznávací zájezdy, lyžařské výcvikové kurzy, prázdninové pobyty apod.). Děti z chudých rodin jsou dále znevýhodněny při výběru střední, případně vysoké školy, neboť školy, ve kterých se platí školné, se pro ně stávají nedostupné.

2.2.5 Zdravotní péče

Reforma zdravotní péče byla v transformujících se zemích založena na privatizaci poskytovaných služeb spolu se zdůrazněním odpovědnosti každého jednotlivce za své vlastní zdraví. Změna financování zdravotní péče proběhla směrem od všeobecného financování zdravotní péče ze státního rozpočtu k financování založeném na pojišťovacím systému, který má ve středoevropských zemích všeobecný charakter, tzn., že jsou pojištěni všichni ti, kteří mají na daném území trvalý pobyt (rezidenti). Diskutován byl problém spoluúčasti pacienta na financování určitých služeb, prakticky nedošlo k jeho zavedení.

⁴ Celý název dokumentu: "Záchránná sociální síť a přizpůsobování mzdových a sociálních příjmů vývoji životních nákladů".

2.3 Skupiny obyvatel ohrožených sociálním vyloučením v české společnosti

V české společnosti jsou ohroženy chudobou a sociálním vyloučením *tytéž skupiny obyvatelstva jako v celé Evropě, a to především*: etnické menšiny, osoby se zdravotním postižením, migranti, izolovaní jedinci apod.

2.3.1 Romské etnikum

Specifické postavení má v české společnosti romské etnikum. Téměř celé etnikum (odhaduje se na 200 – 300 tisíc lidí) má v české společnosti nízkou sociální úroveň, která vyplývá především z nízké stupně vzdělanosti a dosažené kvalifikace s následnou vysokou mírou nezaměstnanosti. Romské etnikum trpí celou řadou problémů, mezi které především patří: nízká sociální pozice ve společnosti, závislost rodin na sociálních dávkách, kriminalita orientovaná na drobné krádeže a v neposlední řadě rasové násilí ohrožující dokonce životy Romů.

2.3.2 Osoby se zdravotním postižením

Horší předpoklady uplatnit se na trhu práce mají lidé se zdravotním postižením. Částečně vzniká zdravotní postižení až v průběhu zaměstnání a to spíše u prací manuálních a často méně náročných na kvalifikaci. V důsledku toho mezi osoby se zdravotním postižením pak často patří osoby starší, méně kvalifikované a s nižším vzděláním, jejichž uplatnění na trhu práce je vždy obtížné.

2.3.3 Migranti

Specifické postavení mají na českém trhu práce migranti, kteří se zde od poloviny 90. let snaží uplatnit. V současné době pracuje na českém trhu práce přibližně 150 tisíc cizinců a odhaduje se, že dalších asi 100 až 200 tisíc cizinců, kteří přicházejí hlavně ze zemí s nižší ekonomickou úrovní, zde pracuje ilegálně. Pracovní zařazení cizinců je různorodé a je dáno jejich kvalifikační strukturou. Cizinci jsou relativně pohotovou pracovní silou, která je ochotná vykonávat obtížné a fyzicky náročné práce. Zaměstnávání cizinců je prováděno utvářením sekundárního trhu práce, který má své vlastní zdroje, vlastní pravidla i etiku. Zvláštní postavení v české společnosti mají cizinci, kteří se pohybují na území České republiky a na českém trhu práce nelegálně. Tito cizinci nemají žádnou právní ochranu a jejich životní a pracovní podmínky jsou mnohdy velmi nedůstojné.

2.3.4 Izolovaní jedinci

Změna politického a ekonomického klimatu se po roce 1989 dotkla každého občana a každé rodiny a mnozí schopní lidé využívají společenských změn ke svému užitku a užitku celé společnosti. Je zde však i skupina lidí, kteří se změnám nedokázali přizpůsobit nebo je možná ani nepochopili. Jsou to lidé, kteří nedovedou nebo nemohou uchopit svůj vlastní život do svých rukou a nést za něj svoji individuální odpovědnost a jejichž často lehce ovlivnitelná osobnost je zneužita k tomu, že skončí bez materiálních prostředků a dokonce někdy i bez přístřeší. Jedná se o lidi oslabené mentálně, tělesně, věkem, nízkým vzděláním, sociálním původem, frustrací z dětství, bez rodinného zázemí, neschopností navázat přiměřené mezilidské vztahy. Velmi často jsou oslabeni kombinací těchto znaků. Před rokem 1989 byly velké podniky nuceny zaměstnat i málo výkonné a nepotřebné pracovníky a dokonce pro ně zajistit i ubytování v podnikových ubytovnách často i s tím, že jim zajistily přihlášení k trvalému pobytu, avšak podnikové ubytovny byly v mnoha případech prodány ve veřejných soutěžích a transformovány na penziony nebo hotely. Jednou z mála výhod pro tyto lidi je skutečnost, že již nemusí trpět úzkostí a strachem před trestním stíháním, pokud nepracují.

3. Vhodná opatření pro snižování chudoby a sociálního vyloučení v české společnosti

V průběhu 90. let došlo k nárůstu rozsahu chudoby a sociálního vyloučení v důsledku zvýšeného *výskytu rizik*, který doprovázel proces sociálně - ekonomické transformace. Nárůst rizik však nebyl vyvolán pouze sociálně - ekonomickou transformací, ale také *strukturálními změnami*, ke kterým došlo v české společnosti stejně jako v celé Evropě a mezi které patří: *strukturální změny na trhu práce, technologické změny ve společnosti, stárnutí populace, měnící se struktura domácností, oslabení instituce rodiny* apod.⁵ Nárůst chudoby a sociálního vyloučení v české společnosti v 90. letech byl tedy důsledkem *výskytu rizik*, které s sebou přinesla *souběžně sociálně-ekonomická transformace spolu se strukturálními změnami ve společnosti*.

Jestliže se česká společnost hlásí ke strategickému cíli, který byl Evropskou unií přijat v roce 2000 a jehož součástí je zajistit *větší sociální soudržnost společnosti*, pak odpovědí na vzrůst chudoby a sociálního vyloučení, ke kterému došlo v průběhu 90. let v české společnosti, je přijetí odpovídajících opatření s cílem snížit rozsah těchto jevů. Vhodná opatření jsou již obsažena v Národních akčních plánech boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení členských zemí Evropské unie, které byly vypracovány na období 2001 - 2002. Na tyto plány je nutno nahlížet především jako na navržené strategie k vytváření *„začleňujících“ společností*, avšak řada opatření bude při sestavování českého NAP/Inc vhodnou inspirací.

Opatření obsažená v NAP/Incl členských zemí Evropské unie pro snížení chudoby a sociálního vyloučení, která jsou zaměřená na *„začlenění“* ohrožených skupin obyvatelstva do života společnosti jsou *strukturována v rámci čtyř společně přijatých cílů následovně*:

Cíl 1: Opatření k usnadnění účasti v zaměstnání a přístupu ke zdrojům, právům, zboží a službám všem lidem:

- a) opatření na podporu přístupu ke *stabilnímu a kvalitnímu zaměstnání* pro všechny, kteří jsou schopni pracovat, a to prostřednictvím: (1) zvýšeného úsilí při začleňování ohrožených skupin obyvatelstva do společnosti vytvářením *cest směrem k zaměstnanosti* a tvorbou *vzdělávacích a kvalifikačních programů*, (2) vypracováním souboru opatření pro *sladění rodičovství a zaměstnání* včetně řešení problému *péče o děti a závislé osoby* a (3) využití sociální ekonomiky k vyšší zaměstnanosti a integraci lidí do společnosti;
- b) opatření zaměřená na prevenci proti vyloučení lidí z trhu práce *zvysováním zaměstnatelnosti lidí* prostřednictvím nástrojů pro řízení lidských zdrojů, organizace práce a celoživotního vzdělávání;
- c) opatření garantující každému *zdroje nezbytné k lidsky důstojnému životu* (minimální příjem), ale zároveň podporující motivaci ke vstupu do zaměstnání tím, že *zaměstnání vyústí ve zvýšení příjmů*;
- d) opatření, které zajistí všem přístup ke slušnému a zdravotně nezávadnému *bydlení* a k základním službám nezbytným k normálnímu životu (elektřina, voda, vytápění);

⁵ Podrobně viz kap. 1.2.1

- e) opatření, která zajistí všem přístup ke *zdravotní péči*, a to přiměřeně jejich situaci, včetně situace závislosti (bezmoci);
- f) opatření pro rozvoj služeb pro lidi v situaci sociálního vyloučení a opatření, která jim umožní efektivní přístup ke *vzdělání, právu a jiným veřejným a soukromým službám, tj. ke kultuře, sportu* apod.

Cíl 2: Opatření vedoucí k prevenci rizika sociálního vyloučení:

- a) opatření, jejichž cílem je využití potenciálu „*společnosti založené na znalostech a nových informačních a komunikačních technologiích*“ se zvláštním zřetelem na specifické potřeby osob se zdravotním postižením;
- b) opatření směřující k prevenci a pomoci v situaci *životní krize*, jako např.: zadluženost, vyloučení ze školy a bezdomovectví, které mohou vyústit až do situace sociálního vyloučení;
- c) opatření k *zachování rodinné solidarity*.

Cíl 3: Opatření ve prospěch nejvíce ohrožených skupin obyvatelstva:

- a) *opatření na podporu sociální integrace lidí, kteří čelí riziku trvalé chudoby*, kam patří především osoby se zdravotním postižením a ti, kteří se obtížně integrují do společnosti, např.: bezdomovci, lidé se závislostí na alkoholu a drogách, vězni, prostitutky atd.;
- b) *opatření na eliminaci sociálního vyloučení dětí* a vytváření příležitostí k jejich sociální integraci;
- c) opatření pro rozvoj *aktivit ve prospěch oblastí s vysokým počtem sociálně vyloučených lidí*.

Cíl 4: Opatření k mobilizaci všech stran účastnících se boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení:

- a) opatření vedoucí k tomu, aby *lidé, kteří jsou vyloučeni ze společnosti, participovali na procesu sociálního začleňování a měli možnost sebevyjádření*
- b) opatření zaměřená na *integraci boje proti sociálnímu vyloučení do celkové politiky země*
- c) Opatření na podporu dialogu a spolupráce mezi *všemi zúčastněnými stranami*, mezi veřejným a soukromým sektorem, mezi sociálními institucemi, poskytovateli sociálních služeb, občany, NGOs (nestátní organizace) a podnikatelskou sférou; svoji roli mohou hrát také univerzity, výzkumné ústavy apod.

Podrobný popis strategie zabezpečení *čtyř společně přijatých cílů* Evropskou unií je obsahem tří následujících částí předkládaného dokumentu.⁶

⁶ Návazné části obsahují: (1) "Národní akční plány, část I: Přístupy a nejdůležitější opatření v boji proti chudobě a sociálnímu vyloučení" obsahuje podrobný popis *přístupů, cest a přijatých opatření* vedoucích k zajištění čtyř společně přijatých cílů, (2) "Národní akční plány, část II: Příklady vhodné praxe" obsahuje konkrétní příklady přijatých opatření a (3) "Národní akční plány, část III: Ukazatele pro hodnocení chudoby a sociálního vyloučení" obsahuje popis problematiky měření chudoby a sociálního vyloučení a vypracování soustavy vhodných ukazatelů

Závěr

Jak vyplývá z přístupů a přijatých opatření k zajištění čtyř společně přijatých cílů ke snižování chudoby a sociálního vyloučení (Nice, 2000), zahrnuje strategie vedoucí k vytvoření „začleňující“ společnosti širokou škálu aktivit. Z toho důvodu bude při vypracování Národního plánu boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení ČR žádoucí spolupráce různorodých institucí a organizací, které vypracují koordinované postupy a cesty vedoucí k „začleňující“ společnosti.⁷

Závěrem je potřeba zdůraznit, že řada opatření podporující vyvážení „začleňující“ společnosti bude náročná na finanční výdaje. Např. výdaje na podporu zaměstnatelnosti lidí, na větší dostupnost, přiměřenost a lepší přístup k bydlení, vzdělání apod. musejí být bilancovány ve vztahu k rozsahu celkových veřejných výdajů a možnostem státního rozpočtu.⁸

⁷ V členských zemích Evropské unie byly Národní akční plány zpracovány národní vládou ve spolupráci s Ministerstvem sociálních věcí, v některých zemích byly vytvořeny mezirezortní koordinační komise, ve kterých byly zastoupeny státní orgány, NGOs, zástupci sociálních partnerů, poskytovatelé sociálních služeb apod.

⁸ Nedostatek financí znamená, že již dnes řada vypracovaných projektů na snižování sociálního vyloučení nemůže být realizována, např.: „Vláda ČR schválila v roce 2000 první koncepci integrace Romů do většinové společnosti. Většina projektů zůstala na papíře, především kvůli nízkým finančním prostředkům“. Legislativní smršť se rozjíždí, byť těžce. MF Dnes 28. 5. 2002

Literatura

Draft Joint Report on Social Inclusion. Part I: the European Union.
Council of European Union, Brussels, 12. December 2001

Draft Joint Report on Social Inclusion. Part II: the Member States.
Council of European Union, Brussels, 12. December 2001

Draft Joint Report on Social Inclusion. Part III: Annexes.
Council of European Union, Brussels, 12. December 2001, str.11

DUFFY K.: Human Dignity and Social Exclusion in Europe. Strasbourg, Council of Europe
1998

KOTÝNKOVÁ M.: Social Exclusion in the Czech Republic. Strasbourg, Council of Europe
1997

Část I: Přístupy a nejdůležitější opatření v boji proti chudobě a sociálnímu vyloučení

V předložené části jsou popsány přístupy a cesty k „začleňující“ společnosti a nejdůležitější opatření, která byla přijata v Národních akčních plánech boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení jednotlivými členskými zeměmi Evropské unie. Tyto přístupy a opatření jsou strukturovány podle čtyř společných cílů (Nice, 2000) vedoucích ke snižování chudoby a sociálního vyloučení, mezi které patří: (1) usnadnění účasti v zaměstnání a přístupu ke zdrojům, právům, zboží a službám všem lidem, (2) prevence rizika sociálního vyloučení, (3) pomoc nejvíce ohroženým skupinám obyvatelstva a (4) mobilizace všech stran účastnících se boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení. Návazná druhá část „Národní akční plány boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení členských zemí, část II: Sběrka příkladů vhodné praxe“ obsahuje konkrétní příklady přijatých opatření. Třetí část „Národní akční plány boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení členských zemí, část III: Ukazatele chudoby a sociálního vyloučení“ obsahuje přehled ukazatelů pro měření a vyhodnocení chudoby a sociálního vyloučení, které jsou používány na národní úrovni a na úrovni Evropské unie. Jednotlivé části byly vypracovány na základě Společné zprávy o sociálním začleňování: Draft Joint Report on Social Inclusion. Part I – III. Council of European Union. Brussels, 12 December 2001 a Národních akčních plánů boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení, které byly vypracovány členskými zeměmi Evropské unie na rok 2001 – 2002.

Cíl 1: Usnadnění účasti v zaměstnání a přístupu ke zdrojům, právům, zboží a službám všem lidem

1.1 Usnadnění účasti v zaměstnání

V kontextu Evropské strategie zaměstnanosti a zavádění směrnic zaměstnanosti se členské země dohodly zaměřit se především na:

- podporu přístupu ke **stabilnímu a kvalitnímu zaměstnání** pro všechny muže i ženy, kteří jsou schopni pracovat, a to prostřednictvím:
 - o zvýšeného úsilí při začleňování ohrožených skupin obyvatelstva do společnosti **vytvářením cest směrem k zaměstnanosti** a tvorbou **vzdělávacích/rekvalifikačních programů**
 - o vypracování souboru opatření pro **sladění rodičovství a zaměstnání** včetně řešení problému péče o děti a závislé osoby
 - o využití příležitostí k vyšší zaměstnanosti a integraci do společnosti, kterou nabízí **sociální ekonomika**
- prevenci proti vyloučení lidí z trhu práce **zvyšováním zaměstnatelnosti lidí** prostřednictvím metod řízení lidských zdrojů, organizace práce a celoživotního vzdělávání.

1.1.1 Podpora přístupu ke stabilnímu a kvalitnímu zaměstnání

Všechny členské země se shodly na tom, že základní cestou jak k prevenci, tak ke zmírňování chudoby a sociálního vyloučení je prosazování účasti lidí v zaměstnání. Právo na práci je základní občanské právo. Začlenění lidí do pracovního kolektivu je považováno za základní prostředek k zajištění jak adekvátního příjmu, tak k rozvíjení a posilování sociálních vztahů, což usnadňuje participaci lidí na životě společnosti a snížení rizika jejich marginalizace.

Členské státy se ve svých Národních akčních plánech boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení (dále: NAPs/incl) odvolávají na své Národní akční plány zaměstnanosti (dále: NAPs/empl) a na „Směrnice zaměstnanosti“ Evropské unie, ve kterých je kladen důraz na vytváření pracovních příležitostí a zlepšení zaměstnatelnosti lidí, což je základní podmínkou pro vytváření "**začleňujícího trhu práce**".

Většina opatření, která usnadňují účast v zaměstnání, byla již projednána v rámci „Lucemburského procesu“ (v roce 1997 byly v Lucemburku přijaty hlavní cíle koordinované politiky zaměstnanosti Evropské unie). Přesto je zde jistý rozdíl: **NAPs/empl** zahrnují celou řadu aktivit, jejichž cílem je zlepšení efektivnosti trhu práce a zvýšení úrovně zaměstnanosti. Členské země se ve svých **NAPs/incl** orientují rovněž na zvýšení úrovně zaměstnanosti, jsou však zaměřeny především na **osoby nebo skupiny osob, které stojí zcela mimo trh práce (vyloučené osoby)**.

Mezi jednotlivými NAPs/incl členských zemí existují rozdíly, což je odrazem rozdílné situace v úrovni zaměstnanosti členských zemí: země, ve kterých je vysoká úroveň zaměstnanosti kladou důraz na zlepšení pracovní participace specifických skupin obyvatelstva, např.: starších osob, přistěhovalců a osob se zdravotním postižením (Lucembursko, Nizozemsko, Dánsko, Rakousko, Švédsko a Irsko), zatímco v zemích, které se potýkají s vysokou úrovní nezaměstnanosti, a to především dlouhodobé, je aktivita zaměřena na přijetí celé řady opatření, která mají vést k podpoře tvorby nových pracovních míst a zvýšení zaměstnatelnosti především mládeže a dlouhodobě nezaměstnaných osob (Španělsko, Belgie, Francie).

Většina členských zemí uznává, že právo na práci, které je jedním ze základních lidských práv, nesmí být posilováno a zvyšováno na úkor ostatních práv. Pro jednotlivé osoby to znamená, že jejich přístup k zaměstnání nesmí být doprovázen nízkými příjmy, omezením rodinného života, omezením společenského a sociálního života a omezením práva na ochranu zdraví.

Přístup ke **stabilnímu a kvalitnímu** zaměstnání pro muže i ženy, kteří jsou schopni pracovat, je chápán jako výsledek komplexního procesu transformace trhu práce. "**Začleňující trh**"

práce" je široký koncept trhu práce, který často vyjadřuje očekávání, že pracovní místa budou dostupná i lidem s nižší pracovní schopností (s různými handicapy), přičemž tato pracovní místa budou mít pro tyto osoby vhodné parametry a standardy a budou pro ně dostupná za všech podmínek a v kterémkoliv časovém okamžiku. (blíže viz: příloha 1)

1.1.1.1 Zavádění cest směrem k zaměstnanosti

Rozvoj a zavádění **cest směrem k zaměstnanosti** je základním prvkem posílení "začleňujícího trhu práce". Tyto cesty směrem k zaměstnanosti obvykle kombinují opatření, mezi která patří: poradenství, vzdělávání, podporovaná zaměstnanost spolu s aktivací příjemců sociální pomoci, kteří stojí mimo trh práce, formou rozsáhlé personální pomoci. Většina členských zemí odráží ve svých NAPs/incl změnu ve filozofii: **od pasivní podpory prostřednictvím sociálních dávek směrem k aktivní podpoře vedoucí k sociální suverenitě.**

Sociální vyloučení je spojeno nejen s nezaměstnaností, ale i s dalšími příčinami (např. bydlením, vzděláním), a proto mnoho členských zemí klade důraz na lepší **spolupráci mezi službami zaměstnanosti a sociálními službami** tak, aby se zlepšilo zacílení na individuální potřeby vyloučených osob (Řecko, Německo, Velká Británie, Finsko, Lucembursko, Španělsko a Švédsko). Zaměření na zaměstnatelnost lidí vede k rozvoji "na míru šité" pomoci pro nezaměstnané a v některých případech k vypracování "sociálních kontraktů" k začlenění do společnosti (Portugalsko, Francie, Lucembursko).

Mnoho zemí ve svých NAPs/incl klade velký důraz na školící a vzdělávací programy, na programy celoživotního vzdělávání a na zajištění dostatečného přístupu ohrožených skupin obyvatelstva k těmto službám (Rakousko, Německo, Irsko, Itálie, Lucembursko, Portugalsko a Švédsko). Termín ohrožené skupiny obyvatelstva označuje **osoby dlouhodobě nezaměstnané, osoby starší, osoby se zdravotním postižením, mládež a přistěhovalce.**

Mladí lidé: V mnoha členských zemích je položen velký důraz na přechod mladých lidí ze školy do práce, a to zvláště u osob, které nemají ukončené vzdělání. Některé členské země vypracovaly specifické programy k usnadnění vstupu na trh práce mladým lidem. Mezi tyto programy patří např.: „První pracovní smlouva“ v Belgii, „Rehabilitace pracovních aktivit“ ve Finsku, „Municipální program pro mladé“ ve Švédsku, "New Deal pro mládež" ve Velké Británii (povinný pro mladé lidi, kteří jsou nezaměstnaní déle než 6 měsíců) atd. Jiné země soustředily pozornost na rozvoj odborných školících systémů jako alternativní cesty k získání základní kvalifikace. V zemích, kde je odborný školící systém již zaveden (Německo, Rakousko, Lucembursko), je důraz kladen na ulehčení hledání práce a na poradenství. V tomto kontextu je vhodné zdůraznit, že mladí lidé jsou finančně podněcováni k tomu, aby se zvýšil jejich zájem o výše uvedené aktivity (finanční podpory při získávání kvalifikace). (blíže viz: **Sbírka příkladů vhodné praxe, příklady č.1 a 2**)

Starší pracovníci: Ve většině členských zemí je obtížné získat zaměstnání pro starší pracovníky, kteří nemají potřebné dovednosti nebo znalosti k tomu, aby byli schopni uplatnit se na "moderním" trhu práce. Proto mnoho NAPs/incl zdůrazňuje potřebu intenzivního vzdělávání a školení pro starší pracovníky (Německo, Finsko, Holandsko, Velká Británie). Některé členské země zdůrazňují důležitost flexibilních pracovních smluv na konci pracovní kariéry. (blíže viz: **Sbírka příkladů vhodné praxe, příklady č. 3 – 5**)

Etnické menšiny a přistěhovalci: Většina členských zemí přiznává, že přístup etnických menšin a přistěhovalců na trh práce je spojen s určitými obtížemi. Členské země proto vyvíjejí snahu o zvýšení zaměstnanosti těchto skupin obyvatelstva. Některé země zavedly zvláštní opatření již prostřednictvím svých NAPs/empl (Dánsko, Nizozemsko). (blíže viz: **Sbírka příkladů vhodné praxe, příklady č. 6 – 8**)

1.1.1.2 Podpora sladění práce a rodinného života

Mnoho členských zemí se shodlo, že lidé k tomu, aby si mohli najít práci a setrvat v ní, potřebují pomoc při překonávání určitých bariér. Hlavní bariérou uváděnou v NAPs/incl je **péče o dítě nebo závislou osobu** a dále sem patří: adekvátní bydlení, dobrý zdravotní stav, doprava apod. Pro usnadnění přístupu na trh práce především ženám buduje většina členských zemí **zařízení denní péče o děti s cílem zvýšit počet dostupných mateřských školek, družin a zařízení péče o starší děti**. Některé ze členských zemí provádějí legislativní změny, aby se zvýšila možnost nastoupit na rodičovskou dovolenou jak matce, tak otci. Další iniciativou je zavádění podnětů pro zaměstnavatele s cílem sladit zaměstnání a rodičovství.

(blíže viz: **Sbírka příkladů vhodné praxe, příklady č.11 – 14**)

1.1.1.3 Využití potenciálu sociální ekonomiky

Sociální ekonomika a tzv. třetí sektor poskytuje rozmanité možnosti pro sociální integraci a zaměstnání lidí. Organizace třetího sektoru je možno definovat jako **nezávislé organizace sledující sociální a ekonomické cíle, které jsou společným zájmem společnosti. Podniky pracují pro lokální komunity nebo pro skupiny osob občanské společnosti, které sdílejí společné zájmy**. Často v jejich managementu působí "klíčoví aktéři", včetně zaměstnanců, dobrovolníků a uživatelů.

Sociální ekonomika může, pokud se jí dostává přiměřené podpory, účinně přispět k rozšíření trhu práce a může vytvořit pracovní příležitosti pro osoby s nízkou kvalifikací a osoby s nižší pracovní kapacitou tak, aby tyto osoby mohly využít všech svých schopností. Některé země (Itálie, Francie, Belgie a Švédsko) rozvíjejí třetí sektor a sociální ekonomiku jako zdroj pracovních příležitostí pro osoby s omezenými schopnostmi, přičemž opatření, která k tomu tyto země používají, spočívají ve zjednodušení právního rámce pro pracovní vztahy a ve vytváření fungující soustavy sociální ekonomiky s veřejnou správou. (blíže viz: **Sbírka příkladů vhodné praxe, příklad č. 15**)

1.2 Usnadnění přístupu ke zdrojům, právům, zboží a službám pro všechny

Zajištění těchto úkolů je orientováno následovně:

- **systém sociální ochrany** organizovat tak, aby umožňoval:
 - garantovat každému zdroje nezbytné k lidsky důstojnému životu
 - motivaci ke vstupu do zaměstnání tím, že **zaměstnání vyústí ve zvýšení příjmů, a dále podporou zaměstnatelnosti**
- přijmout opatření, která zajistí všem přístup ke slušnému a zdravotně nezávadnému **bydlení** a k základním službám nezbytným k normálnímu životu v místních podmínkách (elektřina, voda, vytápění);
- přijmout opatření, která zajistí všem přístup ke **zdravotní péči**, a to přiměřeně jejich situaci, včetně situací závislosti (bezmoci);
- rozvíjet pro lidi s rizikem sociálního vyloučení služby a opatření, která by jim umožnila **efektivní přístup ke vzdělání, právu a jiným veřejným a soukromým službám tj. ke kultuře, sportu** apod.

1.2.1 Systém sociální ochrany

Ve třinácti členských zemích EU byl vyvinut systém univerzální sociální pomoci, který garantuje minimální příjem všem legálním rezidentům (v některých zemích je tato pomoc limitována tím, že se vztahuje na občany dané země, např. Rakousko).

Rozvoj systémů sociální ochrany spočívá na těchto principech: zvýšení přiměřenosti, zvýšení dostupnosti, podpora univerzálnosti a motivace ke vstupu do zaměstnání pod heslem: aby se práce vyplácela a podpora zaměstnatelnosti.

1.2.1.1 Garance zdrojů nezbytných k důstojnému životu Zvýšení přiměřenosti (adekvátnosti)

Většina plánů NAPs/incl zahrnuje opatření vedoucí ke zlepšení přiměřenosti (adekvátnosti) systému, který garantuje minimální příjem. Cílem je učinit minimální příjmy dostatečně **adekvátní k zajištění lidské důstojnosti a k plné participaci na životě společnosti a k reintegraci na pracovní trh.** (blíže viz: příloha 2, odst. A) a **Sbírka příkladů vhodné praxe, příklady č. 16 a 17)**

Zvýšení dostupnosti

Mnoho opatření obsažených v NAPs/incl směřuje ke **zlepšení přístupu k minimálnímu příjmu a systému minimálních zdrojů.** Je nutné zdůraznit, že tato opatření jsou podložena zákonnými právy, neboť minimální příjmy a systém minimálních zdrojů musí být ze zákona garantován všem, kteří jsou v nouzi. (blíže viz: příloha 2, odst. B) a **Sbírka příkladů vhodné praxe, příklady č. 18 a 19)**

Podpora univerzálního poskytování (pokrytí)

Ve všech členských zemích již není minimální příjem dostupný pouze občanům. Trend je takový, že všichni legální rezidenti, tj. obyvatelé s povolením k trvalému pobytu, mají v případě potřeby rovný přístup k přiměřeným minimálním zdrojům; některé členské země jdou ještě dále a poskytují minimální úroveň zdrojů také uprchlíkům, žadatelům o azyl a ilegálním přistěhovalcům. Zatímco přiměřenost (adekvátnost) těchto opatření často zůstává na nízké úrovni, zásada přiznání práva na lidskou důstojnost bez ohledu na původ, národnost nebo postavení osob je přijímána ve všech zemích.

1.2.1.2 Motivace k přijetí zaměstnání a podpora zaměstnatelnosti

Členské země se shodly, že vytváření pracovních míst, která budou dostupná pro ohrožené skupiny obyvatelstva, musí být doplněno o opatření, která zajistí, aby přijetí těchto pracovních míst zajistilo slušný příjem. Cílem je proto eliminovat překážky, které by odradily nezaměstnané od přijetí zaměstnání. Zároveň žádná z členských zemí **neprosazuje snížení úrovně sociálních dávek jako opatření vedoucí k motivaci lidí přijmout zaměstnání,** i když je snaha snížit dlouhodobou závislost na dávkách a podporovat aktivitu příjemců tak, aby sociální dávky byly odrazovým můstkem a nikoliv překážkou k zaměstnanosti.

S ohledem na zamezení zneužívání systému sociálních dávek a rizika dlouhodobé závislosti (neboli pasti chudoby) byla praxe sociální politiky často zaměřena na garanci minimálního příjmu jako možnost „poslední pomoci“ (last resort) a byla velmi restriktivní co se týče souběhu minimálních příjmů s jinými příjmovými zdroji. Nyní dochází k obratu v tomto trendu a zvažuje se **možnost souběhu minimálního příjmu a příjmů z práce, případně dalších dávek** při zachování podmínky, že **kombinace příjmů nepovede k nepoctivému uplatňování nároků ze strany oprávněných osob.**

Kromě toho mnoho členských zemí v rostoucí míře **kombinuje poskytování minimálního příjmu s poskytováním služeb,** které motivují příjemce minimálních příjmů ke zlepšení jejich zaměstnatelnosti. (blíže viz: příloha 2, odst. C)

Pro podporu výkonnosti takto navržených systémů vyvinuly mnohé členské země (Dánsko, Nizozemí, Švédsko) ukazatele, které jim umožňují sledovat mobilitu příjemců tak dlouho, dokud zůstávají v tomto systému a ještě nějaký čas poté, co tento systém opustí.

Zdůrazňuje se, že zaměstnání nutně nemusí být cestou vedoucí z chudoby, zvláště v případě zaměstnání v tzv. tradiční ekonomice s nízkou produktivitou práce, nebo v zemědělství (Portugalsko, Řecko) a v dalších nových formách nejistých zaměstnání (Belgie, Itálie, Francie). Na druhé straně i nízko placené zaměstnání, které je druhým příjmem v domácnosti, může pomoci vyvést domácnost z chudoby. Několik opatření bylo přijato na **zvýšení přitažlivosti zaměstnání a**

lepší ochranu lidí z ohrožených skupin. (blíže viz: příloha 2, odst. D) a Sbíрка příkladů vhodné praxe, příklady č. 20 - 22)

1.2.2 Bydlení

Všechny členské země se shodly, že **přístup k adekvátnímu bydlení je základní podmínkou k sociální integraci a účasti lidí na životě společnosti**. Situace v bydlení se sice v členských zemích liší, ale celkově je na dobré úrovni. Většina obyvatel zemí EU má k dispozici přiměřené bydlení a to buď v podobě nájemného bydlení nebo vlastního bydlení, které je napojeno na vodovodní řad, elektrickou energii a vytápění.

Populace s nízkými příjmy se však v mnoha členských zemích pohybuje na "spodním okraji" trhu s byty, kde nabídka domů a bytů za rozumnou cenu stále klesá, což má za následek vytlačení stále většího počtu domácností s nízkými příjmy do "reziduálního segmentu" trhu s byty s nízkou kvalitou bydlení, často bez základního vybavení. V důsledku toho se objevují nové, nejisté formy ubytování, které zahrnují pronájem zařízených místností nebo spaní na matracích v přeplněných místnostech, squatérství v budovách, stanicích nebo jiných veřejných prostorech a v takových příbytcích jako jsou karavany, dřevěné chaty, čluny a garáže.

Vezmeme-li v úvahu podíl výdajů na bydlení na celkovém rozpočtu domácnosti (průměr tvoří 25% v EU), tak vyšší nájem mají „zničující efekt“ na čisté disponibilní příjmy (reziduální důchody) domácností s nízkými příjmy, jež často stlačují blízko k hranici chudoby. Vítaným návrhem je proto použití ukazatelů, které sledují podíl čistého nájemného na disponibilním příjmu domácnosti a na čistém disponibilním příjmu domácnosti, tj. po odpočtu výdajů na bydlení domácnosti. (NAPincl Holandsko).

Opatření obsažená v NAPs/incl jsou zaměřena hlavně na překonávání nedostatků na trhu s byty s cílem zajistit skupinám s nízkými příjmy přístup ke vhodnému bydlení prostřednictvím:

- **zvyšování nabídky dostupného bydlení a ubytování:** opatření směřující k podpoře nabídky bydlení s nízkými náklady a k renovaci existujících chátrajících sídlišť;
- **záruky kvality a hodnoty bydlení v poměru k ceně za bydlení na "spodním okraji" trhu s byty:** opatření k lepší kontrole a k regulaci trhu s byty;
- **zlepšení přístupu k bydlení a ochrana ohrožených spotřebitelů:** opatření směřující k posílení pozice osob s nízkými příjmy a ohrožených spotřebitelů na trhu s byty.

1.2.2.1 Zvyšování nabídky dostupného bydlení a ubytování

Všechny NAPs/incl popisují nedostatky v tržní nabídce kvalitního bydlení pro domácnosti s nízkými příjmy. Členské země proto přijímají řadu opatření ke stimulaci a vzrůstu nabídky přiměřeného bydlení s nízkými náklady. (blíže viz: příloha 3, odst. A) a Sbíрка příkladů vhodné praxe, příklad č. 23)

1.2.2.2 Záruka kvality a hodnoty bydlení v poměru k ceně za bydlení na "spodním okraji" trhu s byty

Většina členských zemí se shodla na potřebě přijetí takových opatření, která chrání spotřebitele proti možnému nekorektnímu zacházení, případně proti vykořisťování na trhu s byty. (blíže viz: příloha 3, odst. B) a Sbíрка příkladů vhodné praxe, příklad č. 24)

1.2.2.3 Zlepšení přístupu k bydlení a ochrana ohrožených spotřebitelů

Členské země rozvíjejí širokou škálu opatření zaměřujících se na rostoucí nejistotu a ohroženost na "spodním okraji" trhu s byty a poskytují přístřeší především ohroženým skupinám obyvatelstva. (blíže viz: příloha 3, odst. C) a Sbíрка příkladů vhodné praxe, příklady č. 25 a 26)

1.2.3 Zdravotní péče

NAPs/incl obsahují tři strategie, jejichž cílem je poskytnout lepší přístup ke zdravotní péči:

- rozvoj prevence a podpora zdravotní osvěty;
- zvýšení dostupnosti, přístupu a přiměřenosti zdravotní péče;
- zavádění iniciativ adresovaných skupinám se specifickou vadou.

1.2.3.1 Rozvoj prevence a podpory zdravotní osvěty

Preventivní a osvětové aktivity nejsou vytvářeny pouze pro ty, kteří patří mezi nejvíce ohrožené skupiny obyvatelstva, avšak mohou být velmi účinné v zajištění rovného přístupu ke zdravotní péči tím, že se těchto skupin přímo dotknou. (blíže viz: příloha 4, odst. A) a Sbíрка příkladů vhodné praxe, příklad č. 27)

1.2.3.2 Zvýšení dostupnosti, přístupu a přiměřenosti zdravotní péče

Podpora dostupnosti předpokládá, aby potřebné služby byly poskytovány nejnižší příjmové skupině zdarma. V případě nezbytnosti spoluúčasti na platbě za zdravotní péči některé z členských zemí zavádějí opatření, která limitují výdaje na zdravotní péči jednotlivců nebo domácností tak, že je stanovena horní hranice výše výdajů na zdravotní péči, při jejímž překročení se na platbě podílí i stát. Přestože cíl dostupnosti je přijímán všemi členskými zeměmi, stupeň krytí a kvality péče poskytované rozdílnými systémy se může značně lišit.

Vedle finanční dostupnosti může být přístup ke zdravotní péči omezen administrativními, institucionálními, geografickými a kulturními překážkami. Proto jsou přijímána opatření ke zlepšení přístupu uživatelů k přiměřeným službám. (blíže viz: příloha 4, odst. B)

Kromě finanční dostupnosti a přístupnosti zdravotní péče by měla hlavní opatření směřovat k ohroženým skupinám obyvatelstva, a to tak, že poskytované služby by měly reagovat pružněji v mimořádných situacích. Patří sem možnost hospitalizace, poskytnutí ubytování či denních útluků pro určité skupiny osob v nouzi a možnost široké palety služeb, eventuálně také přístup k bezplatným telefonním linkám pro osoby v tísní. (blíže viz: Sbíрка příkladů vhodné praxe, příklady č. 28 – 31)

1.2.3.3 Zavádění iniciativ adresovaných skupinám osob ve zvláště nevýhodném postavení

Přiměřenost zdravotní péče je důležitá především pro určité skupiny osob se specifickými vadami nebo nevýhodami. Mezi tyto skupiny patří: starší osoby, přistěhovalci, etnické menšiny, osoby s tělesným a/nebo duševním postižením, bezdomovci, alkoholici, drogově závislí, HIV pozitivní, delikventi, prostitutky. Každá z těchto skupin vyžaduje určitá opatření a služby přizpůsobené jejich potřebám.

V některých zemích, především v těch, kde byl úplný systém sociální ochrany vytvořen teprve nedávno, existuje nebezpečí sociálního vyloučení starších osob z důvodu nedostatečných starobních důchodů. Dále ve většině zemí vzniká problém, jak se vyrovnat s rostoucím počtem osob, které jsou závislé na veřejných službách, poté, co selže rodina jako základní podpůrná skupina. Pro řešení tohoto problému byla navržena řada rozličných nástrojů: od rozvoje zařízení dlouhodobé péče po realizaci dlouhodobého pojištění pro zajištění potřebné péče při bezmoci.

Pro lidi žijící v chudobě a sociálním vyloučení je rovněž důležitý problém mentálního zdraví. S tímto problémem je možno bojovat prostřednictvím různých souborů opatření, např. zlepšení poskytování naléhavých ubytovacích služeb a specifických školení pro zaměstnance sociálních služeb. (blíže viz: Sbíрка příkladů vhodné praxe, příklad č. 32)

1.2.4 Vzdělání, právo a kultura

1.2.4.1 Vzdělání

Přístup ke vzdělání je ve většině členských zemí základním občanským právem. **Vzdělání je chápáno jako základní prostředek prevence proti riziku chudoby a sociálnímu vyloučení a jako důležitá cesta podpory začlenění nejvíce ohrožených skupin do společnosti.** Přístup ke vzdělání je důležité zajistit všem občanům ve všech fázích života, neboť potřebná kvalifikace je nezbytná k jejich **plné participaci v nově se tvořící tzv. „společnosti založené na znalostech“**. Většina zemí se ve svých NAPs/incl zavazuje dále zlepšovat přístup ke vzdělání, rozvíjet prostředí otevřené pro vzdělávání a zvýšit jeho přitažlivost.

U skupin osob, u nichž je nejvyšší riziko chudoby a sociálního vyloučení, je identifikována nedostatečná úroveň vzdělání a kvalifikace. Jde o tyto skupiny lidí: přistěhovalci; příslušníci etnických menšin, především romské komunity, kočovníci; děti žijící v těchto skupinách; mladé rodiče bez širšího rodinného zázemí. Vedle těchto skupin je třeba věnovat pozornost také zdravotně postiženým, starším nezaměstnaným, osobám, které předčasně ukončily školní docházku a které mají minimální nebo žádnou kvalifikaci. Zvyšování kvalifikace a zdokonalování schopností v těchto skupinách je nejlepším způsobem, jak zlepšit sociální a etnicko-kulturní stratifikaci společnosti.

Pro řešení těchto problémů byla identifikována čtyři strategická opatření:

- „včasná intervence“ s cílem předejít nevýhodám v nedostatečném vzdělání; (tato opatření jsou součástí sekce 3.2);
- odstranění bariér v účasti na vzdělání pro ohrožené skupiny;
- rozvíjení jednotných opatření proti předčasnému opouštění školy;
- podpora celoživotního vzdělávání a gramotnosti dospělých.

Odstraňování bariér v účasti na vzdělání pro ohrožené skupiny

Mnohé země se ve svých NAPs/incl shodly (Belgie, Řecko, Irsko, Nizozemsko a Francie), že některé děti a jejich rodiny čelí jistým bariérám při poskytování běžného vzdělání. NAPs/incl proto obsahují opatření ke **zlepšení přístupu ke vzdělání**. (blíže viz: příloha 5, odst. A) a **Sbírka příkladů vhodné praxe, příklad č. 33**)

Rozvíjení jednotných opatření proti předčasnému opouštění školy

Mnoho členských zemí věnuje pozornost problému dětí, které předčasně opouštějí školu. V praxi mohou být rozděleny do tří skupin, které se mohou překrývat:

První skupinu tvoří děti, které školu ještě navštěvují, ale mají problémy v podobě chození za školu, špatných známek a špatného chování. **Druhá skupina** zahrnuje ty, které jsou ještě ve školním věku, ale již školu opouštějí. **Třetí skupina** jsou děti, které opustili školu velmi brzy a mají tak minimální nebo žádnou kvalifikaci. (blíže viz: příloha 5, odst. B)

Základním úkolem je zapojení celé řady "aktérů" do řešení problému na lokální úrovni, mezi něž patří: rodiče, zaměstnavatelé, sociální služby, služby zaměstnanosti, služby pro osoby podmínečně propuštěné z výkonu trestu, odbory a místní komunity. Úkolem je zajistit těsnou spolupráci mezi školou a těmito "aktéry" a položit větší důraz na poskytování nových šancí, které budou tzv. „šity na míru“ a budou brát v úvahu individuální příčiny předčasného opuštění školy. (blíže viz: **Sbírka příkladů vhodné praxe, příklady č. 34 a 35**)

Podpora celoživotního vzdělávání a gramotnosti dospělých

Vzrůstající **důležitost celoživotního vzdělávání, základních znalostí pro všechny a zajištění neustálé účasti lidí ve společnosti** je středem pozornosti v mnoha NAPs/incl, především v kontextu rychlého rozvoje v oblasti informačních a komunikačních technologií. Mnoho členských zemí, např. Belgie, Nizozemsko, Finsko, Švédsko a Irsko rozvíjí více cílené iniciativy směřující hlavně k ohroženým skupinám. Některé NAPs/incl se také zaměřují na problémy

spojené s vězni a jsou zaváděny vzdělávací a školicí projekty pro dobu výkonu trestu a programy na ulehčení návratu do společnosti.

Pokud jde o nejslabší skupiny obyvatel, pak u nich vzdělávání a získávání základních schopností znamená především zvyšování gramotnosti. Mnoho NAPs/incl (Nizozemsko, Dánsko, Belgie, Finsko, Francie, Německo, Irsko, Itálie a Portugalsko) uvádí, že etnické menšiny, žadatelé o azyl a přistěhovalci se nemohou zapojit do života společnosti pokud nepřekonají jazykové bariéry, a proto je důraz kladen na výuku jazyka.

V některých NAPs/incl je kladen důraz na celoživotní vzdělávání a vzdělávání při zaměstnání organizované pro sociální pracovníky, jejichž prací je tzv. „práce proti chudobě“. Např. Dánsko nabízí zvláštní vzdělávání a školení pro „pečovatele“, Irsko poukazuje na to, že zaměstnanci místních orgánů by měli poznat povahu chudoby a reakce na ni, pokud mají vést účinný boj proti chudobě. (blíže viz: [Sbírka příkladů vhodné praxe, příklad č. 36](#))

1.2.4.2 Právo a spravedlnost

Přístup k právu a zákonům je základní právo. Občanům musí být zákonem přiznáno právo na pomoc experta, kterou požadují, aby se mohli domoci svých práv. Zákon sám o sobě je rozhodujícím prostředkem pro uplatnění základních lidských práv. Pro některé ohrožené skupiny může být přístup k právu velmi důležitý ale zároveň problematický. Mezi tyto skupiny identifikované v NAPs/incl patří: etnické menšiny, přistěhovalci, žadatelé o azyl, oběti domácího násilí, delikventi, prostitutky a skupiny osob s nízkými příjmy žijící v nájemných bytech. (blíže viz: [příloha 6 a Sbírka příkladů vhodné praxe, příklad č. 37](#))

1.2.4.3 Kultura

Přístup a účast na kulturních aktivitách tvoří základ lidské existence. Účast na těchto aktivitách je významná a působí v pozitivním smyslu na rozvoj tvořivosti, sebevyjádření a sebevědomí. Zapojení do uměleckých a tvořivých aktivit je tedy pro osoby, které stojí mimo trh práce nebo se neúčastní života společnosti, velmi významným nástrojem pro opětovné zapojení do společnosti. Kulturní projekty na úrovni společenství a komunit mohou hrát významnou roli při obnovení místních společenství.

NAPs/incl neobsahují konkrétní návrhy pro zapojení vyloučených osob do kulturního dění, avšak některé členské země uvádějí seznam zajímavých aktivit. Např. Dánsko představuje tříletý integrační program pro nové přistěhovalce a uprchlíky, který klade důraz na participaci jak na kulturním dění, tak i v ekonomice, politice i sociálních aktivitách. Francie zdůrazňuje přístup nejvíce znevýhodněných osob na „Espaces Culture et Multimédias“. Portugalsko zdůrazňuje přístup znevýhodněných skupin obyvatelstva ke kultuře a dále vyšší decentralizaci kulturních aktivit. Irsko dává do středu pozornosti program, jehož úkolem je zjistit využití kultury pro sociální integraci u dlouhodobě nezaměstnaných (Kultura ve společnosti pro každého).

Cíl 2: Prevence rizika sociálního vyloučení

Prevence rizika sociálního vyloučení je založena na třech přístupech:

- využití potenciálu „**společnosti založené na znalostech a nových informačních a komunikačních technologiích**“ se zvláštním zřetelem na specifické potřeby osob zdravotně a tělesně postižených;
- přijetí takových opatření, jejichž cílem je **prevence a pomoc v situaci životní krize**, jako např.: zadluženost, vyloučení ze školy a bezdomovectví, které mohou vyústit až do situace sociálního vyloučení;
- přijetí opatření k zachování rodinné solidarity.

2.1 Podpora začlenění do informační společnosti (e-Inclusion)

Členské země ve svých NAPs/incl sledují vliv informačních a komunikačních technologií (Information and Communication Technologies, dále: ICTs) na začlenění lidí do společnosti založené na znalostech. Je však nutné vzít v úvahu, že jednotlivé země se liší v rozšíření ICTs a tím také v možnostech, kterými disponují pro zajištění této formy začlenění lidí do společnosti.

V některých zemích (Nizozemí, Portugalsko a Španělsko) začlenění do informační společnosti tvoří základ strategie boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení. Komplexní přístup k začlenění do informační společnosti je uveden v plánech NAPs/incl Nizozemí, Portugalska a Irsko. Jsou přitom sledovány dva cíle:

- využití potenciálu ICTs k začlenění do společnosti, a to prostřednictvím nově vytvořených pracovních příležitostí nebo zlepšováním a vytvářením nových služeb pro znevýhodněné skupiny obyvatel a znevýhodněné oblasti;
- odstraňováním bariér zajistit, aby mohl každý využívat ekonomických a sociálních výhod, které s sebou nové technologie přinášejí.

Členské země ve svých NAPs/incl věnují značnou pozornost odbornému výcviku, který je obsahově zaměřen na oblast ICTs, což se také shoduje s obsahem jejich NAPs/empl. Tento druh odborného výcviku je organizován také pro nezaměstnané, a to často ve velkém rozsahu, např. ve Francii by do konce roku 2002 mělo tímto typem výcviku projít 1,2 milionů nezaměstnaných. V Dánsku je výcvik v oblasti ICTs povinnou součástí všech profesních výcviků.

Předpokladem možnosti využití nových technologií při vytváření začleňující společnosti založené na znalostech je odstraňování překážek, které tomuto procesu brání, např. nedostatečně rozšířený Internet, případně nedostatečná gramotnost v oblasti ICTs. Proto je cílem dát celé populaci a zvláště znevýhodněným skupinám základní dovednosti pro možnost použití Internetu a služeb on-line.

Vzhledem k tomu, že jedním ze záměrů, který byl přijat v Nice, je: "vzít v úvahu potřeby zdravotně postižených", většina členských zemí přijala opatření usnadňující přístup zdravotně postižených k novým technologiím. **(Blíže viz: Sběrka příkladů vhodné praxe, příklady č. 38 – 40)**

2.2 Prevence před zadlužeností a bezdomovectvím

2.2.1. Zadluženost

Problém zadluženosti je identifikován ve většině NAPs/incl jako důvod trvalé chudoby a sociálního vyloučení (Německo, Belgie, Finsko, Rakousko, Francie, Irsko, Lucembursko, Nizozemí, Portugalsko). Zadlužení vzniká jako důsledek celé řady různých faktorů: nezaměstnanost, nízký příjem, špatně využitý úvěr apod. Pro odstraňování zadluženosti jsou přijímána jak preventivní, tak léčebná opatření.

Mezi preventivní opatření patří školení a poradenství v oblasti finančního managementu a vedení rodinného rozpočtu (Německo, Irsko, Lucembursko, Portugalsko).

Většina členských zemí však vytvořila opatření a postupy umožňující úhradu dluhů, a to upravením podmínek a délkou úhrady dluhu vzhledem k finančním možnostem dlužníka (úprava

splátkového kalendáře), prozkoumáním možnosti zastavení splácení dluhů, případně jeho stornování (Německo, Rakousko, Francie). Při použití výše uvedených opatření a postupů však musí být za všech okolností zachovány podmínky sociální ochrany obyvatelstva, tzn., že musí být zachován přístup k "základnímu zboží a službám" pro všechny, a tedy i v případě zadlužení (viz Cíl 1). (blíže viz: [Sbírka příkladů vhodné praxe, příklady č. 41 a 42](#))

2.2.2 Bezdomevctví

Bezdomevctví je extrémní formou sociálního vyloučení. Řada členských zemí ve svých NAPs/incl připouští, že znalosti a informace o tomto problému jsou natolik nízké, že jim brání vypracovat a přijmout odpovídající preventivní opatření v boji proti bezdomevctví. Několik málo zemí ve svých plánech provedlo pouze odhad o počtu bezdomevců, zatímco ostatní země pouze připouští, že počet bezdomevců roste. Naopak Velká Británie odhaduje, že počet bezdomevců spících na ulici v posledních letech významně poklesl. (blíže viz: [příloha 7 a Sbírka příkladů vhodné praxe, příklady č. 43 – 45](#))

Vzhledem k nedostatečně zmapovanému terénu bezdomevctví se pět členských zemí (Belgie, Francie, Nizozemsko, Velká Británie a Finsko) zavázalo vytvořit, případně rozšířit indikátory a informační systémy o bezdomevctví. Belgie se dokonce zavázala zpracovat metodologii pro vytvoření kompatibilních dat v rámci celé Evropy. Tato iniciativa byla Výborem pro sociální ochranu přijata jako velmi významná.

2.3 Zachování rodinné solidarity

Členské země přijaly ve svých plánech NAPs/incl řadu rozmanitých opatření, která přispívají k zachování rodinné solidarity, z nichž část je již zahrnuta v těchto oblastech: zaměstnanost, garance minimálních příjmů, bydlení, zdraví, vzdělání, rovnost pohlaví, které řeší problém sociálního začlenění (viz Cíl 1). Další opatření jsou zaměřena na ochranu nejvíce ohrožených skupin jako jsou děti, starší lidé a zdravotně postižení (viz Cíl 3). Pouze některé členské země uvádějí zachování rodinné solidarity jako základní "doménu" pro řešení problému sociálního začlenění lidí do společnosti. Jsou to hlavně ty země, které tradičně vnímají rodinu jako "srdce" národní strategie, která je orientována na sociální soudržnost společnosti. Mezi tyto země patří: Portugalsko, Španělsko, Řecko, Německo, Irsko, Itálie a Rakousko.

Opatření přijatá na podporu rodinné solidarity jsou zaměřena jak na podporu všech rodin, tak na prevenci krizí, kterým část rodin čelí: rozpad rodiny, násilí v rodinách apod. Přijatá opatření mohou být také členěna na opatření, jejichž cílem je ochrana rodiny před chudobou a na opatření, která podporují rodinu ("zvyšují kapacitu rodiny") tak, aby jejím prostřednictvím bylo zajištěno začlenění starých a mladých lidí a dále zdravotně postižených. (blíže viz: [příloha 8 a Sbírka příkladů vhodné praxe, příklady č. 46 a 47](#))

Cíl 3: Pomoc nejvíce ohroženým skupinám obyvatelstva

Pomoc nejvíce ohroženým skupinám obyvatelstva je zajišťována třemi přístupy:

- **podpora sociální integrace lidí, kteří čelí riziku trvalé chudoby**, kam patří především zdravotně postižení a ti, kteří se obtížně integrují do společnosti, např.: bezdomovci, mentálně zaostalí, lidé se závislostí na alkoholu a drogách, vězni prostitutky atd.;
- **eliminace sociálního vyloučení dětí** a vytváření příležitostí k jejich sociální integraci;
- **rozvoj komplexních aktivit ve prospěch oblastí s vysokým stupněm sociálně vyloučených.**

3.1 Podpora sociální integrace lidí, kteří čelí trvalé chudobě

Mnoho členských zemí se shodlo, že chudobou jsou ohroženi hlavně osoby se zdravotním postižením a dále osoby, které se obtížně integrují do společnosti, např.: bezdomovci, lidé se závislostí na alkoholu a drogách, vězni prostitutky atd. Jejich potřeby mohou být sice uspokojeny zlepšováním jejich přístupu k sociálním službám, avšak velmi často služeb, které jsou nabízeny v základním systému sociálního zabezpečení, nevyužívají, a proto jsou pro tyto skupiny osob vytvářeny speciální služby, které jim pomůžou začlenit se do společnosti, např.: vytváření osobních programů, speciálního bydlení, denních útulků apod. (blíže viz: [Sbírka příkladů vhodné praxe, příklad č.48](#))

3.1.1 Sociální integrace lidí se zdravotním a tělesným postižením

Mnohé členské země stanovily opatření pro zvýšení zaměstnanosti zdravotně postižených již ve svých NAPs/empl 2001 (Švédsko, Irsko, Portugalsko, Rakousko, Velká Británie a Německo).

Zdravotně postižení lidé mají v průměru nižší dosažené vzdělání, které podmiňuje jejich budoucí zaměstnatelnost, a proto rostoucí počet členských zemí uznává ve svých NAPs/incl důležitost integrace postižených dětí do vzdělávacího systému: snahou je integrovat postižené žáky do běžných škol, případně jim poskytovat speciální pedagogickou podporu. Kromě toho má mnoho zdravotně postižených lidí příliš nízké vzdělání k tomu, aby splňovali kritéria pro zařazení do rekvalifikačních programů a školení. Proto se navrhuje požadovaná kritéria u těchto lidí zmírnit.

Velký počet zdravotně postižených lidí je ekonomicky neaktivních a závislých na invalidních důchodech, a to velmi často po dlouhou dobu. Proto jsou v některých zemích vytvářeny alternativní programy pro tuto část populace a přijímána opatření ke zvýšení jejich zaměstnatelnosti. (blíže viz: [příloha 9 a Sbírka příkladů vhodné praxe, příklady č. 49 a 50](#))

3.2 Eliminace sociálního vyloučení dětí a vytváření příležitostí k jejich sociální integraci

Úroveň vzdělání je silně ovlivněna rozvojem znalostí a vědomostí již v raném věku, a proto mnohé země ve svých NAPs/incl kladou důraz na rozvoj všeobecného vzdělání vysoké kvality s důrazem na finanční dostupnost a adekvátnost pro děti ze znevýhodněného prostředí a ohrožených skupin obyvatelstva (Finsko, Německo, Irsko, Řecko, Portugalsko, Švédsko, Španělsko a Velká Británie).

(blíže viz: [příloha 10 a Sbírka příkladů vhodné praxe, příklad č. 51](#))

3.3 Rozvoj aktivit a iniciativ ve prospěch oblastí s vysokým stupněm sociálně vyloučených

Většina členských zemí ve svých NAPs/incl uvádí iniciativy pro zmírnění sociálního vyloučení ve znevýhodněných oblastech.

Mnohé země zdůrazňují důležitost řešení regionálních disparit jako jeden ze základních problémů (Itálie, Německo a v určitém rozsahu Španělsko a Finsko) a jsou přijímána opatření pro pomoc znevýhodněným oblastem a k zastavení ekonomické a sociální segregace hlavně městských částí (Portugalsko, Dánsko, Švédsko, Finsko, Nizozemí, VB a Francie). Dále je řešen

problém rostoucí komparativní nevýhody tradičních venkovských zemědělských oblastí (Nizozemsko, Rakousko, Řecko, Irsko, Portugalsko a Španělsko)

Členské země ve svých NAPS/incl předkládají opatření pro řešení problémů znevýhodněných oblastí. Tato opatření mají charakter buď **kompensačních opatření** nebo **proaktivních opatření**, která jsou zaměřena na využití veškerých možností (tzv. silných stránek a příležitostí), kterými znevýhodněné oblasti disponují. (blíže viz: příloha 11 a Sbírnka příkladů vhodné praxe, příklad č. 52)

4. Cíl 4: Mobilizace všech stran účastnících se boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení

Mobilizace všech zúčastněných stran, z nichž každá má svoje příslušné kompetence, je základním prvkem integrované a komplexní strategie boje proti sociálnímu vyloučení a chudobě. Mobilizace všech zúčastněných stran znamená:

- **zajistit, aby lidé, kteří jsou vyloučeni ze společnosti**, participovali na procesu sociálního začleňování a měli možnost sebevyjádření;
- **zajistit, aby se boj proti sociálnímu vyloučení integroval do celkové politiky země;**
- **podpořit dialog a spolupráci mezi všemi zúčastněnými stranami, mezi veřejným a soukromým sektorem, mezi sociálními institucemi, poskytovateli sociálních služeb, občany, NGOs (nestátní organizace) a podnikatelskou sférou; svoji roli mohou hrát také univerzity, výzkumné ústavy, média apod.**

4.1 Podpora participace a sebevyjádření osob, které čelí sociálnímu vyloučení

Potřeba participace těch, kteří pocítili chudobu a sociální vyloučení, na procesu sociálního začleňování je všeobecně uznávána, avšak tento cíl není v NAPs/incl příliš přesvědčivě zajištěn. Tím se také potvrzuje, že se příliš nedaří vyloučené komunity mobilizovat. Na národní úrovni je účast a seberealizace lidí, kteří jsou vyloučeni, zajišťována nepřímo prostřednictvím sítí NGOs. Na místní úrovni vytvářejí pouze některé členské země mechanismy, které dávají prostor pro seberealizaci nejvíce ohrožených.

Ukazuje se, že podpora mobilizace lidí, kteří pocítili chudobu a sociální vyloučení, je důležitým podnětem k jejich sociálnímu začleňování a je významná z několika hledisek:

- přispívá k **osobnímu rozvoji** vyloučených osob, k budování jejich **nezávislosti**, k posílení jejich **sebevědomí**, k získávání **nových dovedností**, k **překonávání sociální izolace a vytváření nových kontaktů**;
- pomáhá **vytvářet a posilovat sociální kapitál, který tvoří základní prvek prosperujících obcí**, především prostřednictvím podpory místních projektů jako např. projektů posilujících rozvoj místních komunit, ženských organizací apod.;
- pomáhá vytvářet lépe cílenou a relevantní politiku boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení. **(blíže viz: Sběrka příkladů vhodné praxe, příklad č. 53)**

4.2. Integrace boje proti sociálnímu vyloučení do celkové politiky země

4.2.1 Mobilizace zúčastněných stran na národní úrovni a koordinace jejich činnosti

Ve všech členských zemích byly plány NAPs/incl zpracovány **národní vládou ve spolupráci s Ministerstvem sociálních věcí**. Belgie, Francie, Velká Británie, Itálie, Irsko a Lucembursko vyvinuly koordinované postupy boje proti sociálnímu vyloučení prostřednictvím **meziresortních komisí**. V těchto zemích a také v Nizozemí a Finsku byly vytvořeny **koordinační komise** (organizace), v nichž jsou zastoupeni reprezentanti ze státních organizací, ale v některých případech také z NGOs, zástupci sociálních partnerů a poskytovatelů sociálních služeb. Úkolem těchto koordinačních komisí je monitorovat proces sociálního vyloučení /začleňování. Ostatní země mají záměr vytvářet obdobné koordinační komise. V Lucembursku se vyjádřil k NAPincl parlament.

4.2.2 Mobilizace a koordinace na místní a regionální úrovni

Členské země, ve kterých je sociální politika tradičně decentralizovaná (Dánsko, Švédsko, Nizozemsko, Finsko), stejně tak jako státy s federální strukturou (Německo) nebo regionální strukturou (Španělsko, Itálie, Velká Británie) vyvinuly velké úsilí, aby **integrovaly**

aktivity, které vyvíjejí organizace a instituce na místní úrovni v boji proti sociálnímu vylučování.

Existence rozmanitých organizací a institucí na místní úrovni vytváří potřebu jejich efektivní koordinace. Např. je nutné lépe koordinovat služby zaměstnanosti a sociální služby s cílem vytvořit aktivnější sociální politiku. Prostředkem může být kombinace (spojení) sociálních příjmů a sociálního poradenství s cílem vytvářet cesty směrem k zaměstnanosti. Tyto inovační přístupy jsou zaváděny v Německu, Itálii a Finsku. Náročnější koordinační postupy si vyžadují ustanovení koordinačních výborů, ve kterých jsou zastoupeni zástupci příslušných organizací na místní úrovni, např. zástupci sociálních partnerů, organizací zdravotně postižených, místních úřadů. Jiným příkladem jsou centra sociálních a zdravotních služeb, která pracují v Belgii a Francii a přispívají ke koordinovanému postupu při sociálním začleňování na místní úrovni. *(blíže viz: Sbíрка příkladů vhodné praxe, příklad č. 54)*

4.2.3 Adaptace veřejných a sociálních služeb

Všechny členské státy se shodly ve svých NAPS/incl na nezbytnosti zvýšení účinnosti a kvality poskytovaných služeb. Další rozvoj "začleňujících opatření" vyžaduje, aby v centru pozornosti byly potřeby uživatelů. Značná část opatření se týká sociálních služeb, které je potřeba poskytovat "integrováním způsobem". Účinné poskytování služeb by mělo vycházet z deseti principů, které by měly být postupně vytvářeny. *(blíže viz: příloha 12 a Sbíрка příkladů vhodné praxe, příklad č. 55)*

4.3 Podpora dialogu a spolupráce

4.3.1 Vtáhnutí zúčastněných stran do procesu sociálního začleňování

Při přípravě NAPS/incl proběhly ve všech zemích konzultace o tvorbě plánu se sociálními partnery a reprezentanty NGOs. Členské země se shodují, že nestátní organizace disponují zkušenostmi a znalostmi v oblasti chudoby a sociálního vyloučení a proto je snaha rozvíjet efektivní mechanismy spolupráce zúčastněných stran.

4.3.2 Podpora sociální odpovědnosti všech občanů

V NAPS/incl jsou obsaženy dva možné způsoby podpory aktivní účasti všech občanů v boji proti chudobě a sociálnímu vylučování:

- zvýšení pozornosti prostřednictvím kampaně v médiích;
- podpora dobrovolnické práce, která je základní náplní NGOs, ale také jednou z cest k zaměstnanosti.

(blíže viz: Sbíрка příkladů vhodné praxe, příklad č. 56)

4.3.3 Posílení sociální odpovědnosti v podnikové sféře

I když neexistuje jednotná definice termínu „společná sociální odpovědnost“, shodly se některé členské státy (Dánsko, Nizozemsko, Irsko, Portugalsko) na potřebě podpory takových projektů, v jejichž rámci podniky a obchodní společnosti na bázi dobrovolnosti a v interakci s ostatními zúčastněnými stranami **integrují sociální zájmy do svého podnikání**. Společná sociální odpovědnost může být v tomto smyslu chápána jako možnost vypořádat se s danými problémy sociálního vyloučení a rovněž možnost sladit sociální rozvoj společnosti s rozvojem konkurenceschopnosti. *(blíže viz: Sbíрка příkladů vhodné praxe, příklad č. 57)*

Literatura

Draft Joint Report on Social Inclusion. Part I: the European Union.
Council of European Union, Brussels, 12. December 2001

Draft Joint Report on Social Inclusion. Part II: the Member States.
Council of European Union, Brussels, 12. December 2001

Draft Joint Report on Social Inclusion. Part III: Annexes.
Council of European Union, Brussels, 12. December 2001, str.11

Národní akční plány boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení členských zemí EU zpracované
k 30.6.2002

Přílohy

Příloha 1: "Začleňující trh práce" (Cíl 1)

Příloha 2: Sociální ochrana (Cíl 1)

Příloha 3: Bydlení (Cíl1)

Příloha 4: Zdravotní péče (Cíl 1)

Příloha 5: Vzdělání (Cíl 1)

Příloha 6: Právo a spravedlnost (Cíl 1)

Příloha 7: Bezdomovectví (Cíl 2)

Příloha 8 Zachování rodinné solidarity (Cíl 2)

Příloha 9: Sociální integrace lidí se zdravotním a tělesným postižením (Cíl 3)

Příloha 10: Eliminace sociálního vyloučení dětí a vytváření příležitostí k jejich sociální integraci (Cíl 3)

Příloha 11: Rozvoj aktivit a iniciativ ve prospěch oblastí s vysokým stupněm sociálně vyloučených (Cíl3)

Příloha 12: Adaptace veřejných a sociálních služeb (Cíl 4)

Příloha 1

"Začleňující trh práce" (Cíl 1)

V NAPs/incl byla přijata tato opatření vedoucí ke zvýšení otevřenosti a pružnosti trhů práce orientovaná ve prospěch vyloučených osob:

- zavedení sociálních klauzulí do kolektivních smluv, na základě kterých budou zaměstnávány osoby se změněnou pracovní schopností (Dánsko), nebo stanovení povinných kvót pro zaměstnávání ohrožených skupin (Německo, Rakousko);
- snížení nemzdových nákladů práce pro zaměstnavatele, kteří zaměstnají nízko kvalifikované nebo některé další kategorie nezaměstnaných (Dánsko, Lucembursko, Řecko, Švédsko);
- podpora vzdělávání a školení zaměstnavatelů zaměřená proti předsudkům a diskriminaci lidí z určitých skupin a komunit; pravidelné monitorování procedur přijímání a propouštění zaměstnanců včetně monitorování účinnosti zavedených opatření
- zavedení sociálních klauzulí do veřejných zakázek, na základě kterých budou zaměstnány při realizaci těchto zakázek také dlouhodobě nezaměstnané osoby, osoby z ohrožených skupin a osoby z místně znevýhodněných komunit, a přijetí opatření směřující k rovnosti mezi osobami z různých etnických skupin (Dánsko);
- zvýšení „chráněných pracovních příležitostí“, pracovních příležitostí tzv. „blízkých trhů“ (near market: tj. pracovní příležitosti, které vedou nezaměstnané z nezaměstnanosti k zaměstnanosti) a rehabilitačních pracovních příležitostí především pro ohrožené skupiny obyvatelstva (Dánsko, Finsko);
- podpora podnikání těch, kteří patří k znevýhodněným skupinám a komunitám, poskytování intenzivní podpory pro rozvoj ekonomických aktivit v znevýhodněných oblastech;
- zvýšení investic a rozvoj opatření na podporu zaměstnanosti v znevýhodněných oblastech (unemployment blackspots: černé oblasti nezaměstnanosti).

Příloha 2

Sociální ochrana (Cíl 1)

A) Zvýšení přiměřenosti (adekvátnosti)

➤ K dosažení tohoto cíle byly vymezeny následující přístupy:

➤ zvýšení absolutní úrovně částek: V mnoha členských zemích Evropské unie v minulosti nerostla úroveň minimálních příjmů spolu s růstem úrovně výdělků a životních nákladů, což vedlo k poklesu kupní síly minimálních příjmů. Proto např. Belgie a Řecko již vyhlásily záměr zvýšit úroveň garantovaného minimálního příjmu i starobních důchodů;

➤ ochrana minimálních příjmových zdrojů před jejich odebráním např. v situaci zadlužení, bankrotu apod.: tato opatření byla přijata v mnohých členských zemích, např. v Lucembursku, Finsku, Německu, Francii a Belgii. Jiné členské země zavedly pro řešení těchto situací mírnější daňový režim;

➤ minimální příjmové veličiny učinit více vstřícné potřebám sociálně potřebných lidí: Jde zejména o zvyšování a/nebo kombinování minimálních příjmů s jinými zdroji, které mají zlepšit životní podmínky závislých osob, obzvláště dětí osamělých matek. Různé členské státy (Nizozemsko, Francie, Belgie, Rakousko, Švédsko) garantují včasné vyplácení podpor a poskytují další podpůrná opatření (např. půjčky), zejména pro ohroženou skupinu osamělých rodičů s dětmi.

B) Zvýšení dostupnosti

K tomu, aby záchranná sociální síť byla více "začleňující" a dostupná, přispívá:

➤ rozvoj a/nebo posílení informovanosti, uvědomění si nároku na minimální příjmy a rozvoj systémů, které tyto příjmy poskytují; realizace je založena na spolupráci na regionální a místní úrovni;

➤ přístup založený na zákonných právech.

C) Kombinace poskytování minimálního příjmu a poskytování služeb

Poskytovanými službami se rozumí:

➤ poradenství;

➤ školení;

➤ dobrovolnická práce nebo jiné formy aktivit a vlastního rozvoje.

D) Zvýšení přitažlivosti zaměstnání a lepší ochrana ohrožených skupin

Navržené kroky k zajištění, aby se práce vyplácela a současně byly chráněny ohrožené osoby jsou:

➤ zachovat některé dávky po určitou dobu i po přijetí zaměstnání (Belgie, Německo, Irsko);

➤ snížení daňové zátěže u nízko placených zaměstnání nebo zavedení „zaměstnaneckého bonusu“ (employment bonus) ve formě daňového zvýhodnění k podpoře platební schopnosti těchto zaměstnanců (Francie, Nizozemsko, Velká Británie), často zaměřené zejména na rodiny se závislými dětmi (Belgie);

➤ kombinace sociálních dávek a mezd (Francie, Lucembursko, Švédsko);

➤ legislativní zavedení minimální mzdy (Irsko, Velká Británie) a záruky, že při kolektivních vyjednáváních o mzdách bude minimální mzdě věnována zvýšená pozornost;

- zavést příspěvky na sociální pojištění i pro pracovníky na částečný úvazek a zajistit právo na důchod i rodičům, kteří ztratili příjem z pravidelné práce (Rakousko, Německo, Švédsko);
- zavést sociální zabezpečení a ochranu pro "atypické pracovníky" (Německo, Rakousko).

Příloha 3

Bydlení (Cíl1)

A) Zvyšování nabídky dostupného bydlení a ubytování

Opatření k zajištění tohoto cíle je možno charakterizovat takto:

- dotace na sociální bydlení, ve většině členských států jak na výstavbu, tak i přímo jednotlivcům;
- investice do renovace a zlepšení úrovně sídlišť v nevýhodných městských částech (Dánsko, Finsko, Portugalsko, Španělsko, Švédsko a Portugalsko), stejně jako ve venkovských částech (Portugalsko, Španělsko);
- podněty pro rozvoj speciálního bydlení, např. malé a dostupné byty pro mladé lidi (Lucembursko a Španělsko), bydlení pro invalidní či postižené občany (Rakousko, Dánsko, Německo, Velká Británie) a bydlení pro starší občany (Dánsko a Velká Británie);
- vyčlenění pozemků pro výstavbu bydlení s nízkými náklady (Francie, Portugalsko);
- daňové a jiné stimuly k renovaci starých domů (Belgie, Německo, Finsko, Francie, Portugalsko a Velká Británie).

B) Záruka kvality a hodnoty bydlení v poměru k ceně za bydlení na "spodním okraji" trhu s byty

K opatřením vedoucím k záruce kvality bydlení a jeho ceny bydlení patří:

- demolice nevyhovujících domů a sídlišť v kombinaci s přesídlováním obyvatel do kvalitnějšího bydlení (Belgie, Španělsko, Portugalsko);
- lepší ochrana práv nájemníků s nízkými příjmy a vlastníků prostřednictvím vyšší regulace a informovanosti (Belgie, Dánsko, Finsko, Irsko, Lucembursko a Švédsko);
- regulace, monitorování a kontrola standardu bydlení (Belgie, Francie);
- monitorování a kontrola vztahu mezi nájmem a minimálním standardem bydlení (Belgie, Francie, Nizozemsko).

C) Zlepšení přístupu k bydlení a ochrana ohrožených spotřebitelů

Přijatá opatření ve prospěch zlepšení přístupu k bydlení:

- činnost veřejných, neziskových, tzv. „usnadňujících agentur“, které poskytují informace a zprostředkovatelské služby chudším spotřebitelům na trhu s byty (Belgie, Dánsko, Finsko, Francie, Německo, Lucembursko, Španělsko a Švédsko);
- příspěvek na bydlení pro mladé lidi (Dánsko, Francie, Lucembursko, Portugalsko a Španělsko);
- dotace nájmu a/nebo daňová zvýhodnění pro skupiny obyvatel s nízkými příjmy (Rakousko, Belgie, Dánsko, Finsko, Francie, Německo, Řecko, Lucembursko, Nizozemsko, Portugalsko a Švédsko);
- zlepšování přístupu k bankovním půjčkám a bankovním zárukám (Lucembursko).

Přístřeší poskytované ohroženým skupinám obyvatelstva má podobu:

- azylových domů pro ženy a děti, na kterých je páháno domácí násilí (Francie, Německo a Španělsko);
- speciálního bydlení pro bezdomovce (Dánsko, Lucembursko, Řecko, Španělsko a Švédsko);
- ubytovacích kapacit pro přistěhovalce (Francie); rozvoje podporovaného bydlení, tzn. bydlení společně s pečovatelskými a dalšími službami (Dánsko, Německo, Nizozemsko a Velká Británie);
- příspěvku na bydlení pro svobodné matky (Řecko).

Příloha 4

Zdravotní péče (Cíl 1)

A) Rozvoj prevence a podpory zdravotní osvěty

Mezi opatření v této oblasti patří:

- péče o matku a dítě, která spočívá v pravidelných zdravotních prohlídkách včetně očkování;
- preventivní péče ve škole včetně bezplatných konzultací a zdravotní osvěty;
- preventivní zdravotní péče na pracovišti v souladu se zdravotními a bezpečnostními předpisy zahrnutými v pracovní legislativě, pro nezaměstnané bezplatné lékařské prohlídky nabízené sociálními nebo zdravotními službami.

B) Zvýšení dostupnosti, přístupu a přiměřenosti zdravotní péče (Cíl 1)

Mezi opatření v této oblasti patří:

- obecná opatření směřující k dosažení vyrovnanější geografické distribuce zdravotních služeb;
- místní nebo regionální iniciativy směřující k lepší koordinaci mezi sociálními a zdravotními službami;
- uznání Charty práv uživatelů (Charter of user's rights) na národní úrovni, která zahrnuje požadavek snížit "seznamy čekajících", mezi opatření tohoto druhu patří: opatření a finanční prostředky určené ke zredukování seznamu čekajících (Švédsko), financování inovačních projektů prosazujících větší koordinaci mezi zdravotnickými a sociálními službami (Dánsko).

Příloha 5

Vzdělání (Cíl 1)

A) dstraňování bariér v účasti na vzdělání pro ohrožené skupiny

Mezi přijatá opatření patří:

- odstraňování finančních bariér při účasti na vzdělání (Belgie, Nizozemsko, Francie, Velká Británie);
- poskytování bezplatného stravování v jídelnách a menzách, zlepšování dopravy, poskytování ubytování pro děti z odlehlých oblastí (Řecko);
- odbourávání jazykových a kulturních bariér etnických skupin a přistěhovalců (Dánsko, Lucembursko, Švédsko, Německo) a poskytování poradenství a dodatečné školní výuky pro děti z těchto komunit (Velká Británie);
- integrace dětí se zdravotním postižením do běžného vzdělávacího systému (Rakousko, Německo, Nizozemsko, Lucembursko, Španělsko, Itálie a Řecko).

B) Rozvíjení jednotných opatření proti předčasnému opouštění školy

V NAPs/incl jsou obsaženy různé iniciativy zaměřené jak na školní vzdělání, tak na rozvoj neformálního vzdělávacího sektoru. Tyto iniciativy zahrnují:

- posílení významu sociálních dovedností v učebních plánech;
- školení učitelů o problémech vztahujících se k chudobě a sociálnímu vyloučení, dále rozvoj interkulturálního vzdělávání a rozvoj inovačních učitelských metod;
- zvýšení prostředků pro školy v nevýhodných oblastech nebo s větším počtem žáků postižených vadou;
- lepší psychologicko-výchovné služby pro studenty;
- bezpečnější školní prostředí, zájmové kluby, prázdninové programy;
- usnadnění přechodu na školy vyššího stupně; snižování počtu případů vyloučení ze školy; účinnější sledování těch, u kterých je riziko předčasného opuštění školy; pozitivní působení na žáky, kteří chodí za školu;
- lepší spolupráce mezi rodinami, školou a obcí.

Příloha 6

Právo a spravedlnost (Cíl 1)

V NAPs/incl jsou obsaženy dva základní přístupy k posílení přístupu k právu:

➤ **zlepšování přístupu k zákonným službám a spravedlnosti** prostřednictvím těchto opatření:

- místní poradenská centra pro lidi s nízkým příjmem;
- speciální poradenská centra pro žadatele o azyl;
- vytváření sítě regionálních oborových výborů, které se budou zabývat přístupem k právu;
- rozvíjení alternativních, rychlejších a přístupnějších prostředků pro řešení sporů.

➤ **rozvíjení zákonů a mechanismů k podpoře rovnosti a odstranění diskriminace:**

Mnohé členské země (Nizozemsko, Finsko, Švédsko, Belgie, Irsko a Řecko) stanovily propojení mezi rovným postavením a nediskriminačními opatřeními a zároveň se shodly, že rovnost příležitostí a zákonná opatření v boji proti diskriminaci jsou nyní základní součástí Evropské sociální politiky a základním nástrojem k sociálnímu začlenění. Stanovení mechanismů a procedur, které lidem zpřístupní zákonná práva, je základním prvkem rozvoje společnosti.

Příloha 7

Bezdomovectví (Cíl 2)

Mezi významná opatření zaměřená na snižování problému bezdomovectví v členských zemích patří např.:

- poskytování bydlení (ubytování) na regionální úrovni se zajištěním komplexního řešení tohoto problému, tj. bydlení + poradenství+ další služby (Rakousko);
- poskytování dočasného bydlení chudým rodinám včetně dalších potřebných služeb (bydlení + sociální + zdravotní + vzdělávací služby), projekty: "Bezdomovci a ICTs" a "Přizpůsobení výstavby bytů (ubytoven) pro bezdomovce" (Dánsko);
- speciální program na snížení bezdomovectví (1000-1200 nových ubytoven pro bezdomovce do roku 2004), podpora výstavby bytů (ubytoven) s potřebnými službami (Finsko);
- zvýšení počtu ubytoven pro bezdomovce, včetně zajištění speciálních služeb (např. pro alkoholiky a narkomany), speciální agentura pro bezdomovce (Irsko);
- rozvoj podporovaného bydlení pro osoby bez přístřeší, zlepšení přístupu bezdomovců ke garantovanému minimálnímu příjmu (Lucembursko);
- zlepšení možností používání nouzové linky, zvyšování a zlepšování kapacit ubytoven (Francie);
- prevence neplacení nájemného - neschopnost platit nájemné je hlavním důvodem vystěhování (Německo);
- pomoc poskytována obětem zemětřesení (Řecko).

Příloha 8

Zachování rodinné solidarity (Cíl 2)

V NAPs/incl jsou obsaženy následující přístupy a opatření k zachování rodinné solidarity:

- *zajistit ekonomickou stabilitu a lepší životní podmínky rodiny* prostřednictvím vhodných daňových systémů a systému sociálních dávek (Rakousko, Německo, Itálie a Lucembursko), právním zakotvením rozdílných typů rodin včetně soužití párů stejného pohlaví (Německo), pomoc nezaměstnaným v ohrožených rodinách (Francie), zajistit rodinám, jejichž děti jsou v náhradní rodinné péči, rodinné přídatky, aby se děti mohly vrátit domů;
- *zajistit podporu rodiny v období, kdy se rodina rozpadá a rodiče se rozvádějí*, aby nedošlo k propadu rodiny do chudoby a odebrání dětí do náhradní péče (Francie), *zajistit* poradenské služby, speciální podporu a asistenci obětem násilí v rodinách, *posílit* finančně rodiny, ve kterých je jeden rodič (samoživitel), včetně opatření směřujících k zajištění, aby se oba rodiče účastnili výchovy a péče o dítě (Švédsko a Francie);
- *zvýšit informovanost, zajistit školení a poradenské služby*, které pomohou rodinám vypořádat se s konflikty, zlepšit znalosti a dovednosti v oblasti rodičovství a povedou k uznání práv dětí v ohrožených rodinách (Finsko, Francie, Německo, Irsko, Lucembursko, Portugalsko). Tato opatření by měla pomoci zachovat rodinu i v situaci krize a ponechat dítě v rodině (Itálie, Portugalsko);
- *podpora iniciativ na místní úrovni určených ohroženým rodinám*, např.: místní integrovaná podpora rodin ze znevýhodněných komunit ve Španělsku;
- podpora sladění práce a rodinného života, např.: flexibilní pracovní doba (viz též Cíl 1);
- *pomoc a podpora rodinám při péči o nemocné, zdravotně postižené nebo starší osoby v domácí péči* prostřednictvím pomoci při poskytování domácí péče a školení k poskytování péče (Rakousko, Řecko, Španělsko, Švédsko, Itálie a Irsko) a finanční pomoci při odchodu z práce z důvodu poskytování domácí péče formou sociálních dávek (Irsko) nebo formou pojistných náhrad (Rakousko).

Příloha 9

Sociální integrace osob se zdravotním postižením (Cíl 3)

Některé členské země přijaly ve svých NAPs/incl následující opatření:

- *Švédsko* - změny současného důchodového systému. Invalidní důchody budou nahrazeny dávkami nemocenského pojištění a začleněny do systému zdravotního pojištění a vyčleněny z důchodového systému. Nově je koncipována dávka "přídavek za aktivitu" (Activity Allowance) pro osoby mladší 30 let, jejímž cílem je motivace lidí k přijetí zaměstnání;
- *Rakousko* - kombinace "integračních podpor" (integration subsidies) a mezd (po určitou dobu) jako podnětu k přijetí zaměstnání u mladých lidí se zdravotním postižením, vyplácení invalidních důchodů bude spojováno se zaváděním aktivačních opatření, aby bylo zabráněno sociálnímu vyloučení;
- *Lucembursko* - v poslední době jsou navrhovány změny v systému zaměstnanosti a odměňování za práci u osob se zdravotním postižením tak, aby byla zvýšena podpora k jejich soběstačnosti;

Některé členské země vytváří "začleňující přístup" (inclusive approach) k lidem se zdravotním postižením, tzn. berou v úvahu jejich potřeby při přijímání potřebných opatření:

- *Řecko* - "Plán pro všechny" zahrnuje odstranění architektonických překážek při navrhování a stavbě měst, která jsou "přátelská" pro lidi se zdravotním postižením;
- *Rakousko* - podporuje "přátelské prostředí" pro zdravotně postižené, které zahrnuje nejen "přátelské bydlení" ale také "přátelské pracoviště", (např. vhodný nábytek) jako podmínky, které jsou nezbytné k integraci těchto lidí na trh práce;
- "Přátelská doprava" je rovněž důležitou podmínkou k sociálnímu začlenění lidí se zdravotním postižením. Opatření zajišťující dostupnost veřejné dopravy pro lidi se zdravotním postižením byla přijata v NAPs/incl mnoha členskými zeměmi (Nizozemsko, Španělsko, Irsko, Řecko).

Příloha 10

Eliminace sociálního vyloučení dětí a vytváření příležitostí k jejich sociální integraci (Cíl 3)

V mnoha členských zemích je kladen důraz na včasnou identifikaci obtíží s učením a celkovým rozvojem dětí a je zajišťována "na míru šitá" pomoc.

- *Nizozemsko* - důraz na včasnou identifikaci obtíží a na nabídku jazykových a obecně rozvojových programů již v mateřské školce a v průběhu prvních dvou let na základní škole;
- *Řecko* - opatření pro rozvoj mechanismů k včasnému rozpoznání obtíží s učením.
- *Portugalsko* uvádí ve svém NAPs/incl tento klíčový cíl: eliminace dětské chudoby do roku 2010. Pomocí sociálních služeb poskytovat individuální pomoc všem sociálně vyloučeným dětem při reintegraci do školy.

Příloha 11

Rozvoj aktivit a iniciativ ve prospěch oblastí s vysokým stupněm sociálně vyloučených (Cíl 3)

Příklady kompenzačních opatření, které byly přijaty v NAPs/Incl některými členskými zeměmi:

- *Řecko a Portugalsko* - speciální finanční pomoc (podpora příjmů) pro domácnosti s nízkými příjmy v zanedbaných horských oblastech v Řecku a Portugalsku;
- *Rakousko* - přepracování "splátkových kalendářů" pro zadlužené (nedobrovolně ochuzené/ožebračené) rakouské farmáře v znevýhodněných oblastech.

Příklady pro - aktivní opatření která byla přijata v NAPs/Incl některými členskými zeměmi:

- *Dánsko* - "Městský výbor" koncipuje městskou, bytovou a kulturní strategii pro městské čtvrtě s koncentrací problémů v oblasti sociální, dopravní a v oblasti zaměstnanosti;
- *Finsko*: "Integrovaná strategie bydlení" zacílená na stimulaci poptávky po existujícím bydlení v regionech se snižujícím se počtem obyvatel (Finsko)
- *Řecko - Asterias Program* podporuje propojování místních úřadů a služeb s cílem zlepšit služby občanům, *Program Hippokrat* zlepšuje přístup ke zdravotní péči a ke zdravotním službám na malých ostrovech;
- *Švédsko* - speciální pomoc je poskytována 24 oblastem (městským čtvrtím) nepříznivě ovlivněnými ekonomickou krizí a velkým počtem imigrantů;
- *Francie* - speciální pomoc s cílem ekonomické revitalizace 751 chátrajících městských čtvrtí v kombinaci se speciálními opatřeními zaměřenými na zaměstnanost mládeže;
- *Německo* - program "Sociální stát" představuje komplexní přístup ve prospěch sociálně vyloučených skupin obyvatel žijících v znevýhodněných městských čtvrtích a zabezpečení dodatečných zdrojů a opatření určených osobám v nevýhodném postavení.

Příloha 12

Adaptace veřejných a sociálních služeb (Cíl 4)

10 základních principů pro "začleňující" služby a opatření (inclusive services and policies – „začleňující“ služby jsou služby, které co nejvíce přispívají k začlenění lidí do života společnosti):

- **subsidiarita** - opatření a služby jsou více "začleňující", jsou - li vytvářeny a poskytovány co nejlíže lidem;
- **holistický přístup** - opatření by měla být vytvářena a služby poskytovány tak, aby odpovídaly potřebám lidí, a to na jednom místě a integrovaným způsobem
- **transparentnost a zodpovědnost** - garance průhlednosti rozhodovacích mechanismů při rozhodování o opatřeních a poskytovaných službách
- **vstřícnost** - služby jsou více "začleňující" jsou-li co nejvíce dostupné, flexibilní a odpovídají- li co nejvíce potřebám uživatelů
- **účinnost** - "začleňující" služby jsou poskytovány rychle a v závislosti na potřebách lidí, s důrazem na včasnou intervenci a rovněž s ohledem na poměr mezi efektivností a náklady
- **solidarita a spolupráce** - "začleňující" opatření a služby jsou rozvíjeny takovým způsobem, aby zvyšovaly solidaritu a soudržnost společnosti a podporovaly spolupráci mezi zúčastněnými stranami;
- **lidská důstojnost a práva** - "začleňující" opatření a služby respektují základní lidská práva včetně práva na lidskou důstojnost s důrazem na rovnost a odmítnutí diskriminace;
- **participace** - "začleňující" opatření a služby jsou navrhovány, poskytovány a monitorovány za účasti těch, kteří jsou sociálně vyloučeni;
- **soběstačnost a osobní rozvoj** - cílem "začleňujících" služeb je snížení závislosti a posílení soběstačnosti a autonomie a poskytnutí příležitostí k osobnímu růstu těch kteří jsou sociálně vyloučeni;
- **průběžné zlepšování a udržitelnost** - opatření a služby mohou být více "začleňující" a začlenění může být vždy trvalejší pokud jsou pravidelně monitorovány výsledky přijatých opatření

Část II: Sbíрка příkladů vhodné praxe

V předložené části jsou obsaženy konkrétní příklady vhodné praxe při vytváření „začleňující“ společnosti, které byly přijaty v Národních akčních plánech boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení jednotlivými zeměmi Evropské unie. Příklady jsou strukturovány stejně jako část první „Národní akční plány boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení členských zemí Evropské unie, část I: Přístupy a nejdůležitější opatření“, podle čtyř společných cílů vedoucích ke snižování chudoby a sociálního vyloučení (Nice, 2000), mezi které patří: (1) usnadnit účast v zaměstnání a přístup ke zdrojům, právům, zboží a službám všem lidem, (2) prevence rizika sociálního vyloučení, (3) pomoc nejvíce ohroženým skupinám obyvatelstva a (4) mobilizace všech stran účastnících se boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení. Sbírka příkladů vhodné praxe je rozčleněna na dva oddíly: první oddíl obsahuje *podrobnou* charakteristiku příkladů vhodné praxe, které byly vybrány z jednotlivých národních plánů z hlediska možné *inspirace* při sestavování českého Národního plánu boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení, druhý oddíl obsahuje *stručnou* charakteristiku příkladů dobré praxe (examples of good practice), které byly převzaty ze Společné zprávy o sociálním začleňování: Draft Joint Report on Social Inclusion - Part III: Annexes. Annex II: Examples of Good Practice Indicated in the National Action Plans against Poverty and Social Exclusion. Council of European Union. Brussels, 12 December 2001, pages 27 – 43.

I. oddíl

Příklady vhodné praxe – podrobná charakteristika.

Pramen: Draft Joint Report on Social Inclusion - Part I: the European Union. Council of European Union, Brussels, 12. December 2001 Národní akční plány boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení členských zemí EU zpracované k 30.6.2001

1. Cíl 1: Usnadnění účasti v zaměstnání a přístupu ke zdrojům, právům, zboží a službám všem lidem

1.1 Usnadnění účasti v zaměstnání

1.1.1 Podpora přístupu ke stabilnímu a kvalitnímu zaměstnání

1.1.1.1 Zavádění cest směrem k zaměstnanosti

a) mladí lidé

Příklad č. 1

Stopa – osobní program pro mladé lidi, kteří se ocitli v obtížné situaci (Francie)

(Společná zpráva o sociálním začlenění: Trace: Personalised programme for young people in difficulty, str.:37)

Program je adresován mladým lidem. Nabízí každé osobě program "upravený na míru" a pomoc od profesionálních pracovníků po dobu 18 měsíců. Cílem je umístit přinejmenším 50% těchto mladých lidí do trvalého zaměstnání.

Program je založen na:

- konkrétní písemné smlouvě mezi jedním mladým člověkem a jedním sociálním asistentem. Každý sociální asistent sleduje 30 jedinců, které zná osobně (zná jejich předchozí pracovní zkušenosti, jakou mají kvalifikaci apod.);
- koordinační práci řídicího výboru, který koordinuje veškerá aktivační opatření na národní, regionální nebo místní úrovni. Práce výboru spočívá rovněž v odstraňování administrativních překážek a v propojování opatření ze všech oblastí (trh práce, zdravotnictví, bydlení, vzdělávání apod.).

Příklad č. 2

Duální systém odborného vzdělávání – vzdělávání učňů (Rakousko)

(Národní akční plán boje proti chudobě – Rakousko: The dual vocational training system – training of apprentices, str.: 7)

Rakousko má nejnižší úroveň nezaměstnanosti mladých osob v EU. Pro Rakousko je charakteristický tzv. duální systém odborného vzdělávání. Systém sestává ze vzdělávání při zaměstnání a vzdělávání na odborných školách, které mají za úkol připravit osoby pro výkon konkrétního povolání. Tento způsob vzdělávání je přístupný pro všechny mladé, kteří dokončili povinnou školní docházku.

Soubor opatření týkajících se učení (rozuměj učební obor), který byl zaveden v roce 2000, má vést k odbourání byrokracie a k tomu, aby se vzdělávací/školící systém stal více pružný, přitažlivý a přizpůsobivý novým trendům v pracovní oblasti. Cílem je také usnadnit změnu zaměstnání. Podniky, které se ujmou vzdělávání/školení učňů jsou finančně motivovány formou finančních pobídek. To vše má zajistit vysokou úroveň odborného vzdělávání i při proměnlivých ekonomických podmínkách.

Podpora mladých v nevýhodném postavení při vstupu na trh práce je uskutečňována prostřednictvím půjček na vzdělání/školení s fixní úrokovou sazbou.

b) starší pracovníci

Příklad č. 3

Podpora zaměstnatelnosti starších osob s využitím projektu Bonus-malus (Rakousko)

(Národní akční plán boje proti chudobě – Rakousko: The national action plan for employment, str.: 11, odst. 6)

Za problematickou skupinu v případě ztráty zaměstnání jsou považovány osoby ve středním věku od 45 let výše. Zvýšení jejich šancí na trhu práce by mělo být umožněno prostřednictvím vhodného vzdělávání a zaváděním pružné pracovní doby. V případě ztráty zaměstnání je vyvíjeno úsilí začlenit je zpět do pracovního procesu prostřednictvím celé škály školicích kurzů a za pomoci projektu Bonus-malus.

Nezaměstnané osoby ve věku 45 let a starší mají nárok na výplatu podpory v nezaměstnanosti po delší časový interval než ostatní osoby. Podmínkou je, že se účastní kvalifikačního nebo rekvalifikačního kurzu.

Pobídky pro zaměstnavatele k zaměstnání starších osob jsou upraveny v projektu Bonus-malus. Zaměstnavatelé, kteří zaměstnají osobu starší 50 let jsou zcela osvobozeni od placení příspěvku na politiku zaměstnanosti.

Příklad č. 4

Sdružení pro práci, vzdělávání a konkurenceschopnost (Německo)

(Národní akční plán boje proti chudobě – Německo: Coalition for work, training and competitiveness, str.: 18, odst. 2)

Důraz je kladen na neustálé vzdělávání zaměstnanců. Seskupení s názvem Sdružení pro práci, vzdělávání a konkurenceschopnost usiluje o vzdělávání starších zaměstnanců a intenzivnější domácí vzdělávání. V této souvislosti plánuje spolková vláda přispívat na výdaje na vzdělávání v malých a středních firmách prostřednictvím Zákona na podporu práce.

Příklad č. 5

Schopnost stárnoucích osob být zaměstnán a pracovat (Finsko)

(Národní akční plán boje proti chudobě – Finsko: Employment and work capacity of ageing persons, str.: 30)

Velké úsilí je věnováno zajištění zaměstnání pro osoby ve věku 55 – 59 let prostřednictvím vzdělávání a reintegračních opatření. V případě, že pro tyto osoby není nalezeno zaměstnání na trhu práce, Úřad práce řeší situaci tak, že vytvoří sám pracovní místo. Cílem je ochránit tyto osoby před dlouhodobou nezaměstnaností a jejími důsledky na jejich kvalifikační a psychické vlastnosti. Dalším možným řešením je umožnit těmto osobám odejít do předčasného důchodu.

c) etnické menšiny a přistěhovalci

Příklad č. 6

Cesty k zaměstnání etnických menšin (Nizozemsko)

(Společná zpráva o sociálním začlenění: Pathways to employment for minorities, str.:38)

Nizozemská vláda vyjednala s řadou velkých podniků dohodu, podle které budou podniky vyvíjet zvýšené úsilí v oblastech multikulturálního managementu. Tento management je nástroj pro dotvoření sociálního rozměru tzv. sociálně odpovědných podniků. Týká se využití možností kulturní rozmanitosti pracovních sil a respektování jejich kulturní odlišnosti, tzn. přizpůsobení pracovního prostředí požadavkům jiných kultur. Úkolem pracovních skupin je i výměna zkušeností z úspěšně zavedených opatření, zavádění nových zkušebních projektů a odstraňování „úzkých“ míst zejména v byrokracii.

Příklad č. 7

Sparing-partner¹ pro etnické menšiny (Dánsko)

(Společná zpráva o sociálním začlenění: Facilitator scheme for Non-Danish ethnic minorities, str.:38)

Vládní zkušební projekt, který umožňuje místním orgánům a úřadům práce získat finanční podporu určenou pro přijetí zaměstnance soukromým podnikem (v případě menších podniků je možno přijmout externí osobu), který pak bude pracovat jako sparing-partner. Jeho úkolem bude uvést nového zaměstnance, který je příslušníkem etnické menšiny, do jeho zaměstnání, poskytnout informace o pravidlech a zásadách respektovaných při práci v podniku, usnadnit komunikaci a navázání kontaktů s ostatními zaměstnanci.

Cílovou skupinou projektu jsou nezaměstnaní příslušníci etnických menšin, kteří uplatňují nárok na podporu v nezaměstnanosti. Místní orgány nebo úřady práce mohou využít dalších finančních prostředků k rozšíření informací o projektu mezi podniky nebo ke zorganizování informačních kurzů apod.

Příklad č. 8

Akční skupiny pro hledání zaměstnání (Velká Británie)

(Národní akční plán boje proti chudobě – Velká Británie: Action teams for jobs, str.: 6, odst. 37)

Pro dlouhodobě nezaměstnané osoby jsou zřízeny Akční skupiny pro hledání zaměstnání. Jejich úlohou je spolupracovat s dlouhodobě nezaměstnanými osobami, které pocházejí z okrajových skupin obyvatelstva. Akční skupiny vyhledávají vhodná pracovní místa pro tyto osoby v místě jejich bydliště a zde je umísťují. Prvních 40 skupin začalo operovat v oblastech s nízkou mírou zaměstnanosti a v oblastech, kde jsou menšinové skupiny obyvatelstva v nevýhodném postavení na trhu práce. Od ledna roku 2002 je k dispozici 63 skupin.

d) ostatní

Příklad č. 9

Program Integra (Rakousko)

(Národní akční plán boje proti chudobě – Rakousko: The national action plan for employment, str.: 11, odst. 3)

Pozornost je věnována dlouhodobě nezaměstnaným osobám v rámci programu Integra. Program je zaměřen na osoby, jež jsou nezaměstnané 1 rok a déle a jeho cílem je podpořit jejich postupné začleňování na trh práce. Prostředkem jsou veřejně prospěšné práce, jejichž smyslem je, aby si dlouhodobě nezaměstnané osoby osvojily dovednosti při práci pro neziskové a veřejné organizace. Účast v programu může trvat až 6 měsíců.

¹ Termín „sparing-partner“ je možno chápat jako poradce, který poskytuje pomoc novým zaměstnancům pocházejícím z etnických menšin při jejich adaptaci v novém zaměstnání

Příklad č. 10

Nový úděl (Velká Británie)

(Národní akční plán boje proti chudobě – Velká Británie: The new deals, str.: 5, odst. 31, 32)

Pomoc nezaměstnaným a ekonomicky neaktivním osobám je poskytována na základě plánu New Deal. Jeho smyslem je poskytnout těmto osobám zkušenosti a znalosti, které by jim měly pomoci při hledání zaměstnání. Za plnění plánu je zodpovědná vláda ve spolupráci s místními organizacemi dobrovolného charakteru, s místními vládami, se Vzdělávacími a výcvikovými radami a se soukromými podniky. Výše zmíněné zkušenosti a znalosti jsou poskytovány prostřednictvím osobních poradců, kteří mají za úkol pomoci každému, kdo hledá zaměstnání. Plán je dále rozveden na dílčí plány určené pro specifické skupiny obyvatelstva. Jedná se o New Deal pro mladé, New Deal pro starší 25 let, New Deal pro rodiče samoživitele, New Deal pro tělesně postižené, New Deal pro starší 50 let a New Deal pro manžele.

1.1.1.2 Podpora sladění práce a rodinného života

Příklad č. 11

Změna Zákona o rodičovském příspěvku (Německo)

(Národní akční plán boje proti chudobě – Německo: A basic change in the Child-rearing allowance act, str.: 16, odst. 7)

Od roku 2001 došlo ke změně Zákona o rodičovském příspěvku. Situace je taková, že nyní mohou oba rodiče (buď žena nebo muž) žádat o rodičovskou dovolenou, a to až do tří let věku dítěte. Na dobu rodičovské dovolené se vztahují zvláštní předpisy, které chrání osoby před propuštěním ze zaměstnání. Současně 1 rok rodičovské dovolené může být se souhlasem zaměstnavatele převeden na období mezi třetím a osmým rokem věku dítěte. Během rodičovské dovolené mohou rodiče být zaměstnáni, a to na zkrácenou pracovní dobu. Zkrácení pracovní doby je možné až na 30 hodin týdně, avšak tato praxe je možná v podnicích s 15 a více zaměstnanci.

Příklad č. 12

Programy poskytující služby osobám, které opět vstupují na trh práce (Rakousko)

(Národní akční plán boje proti chudobě – Rakousko: Labour market service – programmes for persons re-entering the labour market, str.: 10)

Služby poskytované osobám, které opět vstupují na trh práce po skončení rodičovské dovolené, mají zvýšit možnost pracovního uplatnění prostřednictvím poskytování poradenství, především odborného, dalšího vzdělávání/školení, poskytování přídatků k platu a finanční podpory na využití zařízení péče o děti.

Příklad č. 13

Podniky „přátelské“ k rodinám (Rakousko)

(Národní akční plán boje proti chudobě – Rakousko: Family-friendly firms , str.: 10)

Podniky „přátelské“ k rodinám jsou takové podniky, které zlepšují šance rodičů, především matek, na získání zaměstnání. Výsledkem pak je zabránění vzniku chudoby v rodinách s dětmi. Prostředky, kterých má být využito, spočívají v tzv. „opatřeních pro zvýšení uvědomění zaměstnavatelů“. Pod tato opatření je možno zahrnout poradenství, osvědčení a odměny určené podnikům, které budou schopny svým zaměstnancům nabídnout pracovní

místa „přátelská“ k rodinám a ženám. Jinými slovy upraví pracovní dobu a podmínky zaměstnání. Očekává se, že takto bude rodičům, zejména matkám, poskytnuta šance pracovat a bude usnadněna jejich reintegrace do pracovního procesu. Na úrovni spolkových zemí jsou vyhlašovány soutěže o nejvhodnější opatření z této oblasti. Vítězové postupují do celonárodního kola, kde soutěž probíhá v kategoriích malých, středních a velkých podniků. Smyslem je motivovat ostatní podniky, aby rovněž vytvářely pracovní místa „přátelská“ pro ženy a rodiny.

Příklad č. 14

Matka a dítě – pomoc svobodným rodičům (Bádensko-Württembersko, Německo)

(Národní akční plán boje proti chudobě – Německo: Mother and child – help for single parents, str.: 52)

Jedná se o program, který probíhá ve spolkové zemi Bádensko-Württembersko a jehož smyslem je nabídnout finanční a poradenskou pomoc svobodným matkám nebo otcům. Cíle programu jsou především:

- časově omezenou účastí v programu zajistit rodičům – samoživitelům jejich finanční nezávislost. Tímto má být umožněno, aby děti vyrůstaly v sociálně a ekonomicky zabezpečeném prostředí;
- poskytnout svobodným matkám nebo otcům odborné poradenství, aby i po ukončení účasti v programu zůstali nezávislí a byli schopni si zajistit zaměstnání.

Pomoc poskytovaná tímto programem (příspěvky a služby) se vztahuje na období od těhotenství do 3 let věku dítěte (ve výjimečných případech, pokud je to v zájmu dítěte, je možno období prodloužit max. do 4 let věku dítěte) a zahrnuje:

- rodičovský příspěvek poskytovaný z rozpočtu Spolkové země, který je koncipován jako dodatečná dávka k rodičovskému příspěvku poskytovaného z federálních zdrojů dětem do 3 let věku;
- odborné sociální poradenství a poradenství týkající se zaměstnání.

1.1.1.3 Využití potenciálu sociální ekonomiky

Příklad č. 15

Sociální aktivační programy (Nizozemsko)

(Národní akční plán boje proti chudobě – Nizozemsko: Social activation, str.: 16, odst. 2)

Od roku 1996 provádí nizozemská vláda speciální opatření zaměřená na dlouhodobě nezaměstnané osoby, které jsou závislé na systému poskytování sociálních dávek a které stojí mimo trh práce. Opatření jsou obsažena v Sociálních aktivačních programech a jejich smyslem je podpořit osoby, aby začaly pracovat jako dobrovolní pracovníci nebo vyvíjely jakoukoli aktivitu prospěšnou pro společnost. Podpora těchto osob v jejich aktivitě je účelná vzhledem k tomu, že při delší pracovní nečinnosti by mohly ztratit své dovednosti, mohla by se snížit jejich kvalifikace a motivace k hledání zaměstnání. Programy obsahují i individuálně zaměřené aktivity, které mají napomoci rozvoji zvláště talentovaným osobám.

1.2 Usnadnění přístupu ke zdrojům, právům, zboží a službám pro všechny

1.2.1 Systém sociální ochrany

1.2.1.1 Garance zdrojů nezbytných k důstojnému životu

a) zvýšení přiměřenosti (adekvátnosti)

Příklad č. 16

Minimální garantovaný příjem (Portugalsko)

(Společná zpráva o sociálním začlenění: Guaranteed minimum income, str.:41)

Minimální garantovaný příjem (Guaranteed Minimum Income GMI), který byl v Portugalsku zaveden v roce 1997, je dostupný všem legálním obyvatelům - jedincům i rodinám, kteří se nacházejí v ekonomické nouzi, a také všem mladým lidem, kteří jsou odpovědní za své rodiny, a matky nebo těhotné ženy mladší 18 let. Systém je založen na principu národní solidarity a jeho klíčové cíle jsou:

- garantovat přístup k minimálnímu příjmu všem občanům a obyvatelům bez ohledu na to, zda v minulosti přispívali do sociálního systému (odvody, daně);
- podpořit integraci všech občanů a obyvatel do systému prostřednictvím Zařazovacího programu (Insertion Program), který byl vyvinut na základě konzultací s příjemci dávek;
- garantovat doprovodné podpůrné kroky zaměřené na podporu začlenění a participaci ve společnosti;
- přenést na příjemce jak práva, tak jeho vlastní odpovědnost.

GMI byl v Portugalsku zaveden za úzké spolupráce mezi národní vládou a vládami místními, představiteli občanské společnosti a příjemci dávek na základě smlouvy, která obsahuje jasné závazky a povinnosti všech zúčastněných stran.

Od července 1997, kdy byl GMI zaveden, čerpalo z tohoto systému více než 700 tisíc lidí, z nichž 41 % tvořily děti a mladí lidé mladší 18 let a 7 % tvořily osoby starší 65 let. Většina příjemců byly ženy, svobodné ženy a svobodné matky. Více než 1/3 příjemců byla schopná GMI opustit. Systém také motivoval značnou část příjemců dávek k dalšímu vzdělávání a velký počet dětí a mladých lidí k návratu do škol, čímž bylo potlačeno předčasné opouštění škol dětmi a nebezpečí vzniku dětské práce.

Příklad č. 17

Důchodové pojištění a pojištění pro případ nezaměstnanosti (Rakousko)

(Národní akční plán boje proti chudobě – Rakousko: Pension insurance; Unemployment insurance, str.: 20)

Opatření v této oblasti spadají do okruhu těch, které mají garantovat, že každý bude mít zdroje nutné k životu ve shodě s lidskou důstojností.

Důchodové pojištění je určeno osobám, které již mají nárok na důchod. Opatření zaručuje těmto osobám, že jim bude vyplácena kompenzační dávka v případě, že celkový příjem domácnosti (rozuměj obou manželů dohromady) klesne pod stanovenou hranici. Jedná se o dávku s testováním příjmu a má pomoci v boji proti chudobě mezi staršími osobami.

Pojištění pro případ nezaměstnanosti je opatření zaměřené na sebezaměstnané osoby a spočívá v systému dobrovolného pojištění pro případ nezaměstnanosti. Jeho cílem je vytvořit záchrannou sociální síť pro mladé podnikatele, osoby, které hledají jiné zaměstnání, pro případ, že se stanou nezaměstnanými.

b) zvýšení dostupnosti

Příklad č. 18

Informace o dávkách sociální pomoci až do domácnosti s cílem zvýšit jejich využívání staršími lidmi (Heerenveen, Nizozemsko)

(Společná zpráva o sociálním začlenění: Information at home to improve take-up of social assistance among older persons, str.:42)

Starší lidé nevyužívají sociální dávky z důvodu izolovanosti, nevědomosti, strachu ze stigmatizace apod. Proto byla iniciována spolupráce mezi organizacemi sociálních a veřejně prospěšných služeb a staršími osobami, jejímž smyslem je vytvořit trvalý a podrobný systém poskytování informací do domácností, ve kterých žijí osoby starší 70 let. Informace se týkají sociálních programů a dávek (např. na bydlení, péči, apod.), které starší lidé nevyužívají. Vedlejší cíle jsou: Nalézt osoby, které potřebují pomoc, speciální služby a péči; identifikovat „úzká“ místa ve stávajících opatřeních, jejich správě a zavádění; a konečně umožnit starším osobám podílet se aktivně na životě společnosti. Zvláštní pozornost je věnována starším lidem z etnických minorit.

Příklad č. 19

Vytváření informační sítě (Německo)

(Národní akční plán boje proti chudobě – Německo: Information and networking, str.: 21)

V jednotlivých spolkových zemích a na úrovni místních orgánů je stále větší pozornost věnována snahám, které vedou k tomu, že se systém sociální ochrany stane přehlednějším. Je tím méně snaha soustředit více rozhodovacích pravomocí na příslušná místa, resp. orgány (např.: Sociální úřady nebo Úřady pro mladé) a takto odstranit či omezit byrokracii a zbytečné návštěvy různých orgánů.

Cílem zdokonalování spolupráce mezi Úřady práce a Sociálními úřady je zlepšit šance příjemců sociálních dávek a podpory v nezaměstnanosti na nalezení zaměstnání. Rovněž jsou podnikány kroky ke zjednodušení poskytování pomoci osobám, které pobírají podporu v nezaměstnanosti. Zjednodušení se týká přenosu části pravomocí při poskytování sociálních dávek na Sociální úřady.

1.2.1.2. Motivace k přijetí zaměstnání a podpora zaměstnatelnosti

Příklad č. 20

Zdanění nejnižších příjmů (Dánsko)

(Národní akční plán boje proti chudobě – Dánsko: Taxation of the lowest incomes, str.: 14)

Prvořadým cílem při řešení nezaměstnanosti dánskou vládou je zesílení stimulů pro hledání zaměstnání místo pasivního přijímání sociálních dávek a snížení dopadů nezaměstnanosti na okolí (rozuměj okolí nezaměstnaného). Vláda uskutečnila v roce 1998 řadu zásadních změn v daňovém systému, tzv. „Whitsun Package“. Osoby s nejnižšími pracovními příjmy tak mohou získat nejvyšší daňovou úlevu v podobě snížení mezní daně. Pokud se příjem osoby pohybuje těsně nad hranicí nejvyšší částky podpory v nezaměstnanosti, mezní daň může být snížena přibližně o cca 7%. Rodinám s dětmi, které se nalézají ve stejné příjmové skupině je mezní daň snížena maximálně o dalších 13% v případě, že se sníží doba, po kterou podbírají rodičovské příspěvky. Práce se díky těmto opatřením má stát přitažlivější než pasivní příjem sociálních dávek.

Příklad č. 21

Práce se musí vyplatit - příspěvek k přídavku na dítě, který má zabránit přílišné závislosti na dávkách sociální podpory (Porýní – Falcko, Německo)

(Národní akční plán boje proti chudobě – Německo: Work has to pay off – supplementary child benefit to avoid reliance on social assistance, str.: 51)

Rodiny, kde alespoň jeden člen má výdělečné zaměstnání a tudíž je účasten sociálního pojištění a jehož hrubý pracovní příjem nepřesahuje určitou hranici, mají nárok na příspěvek k přídavku na dítě a pokud je třeba i na další sociální dávku. Příspěvek je vyplácen ze zdrojů Spolkové země a místních orgánů. Smyslem příspěvku je dát příjemcům finanční stimul k opětovnému zapojení na trh práce a motivaci k tomu, aby přestali být závislí na sociálních dávkách.

Cílem programu je zjistit, jakým způsobem může být zvýšena ochota příjemců sociálních dávek nastoupit do zaměstnání. Současně má být pracujícím osobám, které pobírají sociální dávky, poskytnuta příležitost snížit nebo zcela odstranit jejich závislost na systému sociální pomoci.

Příklad č. 22

Integrace „atypických“ pracovníků do sociálního systému (Rakousko)

(Společná zpráva o sociálním začlenění: Integration of atypical workers in the social system, str.:44)

Donedávna neměli ekonomicky aktivní lidé pohybující se v "šedé zóně" mezi zaměstnáním a sebezaměstnáním, lidé v určitých formách sebezaměstnání a lidé s nízkými příjmy (pracovníci na částečný úvazek) povinnost účastnit se sociálního pojištění. Dnes všichni ekonomicky aktivní musejí mít sociální pojištění nebo jim musí být dána příležitost zapojit se do tohoto systému za zvýhodněných podmínek. Někteří jsou zahrnuti jako „nezávislí zaměstnanci“ (independent employees) v systému sociálního zabezpečení pro zaměstnance, ostatní jako „nově sebezaměstnaní“ (new self-employed) v systému sociálního zabezpečení pro sebezaměstnané. Navíc, zaměstnavatelé musí nyní platit příspěvky i za pracovníky se zkráceným úvazkem do systému nemocenského a důchodového pojištění a tito pracovníci si navíc mohou zvolit, zda se chtějí připojit do „samopojišťovacího systému“ (self-insurance system).

1.2.2 Bydlení

1.2.2.1 Zvyšování nabídky dostupného bydlení a ubytování

Příklad č. 23

Přístup k důstojnému bydlení (Velká Británie)

(Národní akční plán boje proti chudobě – Velká Británie: Access to decent housing, str.: 13)

Především rodinám s dětmi a starším osobám je třeba zajistit přístup ke slušnému, bezpečnému a vytápěnému bydlení. Opatření s názvem Cesta k bydlení předkládá postupy, kterými lze zdokonalit stávající bytový fond a služby spojené s bydlením. Jeho smyslem rovněž je zajistit dostupné bydlení na místech, kde je ho třeba a dát lidem možnost volby vhodného bydlení v místě, kde žijí.

1.2.2.2 Záruka kvality a hodnoty bydlení v poměru k ceně za bydlení na "spodním okraji" trhu s byty

Příklad č. 24

Přístup k sociálnímu bydlení pro lidi žijící v chatrčích (Portugalsko)

(Společná zpráva o sociálním začlenění: Access to social housing for people living in shacks, str.:47)

Zlepšování přístupu k důstojnějšímu bydlení je uvedeno jako vysoká priorita v portugalském NAPs/incl. Asi 80 000 lidí zde žije ve více než 40 000 chatrčích v okrajových částech měst. Od roku 1993 vláda provádí ambiciózní program, jehož cílem je odstranění chatrčí a přestěhování jejich obyvatel do sociálního bydlení. Zatímco v roce 1998 bylo přestěhováno 900 rodin, v roce 1999 se tento počet zvýšil na 7500 rodin. Rychlost přestěhování by měla být dodržena, aby bylo všem obyvatelům žijícím v chatrčích zajištěno sociální bydlení do roku 2005.

1.2.2.3 Zlepšení přístupu k bydlení a ochrana ohrožených spotřebitelů

Příklad č. 25

Podpora přístupu k bydlení pro mladé osoby „LOCA – PASS“ (Francie)

(Společná zpráva o sociálním začlenění: To promote access to housing for young persons – Loca-pass, str.:48)

Cílem Loca-pass je ulehčit přístup k vlastnickému nebo nájemnému bydlení všem osobám mladším 30 let, které jsou zaměstnány nebo hledají zaměstnání v soukromém sektoru. Opatření je řízeno a financováno veřejnými organizacemi, které shromažďují 1% příspěvků vybraných od zaměstnavatelů na podporu bydlení. Loca – pass poskytuje záruky a půjčky mladým nájemníkům a umožňuje jim, aby byli schopni splňovat všechny podmínky, které kladou nájemní smlouvy. Zárukou je kryto nájemné na 18 měsíců včetně všech poplatků. Půjčky jsou bezúročné a jsou poskytovány buď nájemníkům nebo těm, kteří získají vlastnické bydlení. K poskytnutí záruky a/nebo půjčky dojde automaticky jakmile zájemce splní všechny podmínky. Zájemce odevzdává žádost na příslušném úřadě, který je nejbližší jeho bydlišti. Pokud se úřad nevyjádří do 8 dnů, je žádost považována za kladně vyřízenou.

Příklad č. 26

Modernizace příspěvku na bydlení (Nizozemsko)

(Národní akční plán boje proti chudobě – Nizozemsko: Modernisation of housing benefit, str.: 44)

Modernizace příspěvku na bydlení je opatření, které zahrnuje:

- zlepšení efektivity;
- přiblížení se uživateli;
- zlepšení poskytování informací pro rozvoj dalších opatření.

Hlavními nástroji jsou:

- *zrušení povinnosti opakovaného podávání žádosti*, což je nástroj, který zajišťuje, že příjemci příspěvku na bydlení nejsou povinni každoročně podávat žádost o poskytnutí této dávky. Poskytování dávky je automaticky prodlouženo a její výše upravena dle výše příjmu na základě informací poskytnutých daňovými orgány, obecními osobními databázemi a majiteli bytů, v nichž bydlí příjemci dávek;

- *reakce na podání žádosti o příspěvek na bydlení do 4 týdnů* má urychlit poskytnutí této dávky novým žadatelům. Pouze v případě, že nebudou v dané době k dispozici potřebné údaje nebo bude třeba vypracovat složitější posudky, je možno tuto lhůtu prodloužit;
- *budování bezbariérových kontaktních míst.*

1.2.3 Zdravotní péče

1.2.3.1 Rozvoj prevence a podpory zdravotní osvěty

Příklad č. 27

Zavedení předmětu Informace o zdraví do škol (Finsko)

(Národní akční plán boje proti chudobě – Finsko: Introduction of health information as a school subject, str.: 27)

Návrh vypracovaný Ministerstvem vzdělávání, jehož obsahem je doporučení zavést na základních a středních školách předmět, jehož náplní by byly informace o zdraví.

Výuka by byla rozložena do třech oblastí:

- informace o zdraví a podpora zdravého životního stylu;
- sociální dovednosti a schopnost zvládnout zdravý životní styl;
- schopnosti a vědomosti týkající se bezpečného způsobu života (prevence proti AIDS apod.).

Příklad č. 28

Zavádění univerzálního zdravotního pojištění (Francie)

(Společná zpráva o sociálním začlenění: Implementing universal health coverage, str.: 49)

Univerzální zdravotní pojištění bylo zavedeno v lednu 2000. Nahradilo předchozí sociální asistenční schéma tak, aby všem osobám bylo umožněno připojit se k systému zdravotního pojištění a aby nejchudším byly uhrazeny všechny náklady spojené se zdravotní péčí. Opatření je určeno velkému počtu osob, kterým má zpřístupnit služby, které by si jinak nemohly dovolit, protože jsou poskytovány jen na základě doplňkového zdravotního pojištění. Toto opatření pokrývá více než 5 milionů osob.

Příklad č. 29

Lékařská péče pro bezdomovce (Berlín, Německo)

(Národní akční plán boje proti chudobě – Německo: Medical care for the homeless, str.: 53)

V Berlíně je zaveden jasně vymezený systém poskytování lékařské péče pro bezdomovce. Systém je založen na zjednodušených pravidlech financování, které jsou stanoveny ve Spolkovém zákoně o sociální pomoci (finanční příspěvky jsou poskytovány společně Spolkovou zemí a krajskými orgány), a udělování oprávnění od sdružení praktických a zubních lékařů, kteří poskytují lékařskou péči na základě systému zdravotního pojištění.

Poskytované služby jsou následující:

- mobilní ordinace, které operují v ulicích. Jejich personál je tvořen lékařem, zdravotní sestrou a sociálním pracovníkem;
- ordinace pro bezdomovce, jejichž personál tvoří praktický nebo zubní lékař a zdravotní sestra spolu se sociálním pracovníkem;
- lékařské ošetření na nemocničním lůžku;
- lékařské konzultace poskytované v útulcích pro bezdomovce.

Příklad č. 30

Místní dostupnost zdravotní péče (Rakousko)

(Národní akční plán boje proti chudobě – Rakousko: Local availability of care services, str.: 23)

Místní dostupnost zdravotní péče je souhrn opatření, která mají vést k rovnoměrnému rozmístění zařízení zdravotní péče na lokální úrovni. Důvodem pro přijetí tohoto opatření je přetrvávající fakt, že městské obyvatelstvo má lepší přístup ke zdravotní péči na rozdíl od obyvatelstva venkovského.

Příklad č. 31

Charta pacientů (Rakousko)

(Národní akční plán boje proti chudobě – Rakousko: The patient's charter, str.: 2)

Charta pacientů je dokument, jenž má zlepšit postavení těch, kteří využívají služeb zdravotnických zařízení, tedy pacientů. Zlepšení spočívá v přiznání větších práv pacientům ve vztazích lékař – pacient, např.: práva na informace, právo na náhradu škody atd.

V minulých letech byli jmenováni tzv. právní zástupci pacientů, a to ve všech spolkových zemích. Tito právní zástupci jsou nezávislí a kromě poradenské činnosti a poskytování informací jsou povinni vyšetřit jakákoli pochybení ve zdravotní péči. Opatření je určeno především pro sociálně znevýhodněné osoby, jimž má napomoci při uplatňování jejich práv.

1.2.3.3 Zavádění iniciativ adresovaných skupinám osob ve zvláště nevýhodném postavení

Příklad č. 32

Zdravotní péče pro přistěhovalce (Dolní Sasko, Německo)

(Společná zpráva o sociálním začlenění: Medical care for immigrants, str.:51)

Úkolem Zdravotnického centra pro etnické menšiny (Ethno-Medizinisches Zentrum–EMZ) je poskytovat zdravotnické služby a poradenství orientované na potřeby přistěhovalců. Činnost centra spočívá mimo jiné v odstraňování jazykových a kulturních bariér v komunikaci s těmito osobami, čímž má být usnadněna přesná diagnóza jejich zdravotního stavu zejména co se týče mentálních nebo psychosomatických poruch a nemocí. Základními prvky této činnosti jsou: Školení pro specializovaný personál; semináře a konference; spolupráce při poskytování poradenství pro specialisty a experty; vydávání brožur v mateřském jazyce přistěhovalců; projekty na podporu zdraví (AIDS, drogy atd.); soběstačné skupiny dobrovolníků; vydávání odborných příruček a publikací.

1.2.4. Vzdělání, právo a kultura

1.2.4.1 Vzdělání

Odstraňování bariér v účasti na vzdělání pro ohrožené skupiny

Příklad č. 33

Zajištění rovného přístupu ke vzdělání (Řecko)

(Společná zpráva o sociálním začlenění: Securing equal access to education, str.:53)

V Řecku byla přijata řada opatření prosazujících odstranění překážek v rovném přístupu ke vzdělání a jsou uplatňována na základě socio-ekonomických kritérií žáků/studentů. Opatření zahrnují:

- bezplatné stravování pro žáky/studenty, ubytování, dopravu – žáci/studenti bydlící daleko od škol jsou do nich dopravováni bezplatně na náklady municipalit;
- projekty škol, v jejichž rámci jsou přidělováni osobní lektoři při hospitalizacích nebo domácím ošetřování;
- přechodné školy pro adolescenty, které poskytují vzdělání dospívajícím, kteří se léčí ze závislosti na užívání drog;
- zvláštní opatření pro přístup specifických kategorií osob k vysokoškolskému vzdělání. Ta se týkají Řeků žijících v zahraničí, cizinců, muslimské menšiny, osob s vážnými onemocněními;
- odborná vzdělávací centra pro zvláštní skupiny osob např. repatriované Řeky, osoby vyléčené ze závislosti na užívání drog atd.;
- pro zaměstnané jsou k dispozici večerní lycea a večerní odborné školy.

Rozvíjení jednotných opatření proti předčasnému opouštění školy

Příklad č. 34

Mladí lidé, kteří předčasně opouštějí školu (Severní Porýní-Vestfálsko, Německo) (*Společná zpráva o sociálním začlenění: Young people dropping out of school, str.:56*)

Je mnoho rozdílných přístupů jak pomoci těmto mladým lidem. Například podpůrná opatření pro ty, kteří opustili brzy školu, neboť vzdělání odmítají a nemají o ně zájem.

Tento model je založen na spolupráci obecních orgánů, odborných školicích center, charitativních organizací, místních komisí pro vzdělání, druhých stupňů základních škol, škol poskytujících pomoc při vzdělávání a škol pro děti mající obtíže v učení.

Cílem je spojit prospěšnou činnost mladých ve škole, pomoc při vzdělávání ve školách a všeobecná opatření na podporu vzdělávání. Užitek projektu spočívá v tom, že nabízí poradenství a pomoc mladým lidem, kteří zanechali školy a také dětem, které se nacházejí v obtížných situacích. Zvláště přínosná je spolupráce mezi školami a charitativními organizacemi pro mladé.

Příklad č. 35

Opětovné zapojení mladých lidí, kteří předčasně opustí školu (Itálie)

(*Společná zpráva o sociálním začlenění: Reintegration of young early school leavers in situations of exclusion, str.:56*)

Byly přijmuty různé iniciativy spočívající v pomoci a asistenci pro mladé lidi, kteří opustí brzy školu.

➤ město Neapol uvádí projekt *Šance*, který byl přijat s velkým úspěchem v mnoha italských městech. Cílem projektu je zotavení a pomoc mladým lidem mezi 13 - 15 rokem věku, kteří zcela zanechali základního vzdělávání. Projekt je inovační v tom, že nepřivádí tyto mladé lidi zpět přímo do školy, ale organizuje tzv. „učitele na ulicích“, kteří se snaží přiblížit mladým lidem a nabídnout jim vhodné aktivity a pomoc. Nakonec se většina mladých lidí vrátí zpět do školy;

➤ ústřední orgány v severní části země uvádí iniciativu nazvanou *Tvořivost mladých lidí*, která podporuje přibližně 900 mladých sociálně vyloučených lidí (delikventů, drogově závislých, nezaměstnaných, zdravotně a tělesně postižených, těch, kteří zanechali studia ad.). Sociální interakční centra pro tyto lidi byla založena ve 27 městech a jsou výsledkem spolupráce mezi veřejnými a soukromými organizacemi.

Podpora celoživotního vzdělávání a gramotnosti dospělých

Příklad č. 36

Iniciativa pro vzdělávání dospělých (Švédsko)

(Společná zpráva o sociálním začlenění: The adult education initiative, str.:57)

V roce 1997 se ve Švédsku rozběhla koncepce vzdělávání dospělých s názvem Iniciativa pro vzdělávání dospělých. Cílem této iniciativy je snížení nezaměstnanosti, rozvoj vzdělávání dospělých, odstranění mezer ve vzdělání a zvýšení možnosti ekonomického růstu. Během roku 2000 byla odhadem 223 000 osobám dána prostřednictvím této iniciativy příležitost posílit jejich schopnosti a pozice na trhu práce. Podíl mužů, kteří se účastnili vyššího vzdělání, vzrostl mezi podzimem 1999 a jarem 2000 z 1,4% na 33%. Hodnocení iniciativy ukázalo, že ¾ účastníků získali zaměstnání nebo pokračují v dalším vzdělávání. Statistiky ve Švédsku ukazují, že vzdělávání dospělých má příznivý vliv jak na zaměstnanost, tak na úroveň výdělků.

1.2.4.2 Právo a spravedlnost

Příklad č. 37

Podpora rovnosti a boj s diskriminací prostřednictvím práva (Irsko)

(Společná zpráva o sociálním začlenění: Promoting equality and fighting discrimination through the law, str.:59)

Irsko se zavázalo k podpoře rovnosti v řadě opatření, která jsou obsažena v Zákoně o zaměstnanosti a rovnosti z roku 1998 a v Zákoně o rovném postavení z roku 2000 bez ohledu na pohlaví, postavení v manželství, rodinný stav, sexuální orientaci, zdravotní či tělesné postižení, vyznání, rasu nebo příslušnost ke kočovným kmenům. Ke kontrole dodržování těchto opatření byly založeny 2 úřady, a to: Úřad ke kontrole rovnosti a Kancelář ředitele vyšetřování porušování rovnosti.

Úřad ke kontrole rovnosti plní v současnosti 3 úkoly:

- podpořit a ochránit práva zakotvená v zákonech o rovnosti;
- podpořit rovnost postavení v zaměstnání;
- poskytovat zboží, služby, zařízení, služby, vzdělání a ubytování a přispívat k dosažení rovnosti v zacházení s lidmi v soukromém a veřejném sektoru a v celé společnosti.

Kancelář ředitele vyšetřování porušování rovnosti je nedílnou součástí tzv. „rovnostní infrastruktury“, která byla vytvořena na podporu rovnosti a odstranění diskriminace. Kancelář přispívá k dosahování rovnosti vyšetřováním a projednáváním stížností na diskriminační jednání, které je v rozporu se Zákonem o zaměstnanosti a rovnosti z roku 1998 a se Zákonem o rovném postavení z roku 2000.

2. Cíl 2: Prevence rizika sociálního vyloučení

2.1 Podpora začlenění do informační společnosti (e-Inclusion)

Příklad č. 38

Internet v domech s pečovatelskou službou pro starší osoby (Nizozemsko)

(Společná zpráva o sociálním začlenění: ICTs, the elderly and social integration: Internet in housing centres, str.:61)

Nizozemsko řeší problém nedostatečného rozšíření znalostí o informačních a komunikačních technologiích mezi starší populací zakládáním internetových kaváren v domech s pečovatelskou službou pro starší osoby. Tato zařízení mají zajistit, aby se i starší osoby mohly dobře obeznámit s ovládáním počítačů a používáním Internetu. Internetové kavárny slouží i jako střediska výuky práce s počítači a jsou k dispozici všem místním obyvatelům, takže se mohou stát místy pro setkávání lidí, která poskytují nové komunikační možnosti starším osobám.

Příklad č. 39

Informační a komunikační technologie pro osoby se zdravotním postižením (Švédsko)

(Společná zpráva o sociálním začlenění: ICT for the disabled, str.:63)

Švédský institut pro osoby se zdravotním postižením v minulosti vyvíjel a prováděl zkušební provoz informačních a komunikačních technologií určených speciálně pro osoby se zdravotním postižením. Cílem bylo zvýšit jejich sociální participaci a rovnost s podporou právě těchto technologií. Dosud byly poskytnuty dotace na více než 60 projektů a předběžných studií, které jsou prováděny organizacemi pro zdravotně postižené osoby, okresními radami a místními orgány a kterých se účastní i jednotlivé osoby. Pro každý projekt byl vypracován plán zhodnocení a rozšíření informací.

Každý projekt má 4 navzájem propojené části:

- podmínky využití projektu;
- informační kampaň;
- program vytvořený pro zdokonalení dovedností v oblasti ICTs u postižených osob;
- studie o sociálních a ekonomických důsledcích opatření obsažených v projektech.

Příklad č. 40

Osvobození od paušálních plateb za telekomunikační služby (Rakousko)

(Národní akční plán boje proti chudobě – Rakousko: Exemption from telephone standing charges, str.: 28)

Opatření je určeno zejména starším občanům, osobám se zdravotním postižením a lidem s nízkými příjmy. Jeho cílem je zpřístupnit těmto osobám moderní komunikační prostředky za účelem zvýšení sociální participace. Opatření je realizováno prostřednictvím *Zákona o subvencování telefonních poplatků*, který osvobozuje od paušálních plateb za telekomunikační služby. Předpokladem pro jeho realizaci je souhlas příslušného telekomunikačního operátora. Mezi osoby, které využívají tohoto opatření, jsou příjemci dávek sociální asistence, ti, kteří využívají služeb osobních ošetrovatelek, osoby se zdravotním postižením, důchodci, studenti a nezaměstnaní.

Osvobození od paušálních plateb je poskytováno pouze těmi operátory, kteří mají uzavřenou příslušnou smlouvu s Ministerstvem infrastruktury (telekomunikací). Na základě této smlouvy mají výše uvedené osoby nárok na osvobození od paušálních plateb a na bezplatné místní hovory v pevné telefonní síti v silném provozu po dobu alespoň jedné hodiny. Operátorům jsou tyto bezplatné služby kompenzovány ze státního rozpočtu.

2.2 Prevence před zadlužeností a bezdomovectvím

2.2.1 Zadluženost

Příklad č. 41

Opatření k boji proti zadlužení (Německo)

(Společná zpráva o sociálním začlenění: Polices to combat over-indebtedness, str.:64)

Německá spolková vláda zavádí program prevence před chudobou, jehož smyslem je podpora určitých vrstev společnosti, konkrétně jde o děti, adolescenty a dospělé a zejména pak domácnosti, které jsou v tíživé finanční situaci. Snahou je povzbudit tyto skupiny osob, aby se více orientovaly na výchovu (disciplinu) ve finančních záležitostech. Vedle toho je vyvíjeno úsilí přesvědčit banky, pojišťovny a finanční instituce na regionální úrovni, aby se podílely na financování dluhového poradenství. Za tím účelem budou organizace, které mají poskytovat *dluhové poradenství*, připravovat „regionální vyjednávací přehledy“ (regional negotiating tables)

Co se léčebných (nápravných) opatření týče, dostávají osoby v tíživé finanční situaci příležitost k novému začátku pokud podstoupí proceduru vyrovnání se s platební neschopností a zaplacení zbytku dluhu. Tím získávají šanci na odpuštění jakéhokoli nesplaceného dluhu po uplynutí lhůty 6 let. V případě předlužení jsou stanoveny maximální peněžní částky, které mohou být zabaveny na zaplacení dluhu, aby nebyly omezeny zdroje pro zajištění základních potřeb. Rovněž jsou v plánu změny v Zákoně o platební neschopnosti: např. je zamýšleno přijmout nařízení, podle kterého by bylo možno odložit platbu správních poplatků tak, aby všichni dlužníci potýkající se s platební neschopností mohli využít obvyklých postupů (procedur) při řešení platební neschopnosti a měli možnost osvobodit se od splácení zbylé části dluhu.

Příklad č. 42

Osobní platební neschopnost (Rakousko)

(Národní akční plán boje proti chudobě – Rakousko: Private bankruptcy, str.: 38)

V polovině 90. let byl vypracován postup pro případ, že se osoba dostane do platební neschopnosti. Tento postup umožňuje všem dlužníkům splatit svůj dluh za jistých přesně stanovených podmínek a během přiměřené doby (zpravidla 7 let). Smyslem je ochránit dlužníky před „bludným kruhem“ placení úroků a dalších nákladů souvisejících se splácením dluhu a umožnit jim začít dlužnou částku splácet, pokud se dostanou do problémů.

Podmínkou pro využití tohoto opatření je, že dlužník musí mít stálé zaměstnání, musí být schopen platit nezbytné výdaje (nájem, vytápění apod.) a musí mít splacenu alespoň část dluhu. Celý průběh splácení je sledován poradenským centrem pro dlužníky, které k tomu bylo zmocněno Ministerstvem spravedlnosti.

Zkušenosti ukazují, že opatření je využíváno i osobami s nízkými příjmy a sociálně znevýhodněnými osobami. Nově zavedená pravidla chrání osoby před sociálním vyloučením a stálým ožebračováním většiny dlužníků.

2.2.2 Bezdomevství

Příklad č. 43

Reakce na bezdomevství (Finsko)

(Společná zpráva o sociálním začlenění: Responding to homelessness, str.:66)

Program si klade za cíl zastavit růst počtu bezdomovců a do roku 2004 jejich počet snížit. Prostředkem k tomu má být zajištění 1000 až 1200 nových ubytoven pro bezdomovce. Program předpokládá, že výběr nájemníků těchto ubytoven bude prováděn nejen mezi bezdomovci, ale také mezi dalšími osobami, které nutně potřebují získat bydlení. Vedle poskytnutí bydlení mají být nabídnuty související služby pro bezdomovce a další ohrožené skupiny obyvatel. K dosažení efektivnosti poskytování těchto služeb by měly být vytvořeny tzv. „spolupracující orgány“, které budou sestávat ze zástupců místních orgánů, poskytovatelů služeb, podniků tzv. „třetího sektoru“ a vlastníků bytových domů.

Příklad č. 44

Předcházení ztrátě přístřeší - zajištění stálého místa pro přežití (Severní Porýní–Vestfálsko, Německo)

(Národní akční plán boje proti chudobě – Německo: Avoiding homelessness – securing a permanent place to live, str.: 55)

Jedná se o program, jehož účelem je poskytnout účinnou podporu bezdomovcům nebo osobám, u kterých je vysoká pravděpodobnost, že by se jimi mohly stát. Prostředky, kterých program využívá, spočívají v propojování strategií z oblasti výstavby měst, sociální a bytové politiky. Program nabízí podporu obecním orgánům a soukromým dobročinným organizacím při zlepšování sociálních služeb a zajišťování mimořádné pomoci při opatřování bydlení. Program má tři základní cíle:

- vyhnout se problémům při zajišťování bydlení;
- zajistit přiměřené bydlení pro bezdomovce;
- poskytnout bezdomovcům účinnou pomoc prostřednictvím sociální práce.

Pro období let 2001 – 2003 byly vytyčeny tyto cíle:

- další rozvoj programu s ohledem na nově vzniklé sociální problémy, na základě odborných posudků a spolupráce subjektů, které poskytují mimořádnou pomoc při zajišťování bydlení;
- další rozvoj specializovaných agentur, které nabízejí pomoc při řešení problémů se zajišťováním bydlení s ohledem na zlepšení ochranných opatření a posílení „oblastní správy“ („district management“) řízení bytové politiky;
- poskytování účinnější pomoci osobám, které dlouhou dobu nemají domov, rozvíjení schopnosti svépomoci a smyslu pro občanskou odpovědnost;
- poskytování účinnější pomoci bezdomovcům – ženám;
- podpora aktivit na federální úrovni směřujících k zavedení statistiky nedostatku bytů, jejímž smyslem je zdokonalení poskytování bytů na místní úrovni. Pozornost je věnována přístupu, který respektuje pohlaví cílových osob.
- zintenzivnění výměny informací na evropské úrovni;
- následná kontrola uskutečňovaných projektů;
- zlepšení způsobu poskytování informací s využitím informačních technologií.

Další aktivity spočívají:

- v preventivním přístupu k řešení problémů (tzn. řešit problémy ex-ante a nikoli ex-post). Zakládání průřezových správních jednotek na místní úrovni určených k řešení problémů (specializované státní agentury na místní úrovni);
- ve zlepšení životních podmínek prostřednictvím přidělování náhradního ubytování;
- ve vytvoření více integrovaného přístupu při uplatňování opatření z různých oblastí, sociální podpora orientovaná na klienta (osobu využívající podpory), a to prostřednictvím systému, který by umožňoval klientovu aktivní účast a případné změny v závislosti na jeho potřebách;
- v zaměření na ženy a mladé bezdomovce jako specifické cílové skupiny;
- v rozvoji přístupu nazývaného projektový management (project management), který je komerčně orientovaný a zaměřený na nové způsoby řízení.

Příklad č. 45

Penzion Maaszicht: Mladí bezdomovci na cestě k novému místu ve společnosti (Nizozemsko)

(Národní akční plán boje proti chudobě – Nizozemsko: Pension Maaszicht: Young homeless people on their way to a new place in the community, str.: 46)

Pension Maaszicht je dům na půli cesty v Rotterdamu, jenž poskytuje ubytování a poradenství mladým osobám, které ztratily přístřeší. Smyslem této činnosti je usnadnit jim návrat do „běžné“ společnosti. Snahou je umožnit těmto lidem zapojit se do pracovního procesu, účastnit se vzdělávacích programů a poskytnout jim odbornou pomoc od sociálních pracovníků.

Za zmínku stojí provoz vlastní restaurace v penzionu: Mládenci, kteří chtějí takové zařízení založit a provozovat, si vypracují vlastní podnikatelský plán a snaží se vyjednat s bankou (Rabobank) příspěvky na investiční výdaje. Při práci v restauraci se potom učí vařit, obsluhovat a sestavovat jídelní lístek. Učí se rovněž vzájemné spolupráci a společenským dovednostem. Více než 70% těch, kteří opouštějí toto zařízení, jsou schopni se o sebe postarat a užít se bez cizí pomoci, mají zaměstnání a mají kde bydlet.

2.3 Zachování rodinné solidarity

Příklad č. 46

Služby pro rodinu – zkušební projekty (Irsko)

(Společná zpráva o sociálním začlenění: Implementing The family services pilot project, str.:68)

Cílem projektů je zvýšit přístup rodin k informacím v místě jejich bydliště prostřednictvím zavádění koncepce tzv. „one-stop shops“, což mají být střediska, která poskytují ucelený rozsah potřebných služeb a informací. Důraz je kladen na těsnou spolupráci mezi státními a dobrovolnými organizacemi. Další program počítá s podporou rodinám, které mají specifické potřeby, např. rodiny, kde se matkou stala velmi mladá žena, neúplné rodiny, rodiny závislé na sociální pomoci. Prosazován je především individuální přístup k jednotlivým osobám, jenž má zajistit, aby tyto osoby získaly schopnost samy si zlepšit své osobní a rodinné poměry a byl zlepšen jejich přístup ke vzdělání a zaměstnání.

Příklad č. 47

Půjčka na dětské výživné (Rakousko)

(Národní akční plán boje proti chudobě – Rakousko: Advance on child maintenance, str.: 35)

Podle Zákona o půjčce na dětské výživné existuje povinnost poskytnout ze spolkového rozpočtu půjčku na výživu dítěte, která má nahradit výživné. Půjčka je poskytnuta, pokud je osoba, jež má výživné platit, v prodlení s placením, nebo pokud neplní nařízení soudu platit výživné. Stát poskytuje půjčku rovněž v případě, že osoba povinná platit výživné uprchne, nebo pokud je odsouzena k trestu odnětí svobody na dobu delší než 1 měsíc.

Tímto způsobem má být rodiči, který se stará o dítě (většinou je to matka) poskytnuta materiální pomoc a mělo by být sníženo, příp. odstraněno, riziko chudoby. Následně se stát snaží poskytnuté prostředky získat zpět soudní cestou.

3. Cíl 3: Pomoc nejvíce ohroženým skupinám obyvatelstva

3.1 Podpora sociální integrace lidí, kteří čelí trvalé chudobě

Příklad č. 48

Vzdělávání dětí romské národnosti (Řecko)

(Národní akční plán boje proti chudobě – Řecko: Gypsy children education programme, str.: 39)

Program se skládá z následujících částí:

- instruktáž vedoucím pracovníkům vzdělávacích institucí o cílech jejich činnosti a přijímání nových žáků;
- výcvik učitelů, úředníků a poradců v problematice interkulturálního vzdělávání, kulturní příslušnosti, dvojjazyčnosti, vyloučení ze vzdělávání, sociální diskriminace a neúspěšnosti;
- systematické spojení s romskou komunitou, příprava rodičů na výchovu v oblasti vzdělávání, podpora docházky do školy, komunikace se vzdělávacími a jinými institucemi, poskytování informací o rovnosti v právu na vzdělání všem rodičům;
- poradenství místním a vzdělávacím orgánům/institucím jak bezproblémově řešit problematiku vzdělávání dětí romské národnosti;
- pravidelný kontakt se školami, které navštěvují děti romské národnosti, jehož účelem je vyzkoušet využití nových učebních pomůcek a materiálů, sledovat pokrok v integraci a studijních výsledcích romských dětí a poskytnout podporu učitelům;
- tvorba učebních pomůcek a materiálů pro základní školy k těmto předmětům: Jazyk, zeměpis a dějepis, zdravotvěda, přírodopis, nové technologie, matematika, kulturní přínos rodiny a společnosti;
- tvorba řecko-romského slovníku;
- šíření informací ke zvýšení uvědomění široké veřejnosti. Vysílání specifických programů na místních a národních televizních a rozhlasových stanicích;
- tvorba internetových stránek, které obsahují základní informace a usnadňují přístup k učebním materiálům;
- pořádání konferencí o zkušenostech získaných při realizaci tohoto programu.

3.1.1 Sociální integrace osob se zdravotním postižením

Příklad č. 49

Zákon o těžce zdravotně a tělesně postižených osobách (Německo)

(Národní akční plán boje proti chudobě – Německo: Disabled people, str.: 11)

V Německu je preferováno opětovné zapojení osob se zdravotním postižením na trh práce před jejich odchodem do invalidního důchodu. Jinými slovy, zdravotně postiženým je poskytována zdravotní a odborná pomoc s cílem udržení nebo obnovení jejich postavení na trhu práce.

Snahou je i zlepšování pracovních příležitostí osob s těžkým zdravotním postižením. Zde jsou k dispozici speciální způsoby pomoci, které jsou poskytovány na základě *Zákona o těžce zdravotně postižených osobách*. Zákon hovoří o následujících způsobech pomoci:

- povinnost veřejných nebo soukromých podniků s 20 a více zaměstnanci vytvořit počet pracovních míst pro osoby se zdravotním postižením, který odpovídá 5% jejich celkového počtu pracovních míst, pokud tato povinnost není splněna, má podnik povinnost odvést kompenzační poplatek jako pokutu;
- zvláštní ochrana před ztrátou zaměstnání všem těžce zdravotně postiženým;
- dodatečná podpora těžce zdravotně postiženým, jež jim má pomoci zapojit se do běžného pracovního života.

Vedle toho zákon ukládá podnikům a organizacím povinnost vybavit provozovny potřebnou výbavou, aby v nich mohl být zaměstnán co možná nejvyšší počet osob s těžkým zdravotním postižením. Současně by tyto osoby měly být zaměstnávány na takových místech, kde mohou plně využít svých dovedností a schopností. Zaměstnavatelé by měli zajistit zdokonalování zdravotně postižených prostřednictvím jejich průběžného vzdělávání při zaměstnání.

Příklad č. 50

Podporovaná zaměstnanost pro osoby se zdravotním postižením (Rakousko)

(Národní akční plán boje proti chudobě – Rakousko: Supported employment, str.: 36)

Podporovaná zaměstnanost je úspěšně zavedeným opatřením, které je určeno zdravotně postiženým, a to jak zaměstnaným tak i nezaměstnaným. Na základě Podporované zaměstnanosti mohou zdravotně postižení využívat konzultací a pomoci při hledání zaměstnání. Vedle toho jsou zaměstnavatelům poskytovány nejrůznější formy pomoci a podpory, čímž má být zajištěno, aby zdravotně postižení mohli co nejvíce využít svých schopností. Cílem je ukázat zaměstnavatelům, že zdravotně postižení jsou „běžnými občany“.

3.2 Eliminace sociálního vyloučení dětí a vytváření příležitostí k jejich sociální integraci

Příklad č. 51

Dobrý start (Velká Británie)

(Společná zpráva o sociálním začlenění: The „Sure start“ programme, str.:73)

Dobrý start je program britské vlády pro vypořádání se s dětskou chudobou a sociálním vyloučením. Cíle programu jsou:

- zlepšení sociálního a citového rozvoje;
- zlepšování zdraví;
- zlepšování schopnosti učit se;
- podpora rodin a komunit.

Cílů je dosahováno:

- přípravou programů na místní úrovni tam, kde je vysoký podíl dětí žijících v chudobě. Na základě těchto programů mají být zlepšovány služby pro rodiny s dětmi mladšími 4 let;
- rozšířením již známých úspěšně zavedených opatření, které poskytují služby všem rodinám s malými dětmi;
- zárukou, že každý z programů zavedených na místní úrovni bude sledovat národní cíle.

Místní programy se liší podle místních potřeb a zvláštností, avšak všechny mají společné to, že poskytují podporu rodinám a rodičům; vzdělávací a výchovnou praxi; základní zdravotní

péči. Charakteristickým znakem programů je těsná spolupráce mezi rodiči a místními komunitami a dále tzv. preventivní přístup (preventive approach).

3.3 Rozvoj aktivit a iniciativ ve prospěch oblastí s vysokým stupněm sociálně vyloučených

Příklad č. 52

Národní strategie pro obnovu sídlišť (Velká Británie)

(Společná zpráva o sociálním začlenění: National strategy for neighbourhood renewal, str.:75)

Britská vláda zahájila komplexní a pečlivě připravovanou strategii, která má eliminovat rozdíl mezi zanedbanými oblastmi a ostatními částmi Anglie. Cílem je, aby během 10 až 20 let již nikdo nebyl ve vážné nevýhodě díky místu, kde žije. V zanedbaných oblastech se strategie bude snažit vypořádat s hlavními problémy, se kterými je spojen jejich úpadek. Mezi tyto problémy se řadí vysoké míry nezaměstnanosti a kriminality, špatný zdravotní stav, vzdělání, bydlení a životní prostředí. Strategie je komplexní přístup, který se snaží vypořádat s problémy v zanedbaných oblastech navazováním spolupráce všech klíčových subjektů na místní, regionální a národní úrovni. Důraz je kladen na strategickou spolupráci mezi veřejným, soukromým a dobrovolným sektorem a správou zmiňovaných oblastí.

4. Cíl 4: Mobilizace všech stran účastnících se boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení

4.1 Podpora participace a sebevyjádření osob, které čelí sociálnímu vyloučení

Příklad č. 53

Sociální aktivace na sídlištích (Nizozemsko)

(Národní akční plán boje proti chudobě – Nizozemsko: Neighbourhood social activation, str.: 42)

Jedná se o projekt, který je zaměřen na nezaměstnané osoby v daných oblastech bez ohledu na to, jaké sociální dávky pobírají. Tyto osoby jsou podporovány, aby se začaly podílet na nějaké veřejně prospěšné činnosti v závislosti na jejich možnostech a schopnostech. Podstatné je, že místo, kde cílové osoby žijí, je místem, kde budou vykonávat budoucí prospěšnou činnost. Projekt podporuje řadu organizací (formálních i neformálních), aby přispívaly k participaci obyvatel z jejich okolí. Participace může mít nejrůznější podobu, např.: podílení se na správě místa, kde osoby žijí; práce ve společenských střediscích a klubech; údržba okolí; práce ve školách, na hřištích apod. Cílem projektu je rozvinout způsoby spolupráce mezi partnery sociální politiky na místní úrovni.

4.2 Integrace boje proti sociálnímu vyloučení do celkové politiky země

4.2.1 Mobilizace a koordinace na místní a regionální úrovni

Příklad č. 54

Regionální akční plány boje proti sociálnímu vyloučení (Navarra, Španělsko, 1998-2005)

(Společná zpráva o sociálním začlenění: Regional action plans to combat social exclusion, str.: 79)

Autonomní oblast Navarra přijala regionální plán boje proti sociálnímu vyloučení již v roce 1998. Plán spočívá v provedení důkladné analýzy situace v regionu, která se zabývá sociálním vyloučením a snaží se o koordinaci aktivit vyvíjených různými regionálními subjekty. Mezi tyto subjekty se řadí správa autonomní oblasti Navarra, katedra sociální politiky na Navarrské univerzitě, poskytovatelé sociálních služeb, soustava středisek pro boj s chudobou a sociálním vyloučením a delegace španělské vlády. Cílem je vypořádat se do roku 2005 s těmito problémy: garance minimálních zdrojů pro důstojný život, výcvik a zaměstnanost, přístup k bydlení, vzdělávání, zdravotní péči a zlepšení poskytování sociálních služeb.

4.2.2 Adaptace veřejných a sociálních služeb

Příklad č. 55

Agentury sociálních služeb (Severní Porýní – Vestfálsko, Německo)

(Národní akční plán boje proti chudobě – Německo: Social service agencies, str.: 66)

Agentury sociálních služeb jsou založené na základě koncepce tzv. „one-stop shops“, tedy středisek, které poskytují ucelený rozsah služeb a informací na jednom místě. Činnost agentur je postavena na těchto základech:

poradenství pro specifické případy osob, které se nacházejí v hmotné nouzi;

společné úsilí (s aktivní účastí osob) při řešení problémů;

rozvoj středně a dlouhodobých strategií (s aktivní účastí osob, kterých se týkají), které mají zajistit prostředky nutné k životu a podpořit nezávislost osob;

organizace a koordinace přiměřené podpory (včetně materiální pomoci).

Pomoc je poskytována podle individuálních potřeb osob. Rozmanité druhy opatření (správní, poskytování služeb a finanční podpory) jsou účinně koordinovány tak, aby bylo dosaženo optimálních výsledků. Současně je připravován návrh plánu na výcvik zaměstnanců, kteří poskytují sociální poradenství a mezioborové pracovní skupiny sestavují kvalitativní měřítko pro hodnocení a zlepšování poskytování poradenství.

4.3. Podpora dialogu a spolupráce

4.3.1 Podpora sociální odpovědnosti všech občanů

Příklad č. 56

LETS – Výměnné obchody v Rotterdamu (Nizozemsko)

(Národní akční plán boje proti chudobě – Nizozemsko: LETS (Local economic transaction systém) – Swap shops in Rotterdam, str.: 43)

Projekt spočívá v rozvíjení výměny zboží a služeb mezi jednotlivci. Ve výměnných obchodech jsou k dostání nejrůznější druhy zboží a služeb, které si mohou lidé navzájem nabídnout. Platby nejsou prováděny penězi, ale prostřednictvím bodů, které lidé získají, jestliže do obchodu přispějí zbožím nebo poskytnutou službou pro jiné osoby. Výměnné obchody jsou umístěny ve znevýhodněných čtvrtích, které se vyznačují vysokou nezaměstnaností a vysokým počtem obyvatel hlásících se k etnickým menšinám.

Poskytováním služeb jiným osobám mohou lidé, kteří jsou dlouhodobě nezaměstnaní, rozvíjet své schopnosti a tím, že hrají aktivní roli ve společnosti, se mohou lépe vyrovnat s tím, že jsou po delší dobu bez placeného zaměstnání. Obchody jsou vedeny osobami, které jsou rovněž z řad nezaměstnaných nebo patří mezi osoby s nízkými příjmy nebo patří mezi starší věkové skupiny nebo jsou zdravotně a tělesně postižení. Projekt počítá i s mobilními obchody.

4.3.2 Posílení sociální odpovědnosti v podnikové sféře

Příklad č. 57

Společná sociální odpovědnost (Dánsko)

(Společná zpráva o sociálním začlenění: Corporate social responsibility, str.:83)

S cílem posílit sociální odpovědnost ve společnosti byla za podpory Ministerstva sociálních věcí iniciována spolupráce vedoucích pracovníků soukromých podniků. Spolupráce probíhá uvnitř národní sítě 15 vedoucích pracovníků, kteří zastupují 8 5000 zaměstnanců, a dále pak v rámci 5 regionálních sítí vedoucích pracovníků. Dále bylo vládou ustaveno Kodaňské středisko, jehož cílem je výměna mezinárodních zkušeností týkající se sociální odpovědnosti v soukromém sektoru.

Kromě toho byl v roce 2000 Ministerstvem sociálních věcí zaveden tzv. Sociální index, jehož účelem je stanovit míru sociální odpovědnosti u jednotlivých podniků. Každý podnik je obodován podle toho jaká provádí opatření v oblasti péče o zdraví, péče o rodinu a zaměstnávání příslušníků menšin. Na základě získaného počtu bodů je přiřazen Sociální index. Index je určen podnikům, které mají zájem prezentovat svou sociální odpovědnost.

II. oddíl

Příklady dobré praxe (examples of good practice) – stručná charakteristika

Pramen: Draft Joint Report on Social Inclusion - Part III: Annexes. Annex II: Examples of Good Practice Indicated in the National Action Plans against Poverty and Social Exclusion. Council of European Union. Brussels, 12 December 2001, pages 27 – 43.

1. Zaměstnanost

Členská země	Název opatření	Obsah opatření
Rakousko	1. Podporovaná zaměstnanost	Cílem projektu je poskytovat poradenství a pomoc osobám se zdravotním postižením. Projekt současně počítá s různými formami pomoci zaměstnavatelům, kteří zajistí, aby osoby se zdravotním postižením měli možnost plně využít svých schopností.
Belgie	1. Plán Rosetta	Plán, který ukládá povinnost zaměstnavatelům zaměstnávat určité procento mládeže do 25 let
Dánsko	1. Program metodologie rozvoje a růstu	Projekt byl započat během roku 2001 a je určen k vývoji a rozvoji nových a účinnějších způsobů praktického využití sociální práce. Současně se plán zabývá zvýšením kvality sociální péče a zvýšení sociálního uvědomění.
	2. Pracovní místa pro osoby s výjimečnými dovednostmi a schopnostmi	Tříletý pilotní projekt, který byl spuštěn během roku 2001, jenž má sloužit ke shromáždění a dalšímu rozšíření současných vědomostí, které by mohly poskytnout příklady pro vytvoření pracovních příležitostí na lokální úrovni.
	3. Rozšíření znalostí o regionálních (místních) programech vztahujících se k trhu práce	Informační kampaň zahájená ve spolupráci se Sociální radou. Zahájení proběhlo v roce 2001.
	4. Účinek opatření	Projekt umožňující sledování opatření politiky zaměstnanosti na místní/regionální úrovni.
	5. Projekt pro mladé	Vzorový projekt (1999 – 2002) pro správní orgány na místní úrovni, který napomáhá zapojení mladých lidí z ohrožených skupin do vzdělávacích a výcvikových programů a do trhu práce.

	6. Projekt pracovní rehabilitace pro ohrožené skupiny osob	Program zaměřený na vznik individuálních plánů umožňujícím opětovné zapojení ohrožených osob do trhu práce.
Německo	1. „Program postupu učebních kurzů“ v boji proti dlouhodobé nezaměstnanosti (Brandenburg)	Program uvedený do praxe v Brandenburgu v roce 1993 zaměřený na podporu dlouhodobě nezaměstnaných v jejich snaze k opětovnému zapojení do trhu práce.
	2. Dočasné zaměstnání osob pobírajících sociální dávky na veřejně prospěšných pracovních místech (Bavorsko)	Využití dočasných pracovních míst jako prostředku k opětovnému zapojení do trhu práce pro osoby, jež pobírají sociální dávky.
	3. Práce se musí vyplatit Příspěvek k přídatku na dítě, který má zabránit přílišné závislosti na dávkách sociální podpory (Porýní-Falcko)	Program byl zahájen v květnu 2000. Jeho účelem je stanovit, jak může být zvýšena ochota osob s dětmi pobírajících sociální dávky nastoupit do placeného zaměstnání.
Francie	1. Hledání cest směrem k zaměstnanosti	Program, který v současnosti probíhá, jehož účelem je pomoc uchazečům o zaměstnání a ochránit mladistvé a dospělé před nezaměstnaností.
	2. Pomoc nezaměstnaným, kteří začínají podnikat nebo se snaží zbavit nesnází při podnikání	Fiskální a sociální opatření poskytující podnikatelům poradenství a finanční pomoc.
Itálie	1. Moriana –městské úřady Milána, Turína Neapole a Janova	Nové pracovní příležitosti pro sociálně vyloučené mladé osoby. Projekt je zaměřen na získání pracovního místa v tzv. nové ekonomice (oblast IT) pro mladé osoby.

Nizozemsko	1. Mosty k poskytnutí zaměstnání pro menšiny	Rámcová dohoda, která byla uzavřena v červnu 2000 mezi vládou a určitým počtem velkých společností. Dohoda slouží ke zlepšení pracovní participace a integrace etnických menšin.
	2. Aktivace talentů	Projekty na místní úrovni, které jsou zaměřeny na osoby, které stojí dlouhodobě mimo trh práce a hrozí jim sociální izolace. Tito lidé jsou zaměstnáváni jako dobrovolní pracovníci, na chráněných pracovních místech, je jim zajišťováno školení a pomocí dotací tvořena nová pracovní místa.
Portugalsko	1. Horizons 2000	Program, podle kterého je nezaměstnaným poskytováno individuální poradenství a jsou jim předkládány možnosti školení a zaměstnání.
Švédsko	1. Příležitosti pro sladění rodičovství a zaměstnání	Kombinovaný systém rodičovských příspěvků a služeb péče o děti, který má umožnit sladit rodičovství a zaměstnání.

2. Minimální příjem/Sociální záchranná síť

<i>Členská země</i>	<i>Název opatření</i>	<i>Obsah opatření</i>
Rakousko	1. Zařazení tzv. „atypických“ pracovníků do sociálního systému	Zvýšení působnosti sociálních opatření, které mají přispět k tomu, aby všechny ekonomicky aktivní osoby měly zajištěny určité sociální jistoty nebo měly příležitost zapojit se do projektu za příznivých podmínek.
	2. Testované minimální starobní důchody	Opatření vedoucí k tomu, aby i osoby, které byly účastny sociálního pojištění pouze krátkou dobu nebo měly nízkou mzdu, pobíraly určitou minimální podporu.
Řecko	1. EKAS – Podpora určená důchodcům	Doplatek sociální solidarity důchodců přijatý v roce 1996 k zajištění minimálního příjmu důchodcům.
Itálie	1. Minimální příjmová dávka (237 samosprávných obvodů na území Itálie)	Pokus o zavedení minimálního příjmu určeného jednotlivcům a domácnostem, které jsou pod hranicí chudoby.
Portugalsko	1. Záruka minimálního příjmu	Opatření zaručující minimální příjem všem občanům, kteří se dostanou do finanční nouze.

3. Zdravotní péče

<i>Členská země</i>	<i>Název opatření</i>	<i>Obsah opatření</i>
Belgie	1. Maximální platby na zdravotní péči	Reforma systému zdravotní péče, jež má zajistit, aby roční platby osob žijících v domácnostech s nízkými příjmy na léčbu nepřekročily stanovenou hranici.
Dánsko	1. INTEGRA – Projekt návratu do života	Spolupráce mezi místními orgány (Odense, Fredericia) a Evropskou komisí, která má zajistit rozvoj lidských zdrojů a rozšíření jejich kvalifikace. Tímto způsobem má být dosaženo účelného zapojení osob z okrajových skupin společnosti, jako jsou drogově závislí do společnosti.
Německo	1. Lékařská péče pro osoby bez domova (Berlín)	Ucelený program zaměřený na poskytování specifických služeb pro osoby nemající domov. Jedná se například o mobilní lékařské ordinace nebo poskytování lékařských konzultací.
	2. Lékařská péče pro přistěhovalce (Dolní Sasko)	Program zaměřený na poskytování zdravotních a poradenských služeb pro potřeby přistěhovalců. Snahou je i pomoci při překonávání jazykových a kulturních bariér.
Francie	1. Zdravotní péče dostupná všem	Reforma systému zdravotní péče zahájená v roce 1999, na jejímž základě by měl mít každý možnost být zapojen do systému sociálního zabezpečení. Nejchudším osobám má být přispíváno na léčebné výdaje spojené s nadstandardní zdravotní péčí.

4. Bydlení

<i>Členská země</i>	<i>Název opatření</i>	<i>Obsah opatření</i>
Belgie	1. Federální zákon o bydlení	Federální zákon přijatý v roce 1997. Zákon stanovuje požadavky, které musejí splňovat budovy určené k pronájmu. Jedná se o požadavky na základní zabezpečení, elektrickou instalaci, tekoucí vodu, zajišťování bydlení.
Španělsko	1. Plán pro historické centrum Zaragozy	Projekt pro zachování stávajících obyvatel a přilákání nových obyvatel do historického centra města Zaragoza.
Francie	1. Loca-Pass: Pomoc mladým při získávání bydlení	Projekt pro poskytování finančních záruk a výhod poskytovaných osobám mladším 30 let, které se snaží získat bydlení.
Nizozemsko	1. „EOS“: modernizace příspěvku na bydlení	Vládní program zaměřený na zvýšení efektivity, vstřícnosti vůči klientům a zlepšení informovanosti o příspěvcích na bydlení.
	2. Plán sociálních investic (Overtoomse Veld Noord in Amsterdam)	Poradní platforma sestavená ze zástupců místních vlád, bytových organizací a místních podniků. Činnost platformy má vést ke zlepšení bydlení a municipální politiky.

5. Vzdělávání

<i>Členská země</i>	<i>Název opatření</i>	<i>Obsah opatření</i>
Belgie	1. Snižování nákladů na vzdělání	Různé iniciativy pro zvýšení finanční podpory rodinám s dětmi.
Dánsko	1. Jazyková hra – začlenění dětí hovořících dvěma jazyky do mateřských školek a škol	Projekt probíhající pod vedením místních orgánů v Alberstlundu, jenž je zaměřen na rozvoj jazykových znalostí pro dánsky hovořící i pro dvěma jazyky hovořící děti.
Německo	1. „Rath“ model (Severní Porýní-Vestfálsko)	Soubor opatření sloužících ke snížení počtu mladých, kteří opustí školu.
	2. Integrovaní kurzy pro podporu sociálních a jazykových dovedností (Hamburg)	Program umožňující dospívajícím a mladým přistěhovalcům zdokonalit jejich znalosti o Německu.
Itálie	1. Šance (město Neapol)	Projekt zaměřený na děti ve věku 13 až 15 let. Těm, kteří opustili školu, je umožněno vrátit se do školy a získat potřebné vzdělání.
	2. Socializace a tvořivost mezi mladými lidmi (27 samosprávných obvodů ve střední a severní Itálii)	Kurzy pro sociálně vyloučené mladé osoby, které spočívají ve využití socializace, tvořivosti a podpory spolupráce mezi lidmi.
Irsko	1. Stepping stones projekt (kráčejší kameny) (Výbor mladých ve Watterfordu)	Projekt určený ke zdokonalení osobních dovedností a vědomostí mladých nezaměstnaných osob. Účelem je zvýšení šancí k získání jistého zaměstnání.
	2. „Colaiste ide“ veřejně přístupné vzdělávací centrum (Dublin)	Středisko založené v roce 1994, které má poskytovat kvalitní a vhodné vzdělání nezaměstnaným, samoživitelům a těm, kteří potřebují přizpůsobit vzdělání požadavkům společnosti.
	3. Moyross projekt pro osoby v podmíněném výkonu trestu (Krok za krokem)	Projekt zaměřený na poskytování výcviku pro mladé delikventy ve věku 15 až 25 let. Účelem výcviku je příprava na práci.

Nizozemsko	1. Nadace pro školné v Tilburgu	Nadace založená v roce 1996, jejímž účelem je dát dětem z méně zámožných rodin možnost podílet se na běžných mimoškolních činnostech
	2. Politika široce zaměřené školy Veřejně přístupné školy na sídlištích	Iniciativy umístit do středů sídlišť školy, které by nabízely širokou nabídku činností pro děti, rodiče a ostatní obyvatele.
Portugalsko	1. Bojující škola a sociální vyloučení v rámci základního vzdělání	Soubor opatření ke snížení počtu těch, kteří předčasně opouštějí školu. Z opatření je upřednostňována různorodá nabídka kurzů a možnosti přechodu ze školy do aktivního života prostřednictvím vzdělávání.
	2. Národní agentura pro vzdělávání a výchovu pro dospělé (ANEFA)	Stálá instituce pověřená podporou celoživotního vzdělávání a výchovy lidí s nízkým stupněm dosaženého vzdělání a nízkou kvalifikací.

6. Spravedlnost

<i>Členská země</i>	<i>Název opatření</i>	<i>Obsah opatření</i>
Řecko	1. Ombudsman: zabezpečení rovného přístupu	Ustanovení nezávislého činitele, který bude nezávisle provádět kontrolu a vést jednání s úřady.
Dánsko	1. Právní ochrana ohrožených skupin ve společnosti	Součástí projektu „Služba a blahobyt“. Cílem je umožnit ohroženým skupinám ve společnosti v plné míře využívat služeb poskytovaných veřejnými orgány.
Francie	1. Přístup ke spravedlnosti	Cílem je umožnit občanům, především sociálně vyloučeným, aby lépe znali svá práva a více se o ně zasazovali. Prostředkem k dosažení tohoto cíle je zřízení soudů a posílení postavení ombudsmana na místní úrovni.

7. Společnost založená na znalostech (Informační a komunikační technologie)

<i>Členská země</i>	<i>Název opatření</i>	<i>Obsah opatření</i>
Dánsko	1. SOLICOM – IT projekt pro sociálně vyloučené osoby ve Vejle	Projekt byl spuštěn v roce 1999 a jeho účelem je umožnit sociálně vyloučeným osobám přístup a seznámení se s informačními technologiemi.
Španělsko	1. OMNIA (Katalánsko)	Projekt byl spuštěn v roce 1999 a jeho účelem je zakládání středisek informačních technologií v nejzaostalejších oblastech.
Itálie	1. Sito Word Scuola – Ministerstvo školství	Výuka využití nových technologií určených pro studenty a učitele.
	2. Domus Area, Teledidattica, Relais Service, Telelavoro, Rete Radio-Mobile – Ministerstvo práce, Ministerstvo zdravotnictví, město Ferrera a soukromé společnosti	Cílem spolupráce je s využitím moderních technologií (IT) umožnit, resp. rozšířit možnosti starších a/nebo invalidních osob udržovat sociální kontakty ze svých domovů.
Nizozemsko	1. Internet v domech s pečovatelskou službou pro starší osoby	Národní projekt, jehož účelem je poskytnout starším lidem možnost seznámit se s počítači a Internetem, a to prostřednictvím internetových kaváren.
	2. Zabezpečení rovného přístupu k informačním a komunikačním technologiím	Zkušební projekt, jehož účelem je vybudovat kvalitní technické zázemí proto, aby i obyvatelům nevhodně umístěných městských částí mohla být poskytnuta řada moderních elektronických služeb.
	3. Odstraňování bariér: Internet a osoby zdravotně postižené	Záměrem projektu je umožnit širší přístup k Internetu pro zdravotně postižené.
	4. Virtuální domov pro bezdomovce	Účelem projektu je poskytnout lidem bez domova příležitost obeznámit se podle svých potřeb s informačními technologiemi.
Švédsko	1. Informační technologie pro osoby se zdravotním postižením	Program uskutečňovaný v letech 1998 až 2001 zaměřený na vyzkoušení a zlepšení využití informačních technologií a jejich využití pro osoby se zdravotním postižením.

Velká Británie	1. Průmyslová univerzita	Soukromý podnik financovaný z veřejných zdrojů a svého vlastního zisku. Jeho cílem je podnítit poptávku po celoživotním vzdělávání, zejména v oblasti informačních technologií, mezi dospělými.
----------------	--------------------------	---

8. Kultura, sport, volný čas

<i>Členská země</i>	<i>Název opatření</i>	<i>Obsah opatření</i>
Francie	1. Prázdninová poukázka	Poukaz přidělovaný rodinám, které jsou v tíživé situaci, aby mohly odcestovat na dovolenou.
Irsko	1. CELTTS	Projekt, jehož cílem je poskytnout výcvik pro mladé lidi, kteří se zajímají o ochranu životního prostředí.

9. Zadluženost

<i>Členská země</i>	<i>Název opatření</i>	<i>Obsah opatření</i>
Rakousko	1. Osobní platební neschopnost	Postup stanovený v roce 1995, který umožňuje dlužníkům splatit svůj dluh za určitých přesně stanovených podmínek a během přiměřené doby (zpravidla 7 let).

10. Bezdomovectví

<i>Členská země</i>	<i>Název opatření</i>	<i>Obsah opatření</i>
Rakousko	1. Opatření proti ztrátě přístřeší	Program zavedený ve Vídni, jehož účelem je prevence a boj proti okolnostem, jež vedou ke ztrátě přístřeší. Používanými prostředky jsou prevence proti nucenému vyklizení domova, poskytování chráněného ubytování a dlouhodobějšího bydlení.
Německo	1. Předcházení bezdomovectví (zajištění stálého místa pro přežití – Severní Porýní – Vestfálsko)	Program pomoci bezdomovcům. Prostředkem je propojení strategií z oblasti výstavby měst, sociální a bytové politiky.
Španělsko	1. Přesídlení do „běžného“ bydlení – IRIS (Madrid)	Instituce v Madridu, jež má pomoci obyvatelům chudinských čtvrtí nalézt příznivější bydlení.
	2. Soustava IGLOO	Budování celostátní, regionální a místní soustavy poboček, které se mají současně zabývat problematikou bezdomovectví.
Nizozemsko	1. Nadace Voila pro osoby bez domova – bezdomovec pomáhá bezdomovci v Amsterdamu	Cílem nadace je zajistit, aby si osoby bez domova navzájem pomáhaly tak, že si budou předávat své zkušenosti a budou iniciovat projekty pro ostatní osoby, jež ztratily přístřeší.
	2. Pension Maaszicht – mladí, kteří ztratili domov na cestě k nalezení nového uplatnění ve společnosti (Rotterdam)	Dům na půli cesty v Rotterdamu, který poskytuje ubytování a poradenství mladým osobám bez domova. Účelem je usnadnit těmto lidem návrat do běžného života ve společnosti.

11. Územní a regionální dimenze

<i>Členská země</i>	<i>Název opatření</i>	<i>Obsah opatření</i>
Německo	1. Sociální město (Brémy)	Program zaměřen na 4 oblasti: povzbuzení ekonomické aktivity, nový obchod a služby, rozvoj bydlení a oživení ohnisek možného rozvoje
	2. Život na sídlištích (Brémy)	Program zaměřený na rozvoj obytných oblastí a na pomoc sídlištím
	3. Podpora zdokonalování životních podmínek a společensky účelných pracovních míst (Porýní – Falcko)	Opatření zaměřené na zdokonalení životních podmínek v městských čtvrtích a na podporu společensky účelných pracovních míst.
Řecko	1. Reakce na zemětřesení v Aténách	Soubor opatření v územním plánování přijatých po zemětřesení v Aténách 7.9. 1999.
Španělsko	1. Konfederace Středisek pro plánování venkova (COCEDER)	Soustava středisek zodpovědných za komplexní rozvoj venkova.
Portugalsko	1. Národní program boje proti chudobě	Celonárodní strategie podporovaná Evropskými strukturálními fondy zaměřená na rozvoj venkova a městských aglomerací.
Velká Británie	1. Oživení obcí (Wales)	Program zaměřený na obnovu znevýhodněných obcí ve Walesu. Program je založen na využití nejnovějších poznatků a zkušeností z praxe.

12. Solidarita v rodině/děti

<i>Členská země</i>	<i>Název opatření</i>	<i>Obsah opatření</i>
Rakousko	1. Přídavek na péči o dítě/děti v Korutanech	Přídavek na péči o dítě/děti vyplácený na děti do 3 let věku
	2. Ochrana před násilím v rodině	Spolkový zákon, který zmocňuje policii k izolaci osoby, jež by se mohla dopustit násilí na rodinných příslušnících. Současně může policie zakázat takové osobě přístup k rodině.
	3. Půjčka na dětské výživné	Předpis, podle něhož stát poskytne půjčku na výživné pro dítě, pokud je osoba, jež má toto výživné ze zákona platit, v prodlení.
	4. Ošetřovatelská péče	Systém peněžních dávek spojených s přiměřeným rozsahem sociální péče, které jsou poskytovány osobám, jež si samy zajišťují ošetřovatelskou péči.
Dánsko	1. Dětem by měla být věnována pozornost - projekt pro děti, jejichž rodič/rodiče jsou závislí na alkoholu (Randers)	Projekt realizovaný v letech 1996 až 1998 zaměřený na stimulaci rodičů ke zodpovědnější výchově a na zlepšení postavení dětí v rodině, kde jeden nebo oba rodiče požívají nadměrně alkohol.
Německo	1. Matka a dítě Pomoc pro rodiče, který se sám stará o dítě/děti (Bádensko – Württembersko)	Program, jenž má zabezpečit, aby se rodičům, kteří se sami starají o své dítě/děti dostalo nezbytně nutné poradenské a finanční pomoci.
Irsko	1. Projekt rodinných služeb (Waterford)	Instituce, která poskytuje vysoce spolehlivé informace o zákonné i dobrovolné podpoře dostupné rodinám.

Portugalsko	1. Zaměstnaní otcové, kteří musejí sladit pracovní a rodinný život	Uznání práv mužů, kteří jsou zaměstnaní a současně vychovávají dítě/děti.
	2. Výbor na ochranu dětí a dospívajících, kteří jsou v ohrožení	Oficiální soustava institucí založená v roce 1991, které mají podpořit práva dětí a dospívajících prostřednictvím zlepšování preventivních a léčebných opatření.
	3. Mateřská škola 2000	Vládní program pro rozšíření kapacity celostátní sítě mateřských škol (jeslí) pro děti do 3 let věku.
	4. Narodit se občanem	Mezirezortní projekt směřující k zavedení souboru postupů, které umožní okamžitou registraci novorozenců ještě v porodnici.
Velká Británie	1. Dobrý start	Vládní strategie spočívající v rozvoji integrovaných místních programů, které mají pomoci v boji proti dětské chudobě a sociálnímu vyloučení.

13. Pomoc ohroženým skupinám obyvatelstva

<i>Členská země</i>	<i>Název opatření</i>	<i>Obsah opatření</i>
Dánsko	1. Rovnocenné příležitosti pro osoby se zdravotním postižením	Pozměňovací návrh k zákonu o bydlení, který má zajistit stále rovnocenné příležitosti pro osoby se zdravotním postižením a zejména bezbariérový přístup do budov.
	2. Sparing-partner pro etnické menšiny	Pilotní projekt, díky němuž je místním orgánům a úřadům práce poskytována finanční podpora k najmutí zaměstnanců ze soukromého podniku, kteří pak budou pracovat jako sparing-partner pro nově přijaté zaměstnance.
	3. Soubor opatření na lokální úrovni zabývajících se zapojením etnických menšin do společnosti	Meziodvětvový integrační plán zavedený orgány na lokální úrovni, který slučuje podněty, návrhy a iniciativy ostatních místních orgánů.
Německo	1. Program proti diskriminaci Soužití osob stejného pohlaví (Šlesvicko – Holštýnsko)	Program zaměřený na boj proti diskriminaci osob kvůli sexuální orientaci v různých sférách společnosti.
	2. Mateřské školky pro zdravotně postižené děti, které jim mají pomoci zapojit se do běžného života (Hesensko)	Rámcová dohoda mezi spolkovou zemí a příslušnými institucemi, jež má zajistit, aby každé dítě se zdravotním postižením mělo nárok na umístění v zařízení s pečovatelskou službou.
Španělsko	1. Komuna Metisse - Asturia	Různé iniciativy na místní úrovni, které mají napomoci přistěhovalcům zapojit se do běžného života.
	2. CANDELITA (Madrid)	Program probíhající od roku 1996, který má poskytnout různým ohroženým skupinám obyvatelstva potřebné služby a podporu.
	3. La Huertecica – boj proti závislosti na drogách a odsunu na okraj společnosti	Projekt pod vedením nestátních organizací, podle kterého jsou zakládána integrovaná střediska pro pomoc nejvíce ohroženým skupinám obyvatelstva.

Itálie	1. Arcobaleno – soukromý podnik	Začlenění mladých osob se zdravotním postižením do podniku zabývajících se informačními technologiemi. Prostředkem je výcvik zaměstnanců na spolupráci s osobami se zdravotním postižením a změna podnikové kultury.
	2. Oltre la Strada (Oblast Emilia Romagna)	Projekt zaměřený na boj proti pohlavnímu zneužívání a obchodu s bílým masem. Současně je účelem projektu pomoc obětem při opětovném zapojení do běžného života.
	3. Kvalita pečovatelské služby (samosprávný celek Reggio Emilia)	Změna struktury pečovatelské služby pro osoby, které se o sebe nemohou samy postarat, zaměřená především na kvalitu této služby.
Nizozemsko	1. Informace až do domu (Heeveren)	Projekt, jehož účelem je informovat starší osoby o existenci a podmínkách využití programů na podporu bydlení, zajištění péče a sociálních služeb. Cílem je umožnit starším osobám aktivně se podílet na životě ve společnosti.
	2. Záchytné body pro uzdravení (Eindhoven)	Cílem projektu je vytvořit soustavu záchytných míst, která spolu budou aktivně spolupracovat. Soustava je tvořena nočními útulky, denními centry, zařízeními poskytujícími péči pro tuláky, pečovatelskými zařízeními a dalšími podpůrnými články. Služby těchto zařízení jsou poskytovány přibližně 300 osobám, které jsou dlouhou dobu závislé na drogách.
Portugalsko	1. Integrovaná pomoc starším osobám - PAII	Program zaměřený na podporu samostatnosti a nezávislosti starších osob. Prostředkem je zvyšování kvality a dostupnosti potřebných služeb.

	2. Zásada pozitivní diskriminace	System, podle kterého jsou rodinám nebo jednotlivcům poskytovány potřebné peněžní dávky nebo služby v závislosti na jejich konkrétních potřebách.
Velká Británie	1. Komise pro práva tělesně postižených (DRC)	Nezávislá instituce založená vládou, jejíž úlohou je ochrana občanských práv tělesně postižených osob.

14. Mobilizace klíčových zainteresovaných stran

<i>Členská země</i>	<i>Název opatření</i>	<i>Obsah opatření</i>
Dánsko	1. Sociální index a společensko – etická odpovědnost	Sociální index byl zaveden v roce 2000 Ministerstvem sociálních věcí a má sloužit jako měřítko sociální odpovědnosti podniků a organizací.
Německo	1. Agentury sociálních služeb (Severní Porýní – Vestfálsko)	Program usilující o rozvoj tzv. „one-stop shops“. Cílem je zlepšení obsahu, kvality a způsobu poskytování služeb v těchto centrech.
	2. „JobPlan“ pilotní projekt (Hamburg)	Pilotní projekt, jenž má zkvalitnit spolupráci mezi službami zaměstnanosti a organizacemi sociální péče (MoZArt)
	3. Sociální informační systém (Bavorsko)	Zakládání nového regionálně uspořádaného sociálního informačního systému, jehož účelem je nabídnout podrobnosti o poskytování jednotlivých sociálních služeb. Informace pak mají být využity pro porovnání těchto služeb.
Španělsko	1. Plán boje proti sociálnímu vyloučení v Navarra	Integrovaný regionální akční plán boje proti sociálnímu vyloučení využívající opatření z různých oblastí sociální politiky.
	2. Soustava pro socio-profesní integraci (Madrid)	Komplexní plán realizovaný pod vedením sdružení RAIS, jehož účelem je boj proti sociálnímu vyloučení za pomoci rozšiřování vzdělání a pracovních příležitostí.
Francie	1. PLIE (Plány na lokální úrovni na podporu zaměstnanosti a sociální inkluze)	Plány na seskupování místních činitelů a koordinaci jejich spolupráce v boji proti sociálnímu vyloučení a v podpoře zaměstnanosti.

Irsko	1. Oblast založená na spolupráci mezi podniky a charitativními organizacemi	Spolupráce na lokální úrovni mezi zástupci obcí, dobročinného sektoru, státních agentur, sociálními partnery na místní úrovni a volenými zástupci z řad veřejnosti.
Itálie	1. Územní smlouva pro sociální problémy (provincie Savona)	Smlouva zaměřená na sociálně vyloučené osoby, jejímž předmětem je spolupráce mezi regionálními, provincionálními a místními orgány, dalšími veřejnými a neveřejnými institucemi, sociálními partnery a zástupci terciéru.
Nizozemsko	1. Čtvrť sociálního ozdravení v Klazienaveen, Hengelo a Rotterdam Noord	Projekt zaměřený na podporu sociální regenerace území prostřednictvím podpory formálních i neformálních organizací, které mají napomoci k sociální aktivaci místních obyvatel.
	2. LETS (Systém místního obchodu) – výměnné obchody	Systém má usnadnit a podpořit směnu zboží a služeb na okresní úrovni mezi jednotlivci.
	3. „Social Axis Desk“: Opatření pro integrované poskytování sociálních služeb.	Vládní plán, který si klade za cíl zjistit, jak a s jakými zdroji může být poskytována zdravotní péče, sociální podpora a podpora bydlení v co nejintegrovanější podobě.
Portugalsko	1. Sociální síť	Integrovaný program, jehož cílem je podpořit vytváření sítě místních poskytovatelů sociálních služeb s cílem zajistit vhodnější koordinaci poskytování těchto služeb.
	2. Střediska solidarity a sociální jistoty	Projekt zaměřený na zvýšení kvality práce s klienty sociálních služeb.

	3. Kniha 2000 – od deklaráce k činu	Spis obsahující křivdy, které byly způsobeny během Velké francouzské revoluce. Účelem spisu je podpora schopnosti sebevyjádření sociálně vyloučených osob.
Švédsko	1. Osobní zmocněnci pro větší počet mentálně postižených osob	Vládní dotace určená místním orgánům ke krytí nákladů na vytvoření 300 nových pracovních pozic pro zmocněnce těch, kteří mají nejtěžší mentální postižení.

Literatura

Draft Joint Report on Social Inclusion - Part I: the European Union.
Council of European Union, Brussels, 12. December 2001

Draft Joint Report on Social Inclusion - Part II: the Member States.
Council of European Union, Brussels, 12. December 2001

Draft Joint Report on Social Inclusion. -Part III: Annexes.
Council of European Union, Brussels, 12. December 2001

Národní akční plány boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení členských zemí EU
zpracované k 30.6.2001

Část III: Ukazatele chudoby a sociálního vyloučení

Předložená část je věnována ukazatelům, na základě kterých je měřena a hodnocena chudoba a sociální vyloučení v jednotlivých členských zemích a v Evropské unii jako celku.

Prvá kapitola se zabývá analýzou ukazatelů a zdrojů dat, které byly použity členskými zeměmi v Národních akčních plánech boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení. Příklady těchto ukazatelů jsou obsaženy v příloze č. 1.

Druhá kapitola popisuje úsilí, které vyvíjí Výbor pro sociální ochranu a skupina expertů pro vytvoření společných ukazatelů na úrovni Evropské unie, jejichž cílem je vyhodnotit stav chudoby a sociálního vyloučení a výsledky přijímaných opatření a postupů při začleňování ohrožených skupin obyvatelstva do života společnosti na úrovni Evropské unie. Součástí této kapitoly je seznam ukazatelů, které byly použity při zpracování Společné studie o sociálním začleňování (Draft Joint Report on Social Inclusion, Council of The European Union, Brussels, 12 December 2001), jejichž podrobná specifikace je uvedena v příloze č. 2. Naměřená příjmová nerovnost, míra chudoby, regionální soudržnost, dlouhodobá nezaměstnanost, míra předčasného opouštění škol mladými lidmi v druhé polovině 90. let je obsažena v příloze č. 3

1. Ukazatele chudoby a sociálního vyloučení a zdroje dat na národní úrovni členských zemí

Členské země ve svých Národních akčních plánech boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení (NAPs/incl) použily různorodé národní ukazatele pro monitorování vývoje jednotlivých oblastí svých plánů, které jsou vymezeny čtyřmi vytyčenými cíli:

- usnadnit účast v zaměstnání a přístup ke zdrojům, právům, zboží a službám všem lidem;
- prevence rizika sociálního vyloučení;
- pomoc nejvíce ohroženým skupinám obyvatelstva;
- mobilizace a koordinace na místní a regionální úrovni.

Na základě analýzy NAPs/incl je možno rozlišit dva druhy ukazatelů:

- ukazatele, které popisují charakteristiky jevů a dosažené výsledky přijímaných opatření při řešení sociálních problémů („performance indicators“), např.: míra chudoby, počet mladých lidí předčasně opouštějících školu apod.;
- ukazatele, které popisují přijímaná opatření z hlediska jejich rozsahu a účinnosti („policy indicators“), např.: výdaje na sociální pomoc; k těmto ukazatelům se také řadí ty ukazatele, které indikují přijímaná opatření v širších souvislostech („context indicators“), např. podíl výdajů na sociální ochranu na HDP.

Většina členských zemí použila ve svých NAPs/incl prvý typ ukazatelů, tj. ukazatelů, které popisují charakteristiky jevů („performance indicators“), s jejichž pomocí identifikují výchozí situaci a hlavní úkoly, na které je nutné zaměřit pozornost v rámci vytyčených cílů. Tyto úkoly byly stanoveny buď obecně (např.: snížit rozsah chudoby, zvýšit počet zaměstnaných) nebo měly specifické zaměření (např.: poskytnout sociálně vyloučeným osobní asistenci a vypracovat pro ně sociální "začleňující" smlouvu).

Kromě toho, že členské země ve svých NAPs/incl použily rozmanité ukazatele, odlišovaly se také definice národních ukazatelů. Zatímco například většina zemí vychází při měření chudoby z relativního konceptu chudoby, některé země použily absolutní koncept chudoby, přičemž definice tohoto konceptu chudoby se v jednotlivých zemích odlišují (v případě Portugalska nebyla dokonce definice jednoznačně specifikována). Různě je také definována hranice chudoby (50% nebo 60% mediánu příjmového rozložení). Některé členské země nepřikládají základní význam rozsahu naměřené chudoby, ale zdůrazňují jiné faktory umožňující začlenění do společnosti a z toho důvodu upřednostňují ve svých NAPs/incl především ukazatele týkající se vzdělání, zdravotní péče, sociální ochrany apod., přičemž vycházejí z národních administrativních zdrojů dat (např. data sociálních a zdravotních pojišťoven apod.) (Švédsko, Dánsko, Nizozemí).

Pokud se týká druhého typu ukazatelů, tj. ukazatelů, které indikují přijímaná opatření z hlediska jejich rozsahu („policy indicators“), použití tohoto typu ukazatelů, jako nástrojů monitorujících účinnost přijímaných opatření, bylo členskými zeměmi opět rozdílné. Zatímco některé země použily tyto ukazatele ve značné šíři (Španělsko, Portugalsko, Dánsko, Francie), jiné země tyto ukazatele vůbec nepoužily (Itálie, Velká Británie).

Pozoruhodné jsou specifické ukazatele použité některými členskými zeměmi, např. některé země ve svých NAPs/incl používají ukazatele založené na subjektivním prožívání situace chudoby a sociálního vyloučení jednotlivci, které je považováno za stejně významné jako hodnocení jejich objektivní situace (Belgie, Itálie).

Příklady ukazatelů, které byly použity členskými zeměmi v NAPs/incl jsou uvedeny v příloze č. 1

1.1 Zdroje dat na národní úrovni členských zemí

Obdobně jako použití různorodých ukazatelů na národní úrovni členských zemí je také problémem dostupnost dat na národní úrovni. Řada členských zemí nemá dostatečné datové zdroje sloužící k monitorování ohrožených skupin obyvatelstva, jako např.: lidí bez domova, příslušníků etnických menšin, alkoholiků, narkomanů, apod. Jako nezbytné se proto jeví vytváření, případně rozvíjení národních statistických databází, aby mohla být účinně monitorována strategie sociálního začleňování ohrožených skupin obyvatelstva. Významným zdrojem informací mohou být také administrativní zdroje dat, které mohou být v budoucnu využity a mohou velmi efektivně doplňovat (mikro)censy domácností. Některé členské země se zavázaly ve svých NAPs/incl zlepšit svoji národní statistiku (Belgie, Řecko).

2. Ukazatele chudoby a sociálního vyloučení a zdroje dat na úrovni EU

2.1 Ukazatele chudoby a sociálního vyloučení na úrovni EU

Ukazatele, které jsou používány na úrovni EU k hodnocení postupů a opatření v boji proti chudobě a sociálnímu vyloučení, jsou součástí tzv. strukturálních ukazatelů (pramen: Strukturální ukazatele, <http://www.mpsv.cz/script>, květen 2002), které slouží k hodnocení výsledků při zajišťování strategického cíle EU, který byl přijat na summitu v Lisabonu v březnu 2000: „stát se co nejvíce konkurenceschopnou a dynamickou ekonomikou světa založenou na znalostech, schopnou trvale udržitelného rozvoje a nabízející stále více a lepší pracovní příležitosti a větší sociální soudržnost“. Strukturální ukazatele byly rozčleněny do čtyř oblastí podle hlavních záměrů vytyčených v Lisabonu: zaměstnanost, zavádění inovací a výzkum, ekonomická reforma a sociální soudržnost. Vzhledem k úzkému provázání těchto oblastí není zatřídění ukazatelů do jednotlivých skupin vždy zcela jednoznačné, např. míra dlouhodobé nezaměstnanosti odráží jak strukturální procesy na trhu práce, tak riziko vyloučení jednotlivců nebo celých skupin obyvatelstva ze společnosti.

Vývoj ukazatelů sociální soudržnosti byl svěřen skupině odborníků, která vznikla z podnětu Výboru pro sociální ochranu v roce 2001. Jejím úkolem je průběžně systém ukazatelů zdokonalovat. Ukazatele sociální soudržnosti popisují především příjmovou nerovnost a míru chudoby. Dále byly mezi ukazatele sociální soudržnosti zahrnuty ukazatele zachycující dlouhodobou nezaměstnanost (dlouhodobá nezaměstnanost je jedním z nejvýznamnějších faktorů sociálního vyloučení), ukazatel regionální soudržnosti (nerovnosti mezi regiony patří rovněž mezi faktory negativně ovlivňující sociální soudržnost) a ukazatel týkající se mládeže, která předčasně opouští školu.

Ukazatele sociální soudržnosti, jejichž cílem je zachytit situaci chudoby a sociálního vyloučení na úrovni EU, by měly také monitorovat a hodnotit vývoj chudoby a sociálního vyloučení na úrovni členských zemí v rámci NAPs/incl. Úkolem skupiny odborníků, která vytváří a dále zdokonaluje tyto ukazatele, je rovněž rozvíjet takové ukazatele, které zachytí funkci systému sociální ochrany a proces jeho modernizace.

Celý soubor ukazatelů se neustále vyvíjí a odhaduje se, že do něho budou zahrnuty ještě další vhodné (nebo dokonce vhodnější) ukazatele. Ve „Společné studii o sociálním začleňování“ (Draft Joint Report on Social Inclusion, Council of The European Union, Brussels, 12 December 2001) byly použity tyto základní ukazatele:

Ukazatele příjmové nerovnosti

- koeficient příjmové nerovnosti vypočtený jako podíl objemu příjmů, které jsou rozděleny mezi 20% příjemců s nejvyššími příjmy a 20% příjemců s nejnižšími příjmy;
- Giniho koeficient vypočtený jako poměr mezi kumulativním procentem obyvatelstva seřazeného podle výše příjmu a kumulativním procentem příjmů obyvatelstva

Míra chudoby před a po transferech

- míra chudoby měří podíl populace, jejíž příjmy jsou pod stanovenou hranicí chudoby; porovnání míry chudoby před a po transferech podává informaci o dopadech přerozdělování příjmů na rozsah chudoby;

Regionální soudržnost

- variační koeficient měř zaměstnanosti za statistické jednotky úrovně NUTS 2 informuje o regionální nerovnosti v ekonomické činnosti;

Dlouhodobá nezaměstnanost

- míra dlouhodobé nezaměstnanosti (nezaměstnanost delší než 12 měsíců)
- míra velmi dlouhé nezaměstnanosti (nezaměstnanost delší než 24 měsíců)

Mládež, která předčasně ukončila školní docházku

- podíl mladých lidí ve věku 18 – 24 roků, kteří dosáhli nízkého stupně vzdělání a dále se již nevzdělávají

Podrobná specifikace ukazatelů, které byly použity ve Společné studii o sociální inkluzi je uvedena v příloze č. 2.

2. 2 Zdroje dat na úrovni EU

Pro zpracování ukazatelů, jejichž cílem je zachytit situaci chudoby a sociálního vyloučení na úrovni EU, byly využity dva datové soubory, které jsou koordinované Eurostatem:

- Statistika o pracovní síle (LFS – Labour Force Survey);
- Panel domácností Evropského společenství (ECHP – European Community Household Panel).

Na základě těchto statistických dat byly zpracovány tabulky popisující příjmovou nerovnost a chudobu, viz příloha č. 3.

V současné době se vytváří nová datová základna: Statistika příjmů a životních podmínek (EU – Statistics on Income and Living Conditions), která od roku 2004 nahradí Panel domácností Evropského společenství. Tato nově vytvářená datová základna by se měla stát zdrojem dat pro analýzy příjmů domácností a sociálního vyloučení, a proto bude nutné, aby všechny členské země akceptovaly vytvoření a zpracování této datové základny svými národními statistikami s cílem zajistit poskytování aktuálních dat vysoké kvality.

Ukazatele chudoby a sociálního vyloučení na úrovni EU by neměly zachycovat pouze příjmy domácností a zaměstnanost, ale měly by také pokrývat další oblasti sociálního začleňování, tzn. zdravotní péči, vzdělání, bydlení apod. Pokud se týká zdraví a zdravotní péče, tak bude na úrovni EU vytvořen rozsáhlý informační systém o zdravotním stavu obyvatelstva, zdravotních systémech atd. jako jedna z aktivit „Programu aktivit společenství na poli veřejného zdraví“ (Community’s Action Programme in the Field of Public Health).

Závěr

Z analýzy prvně vytvořených NAPs/incl vyplývá, že členské země budou muset vyvinout ještě značné úsilí, aby byly definovány společné ukazatele, které budou používány na úrovni členských zemí a zajistí srovnatelnost výsledků přijímaných opatření a postupů. Prozatím používá většina členských zemí *národní definice ukazatelů pro měření chudoby a stupně nerovnosti v přístupu k bydlení, zdravotní péči či vzdělání*. To však zvyšuje naléhavost úsilí, které je zaměřeno na vývoj a zdokonalování souboru společných ukazatelů chudoby a sociálního začleňování a které je zaměřeno na zajištění srovnatelnosti dat mezi členskými zeměmi.

Literatura

Draft Joint Report on Social Inclusion - Part I: the European Union.
Council of European Union, Brussels, 12 December 2001

Draft Joint Report on Social Inclusion - Part II: the Member States.
Council of European Union, Brussels, 12 December 2001

Draft Joint Report on Social Inclusion - Part III: Annexes.
Council of European Union, Brussels, 12 December 2001, str.11

Strukturální ukazatele, <http://www.mpsv.cz/script>, květen 2002

Seznam příloh

Příloha 1: Příklady ukazatelů použitých členskými zeměmi v Národních akčních plánech boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení

Příloha 2: Přehled ukazatelů použitých pro hodnocení chudoby a sociálního vyloučení na úrovni EU

Příloha 3: Příjmová nerovnost, chudoba a sociální vyloučení v zemích EU

1. Koeficient příjmové nerovnosti S80/S20

2. Giniho koeficient

3. Míra chudoby po transferech podle věku a pohlaví (hranice chudoby: 60% národního ekvivalentního mediánového příjmu domácností)

3a. Míra chudoby po transferech podle věku a pohlaví – EU celkem (hranice chudoby: 60% národního ekvivalentního mediánového příjmu domácností)

3b. Míra chudoby po transferech podle pohlaví a postavení z hlediska ekonomické aktivity (hranice chudoby: 60% národního ekvivalentního mediánového příjmu domácností)

3c. Míra chudoby po transferech podle pohlaví a postavení z hlediska ekonomické aktivity – EU celkem (hranice chudoby: 60% národního ekvivalentního mediánového příjmu domácností)

3d. Míra chudoby po transferech podle druhu domácnosti (hranice chudoby: 60% národního ekvivalentního mediánového příjmu domácností)

4. Rozptyl chudoby kolem její hranice(40%, 50%, 60% a 70% národního ekvivalentního mediánového příjmu domácností)

5. Míra chudoby vztahená k danému časovému okamžiku (%)

6. Míra chudoby před transfery (se zahrnutím a bez zahrnutí starobních a vdovských/vdoveckých důchodů; 60% národního ekvivalentního mediánového příjmu domácností)

6a. Míra chudoby před transfery (se zahrnutím a bez zahrnutí starobních a vdovských/vdoveckých důchodů; 60% národního ekvivalentního mediánového příjmu domácností)

7. Míra dlouhodobé chudoby – domácnost byla pod hranicí chudoby ve třech po sobě jdoucích letech 1995, 1996, 1997 (hranice chudoby: 60% národního ekvivalentního mediánového příjmu)

8. Regionální soudržnost: variační koeficient měr zaměstnanosti regionů(%)

9. Míra dlouhodobé nezaměstnanosti (delší než 12 měsíců)

9a. Míra dlouhodobé nezaměstnanosti - muži (delší než 12 měsíců)

9b. Míra dlouhodobé nezaměstnanosti – ženy (delší než 12 měsíců)

10. Podíl dlouhodobě nezaměstnaných

11. Míra velmi dlouhodobé nezaměstnanosti (delší než 24 měsíců)

11a. Míra velmi dlouhodobé nezaměstnanosti – muži (delší než 24 měsíců)

11b. Míra velmi dlouhodobé nezaměstnanosti – ženy (delší než 24 měsíců)

12. Míra předčasného ukončení školní docházky (podle pohlaví, věk 18 – 24 let)

Grafy:

1. Míra rizika chudoby v roce 1997 (%)
2. Výdaje na sociální ochranu na obyvatele v roce 1998
3. Podíl výdajů na sociální ochranu na HDP v roce 1998
4. Závislost mezi mírou rizika chudoby (1997) a sociálními výdaji na obyvatele (PPS, průměr 1996/98)

Příloha 1

Příklady ukazatelů použitých členskými zeměmi v Národních akčních plánech boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení

Při analýze zaměstnanosti

- nedobrovolná zaměstnanost na částečný pracovní úvazek (Francie)
- míra zaměstnanosti žen s dětmi a žen bez dětí (Itálie)
- procentuální podíl osob, které nemohou nastoupit do zaměstnání, protože pečují o děti nebo o ostatní rodinné příslušníky (Francie)
- procentuální podíl osob, které pracují jako dobrovolní pracovníci (Nizozemsko)
- míra zaměstnanosti osob, které jsou znevýhodněny na trhu práce, např.: osoby se zdravotním postižením, rodiče v postavení samoživitele, příslušníci etnických menšin, osoby starší 50 let, apod. (Velká Británie)
- počet domácností se dvěma nebo více nezaměstnanými osobami (Itálie)

Při analýze možnosti přístupu ke zdrojům zajišťujícím základní lidské potřeby

- subjektivní prožívání chudoby (Itálie, Belgie)
- podíl osob ve věku 18 – 65 let, které pobíraly sociální dávky nejméně 6 měsíců v období 1 roku (Dánsko)
- podíl osob, které byly v posledních 3 letech nejméně z 80% tohoto časového úseku buď nezaměstnaní, nebo byly zařazeni do výcvikových/vzdělávacích kurzů nebo pobíraly sociální, nemocenské nebo rehabilitační dávky (rehabilitees benefits) (Dánsko)

Při analýze životních podmínek

- ukazatele životních podmínek, tj. nepeněžní ukazatele deprivace (Francie)

Při analýze bydlení

- bytové ukazatele (ukazatele, které zjišťují přítomnost prvků zkvalitňujících bydlení - každý zvlášť) (Francie)
- přeplněnost bytů (Francie)
- náklady na bydlení (Francie)
- počet osob bez domova ku počtu těch, kteří vyhledávají ubytovny (Francie, Nizozemsko, Finsko)

Při analýze zdravotního stavu

- finanční neschopnost hradit náklady na léčbu (Francie, Belgie)
- procentuální podíl osob, které jsou omezeny ve výkonu každodenních činností z důvodu nemoci nebo zdravotního postižení (Francie, Belgie)
- procentuální podíl zdravotně postižených osob žijících osamocně (Itálie)
- podíl osob se zdravotním postižením ve věku 16 – 64 let na zaměstnanosti (Itálie)
- míra dospělých, kteří kouří (Velká Británie)

Při analýze vzdělávání/odborného výcviku

- procentuální podíl funkčně negramotných osob (Belgie)
- procentuální podíl výdajů domácností na vzdělávání (Belgie)
- počet žáků/studentů, kteří chodí za školu (Velká Británie, Španělsko)
- vliv dosažené úrovně vzdělání rodičů na vzdělání dětí (Belgie)

Při analýze dostupnosti služeb

- procentuální podíl osob, které bydlí méně než 10 minut pěší chůze od zastávky prostředků hromadné dopravy (Francie)

Při analýze zapojení do společenského a kulturního života

- procentuální podíl osob, které shlédly divadelní představení nebo film v kině za poslední měsíc (Francie)
- zapojení do kulturního života v posledních 12 měsících (Francie)
- zapojení do sportovních aktivit v posledních 12 měsících (Francie)
- procentuální podíl rodin, které si mohou dovolit týden dovolené mimo bydliště (Francie)

Při analýze dostupnosti nových technologií

- podíl osob, které používají PC (podle výše příjmu)
- podíl osob, které používají Internet (podle výše příjmu)

Při analýze zadluženosti

- procentuální podíl osob, které mají vysoké dluhy (Nizozemsko, Belgie, Finsko)

Při analýze podmínek, v nichž jsou vychovávány děti

- procentuální podíl dětí žijících v rodinách pod hranicí chudoby (Itálie, Portugalsko, Velká Británie)
- procentuální podíl dětí žijících v rodinách s nezaměstnanými rodiči (Velká Británie)
- počet dětí žijících v rodinách s uvolněnými morálními zásadami (Velká Británie)
- počet dětí žijících v provizorních prostorách (Velká Británie, Finsko)
- procentuální podíl dětí umístěných v ústavních zařízeních (Francie, Finsko)

Při analýze životních podmínek starších osob

- procentuální počet starších osob žijících osaměle
- procentuální podíl zcela osamělých osob starších 65 let, bezdětných a nemajících sourozence (Itálie)
- procentuální podíl starších osob žijících v domácnostech pod hranicí chudoby (Itálie, Velká Británie)
- procentuální podíl starších osob žijících v rodinách s uvolněnými morálními zásadami (Velká Británie)
- podíl starších osob, kterým je poskytována pomoc, aby mohly žít samostatně (Velká Británie)
- podíl starších osob, které se po předchozích zkušenostech obávají zločinu (Velká Británie)

Při analýze specifických skupin

- počet vězňů (průměr k určitému dni) (Finsko)
- opětovné zapojení vězňů do společnosti (Francie, Belgie)
- závislost na alkoholu (Finsko, Španělsko)
- drogová závislost (Velká Británie, Finsko)
- počet vloupání do bytů a rodinných domků (Velká Británie)
- počet násilných trestných činů (na 100 000 obyvatel) (Finsko)
- počet sebevražd (Finsko)

Při analýze územních rozdílů

- podíl studentů, kteří pocházejí ze znevýhodněných oblastí studujících na školách vyššího stupně (higher education) na celkovém počtu studentů, kteří studují na tomto typu škol (Skotsko)
- soubor místních ukazatelů a cílů pro specifickou lokalitu (Nizozemí – příklad „HAARLEM“)

Příloha 2

Přehled ukazatelů použitých pro hodnocení chudoby a sociálního vyloučení na úrovni EU

	Ukazatel	Definice	Zdroje dat a roky zpracování
1.	Koeficient příjmové nerovnosti S80/S20	Podíl objemu příjmů, které jsou rozděleny mezi 20% příjemců s nejvyššími příjmy a 20% příjemců s nejnižšími příjmy	ECHP ¹ (1995, 1996, 1997)
2.	Giniho koeficient	Poměr mezi kumulativním procentem obyvatelstva seřazeného podle výše příjmu a kumulativním procentem příjmů obyvatelstva	ECHP (1995, 1996, 1997)
3a	Míra chudoby po transferech podle věku a pohlaví	Osoby žijící v domácnostech, jejichž příjem je nižší než 60% národního ekvivalentního mediánového příjmu domácností. Věkové skupiny: 1. 0-15 let, 2. 16-24 let, 3. 25-49 let, 4. 50-64 let, 5. 65 a více let. Podle pohlaví u všech věkových skupin a celkem	ECHP (1995, 1996, 1997)
3b	Míra chudoby po transferech podle postavení z hlediska ekonomické aktivity a pohlaví	Osoby starší 16 let žijící v domácnostech, jejichž příjem je nižší než 60% národního ekvivalentního mediánového příjmu domácností. Postavení z hlediska ekonomické aktivity: 1.zaměstnaný, 2.sebezaměstnaný, 3.nezaměstnaný, 4.důchodce, 5.ostatní ekonomicky neaktivní Podle pohlaví u všech věkových skupin a celkem	ECHP (1995, 1996, 1997)
3c	Míra chudoby po transferech podle druhu domácnosti	Osoby starší 16 let žijící v domácnostech, jejichž příjem je nižší než 60% národního ekvivalentního mediánového příjmu domácností. Druhy domácností: 1. jednočlenná domácnost, osoba mladší 30 let 2. jednočlenná domácnost, 30-64 3. jednočlenná domácnost, 65+ 4. 2 dospělí bez dětí, alespoň jedna osoba starší 65 let 5. 2 dospělí bez dětí, oba dospělí mladší 65 let 6. ostatní bezdětné domácnosti 7. jeden rodič s jedním a více dětmi 8. oba rodiče s jedním nezaopatřeným dítětem 9. oba rodiče se dvěma nezaopatřenými dětmi 10. oba rodiče se třemi a více nezaopatřenými dětmi 11. ostatní domácnosti s nezaopatřenými dětmi 12. domácnosti celkem	

¹ ECHP – European Community Household Panel (Panel domácností Evropského společenství)

	Ukazatel	Definice	Zdroje dat a roky zpracování
4.	Rozptyl chudoby kolem její hranice	Osoby žijící v domácnostech, jejichž příjem je nižší než 40, 50 a 70% národního ekvivalentního mediánového příjmu domácností	ECHP (1995, 1996, 1997)
5.	Míra chudoby vztažená k danému časovému okamžiku	1995X: Součin míry chudoby (60% mediánu roku 1995) a míry inflace (v letech 1994/95) 1996: Míra chudoby (60% mediánu roku 1996) 1996X: Součin míry chudoby (60% mediánu roku 1995) a míry inflace (v letech 1994/96) 1997: Míra chudoby (60% mediánu roku 1997)	ECHP (1995, 1996, 1997)
6.	Míra chudoby před transfery	1. Příjem před transfery (hrubý příjem domácností bez sociálních příjmů) 2. Příjem před transfery + starobní důchody + vdovské a vdovecké důchody (tj. původní definice „příjmu před transfery“) Podle pohlaví a celkem	ECHP (1995, 1996, 1997)
7.	Míra dlouhodobé chudoby	Osoby žijící v domácnostech, jejichž příjem byl tři po sobě jdoucí roky pod úrovní 60% národního ekvivalentního mediánového příjmu domácností	ECHP (1995, 1996, 1997)
8.	Regionální soudržnost	Variační koeficient měr zaměstnanosti za statistické jednotky úrovně NUTS 2	LFS ² (1995, 1997, 2000)
9.	Míra dlouhodobé nezaměstnanosti (>12 měsíců)	Celkový počet dlouhodobě nezaměstnaných (déle než 12 měsíců, dle definice Mezinárodní organizace práce) dělený celkovým počtem ekonomicky aktivních obyvatel Podle pohlaví a celkem	LFS (1995, 1997, 2000)
10.	Podíl dlouhodobě nezaměstnaných na počtu nezaměstnaných	Celkový počet dlouhodobě nezaměstnaných (déle než 12 měsíců, dle definice Mezinárodní organizace práce) dělený celkovým počtem nezaměstnaných obyvatel Podle pohlaví a celkem	LFS (1995, 1997, 2000)
11.	Míra velmi dlouhodobé nezaměstnanosti (>24 měsíců)	Celkový počet dlouhodobě nezaměstnaných (déle než 24 měsíců, dle definice Mezinárodní organizace práce) dělený celkovým počtem ekonomicky aktivních obyvatel Podle pohlaví a celkem	LFS (1995, 1997, 2000)
12.	Osoby, jež předčasně ukončily školní docházku	Celkový počet osob ve věku 18-24 let, které dosáhly úrovně vzdělání 2 nebo nižší podle ISCED, které se již dále nevzdělávají	LFS 2001

² LFS - Labour Force Survey (Statisticka o pracovní síle)

Příloha 3

Příjmová nerovnost, chudoba a sociální vyloučení v zemích EU

1. Koeficient příjmové nerovnosti S80/S20

Země	1995	1996	1997
Belgie	6,4	5,8	5,5
Dánsko	2,9	2,8	2,7
Německo	5,7	5,3	4,7
Řecko	6,5	6,4	6,8
Španělsko	6,2	7,0	6,7
Francie	4,8	4,8	5,0
Irsko	5,8	5,7	5,4
Itálie	6,1	5,9	6,0
Lucembursko	4,8	4,6	-
Nizozemsko	4,7	4,9	4,6
Rakousko	4,3	4,1	3,9
Portugalsko	7,6	7,1	7,4
Finsko	-	2,7	3,0
Švédsko	-	-	3,4
Velká Británie	6,0	6,0	7,4
EU15 Celkem	5,7	5,6	5,7

Pramen: Eurostat, ECHP

2. Giniho koeficient

Země	1995	1996	1997
Belgie	37	34	34
Dánsko	22	22	21
Německo	31	30	29
Řecko	35	34	35
Španělsko	34	35	35
Francie	30	29	30
Irsko	34	34	33
Itálie	33	32	32
Lucembursko	29	28	-
Nizozemsko	29	31	28
Rakousko	28	26	25
Portugalsko	38	37	38
Finsko	-	22	23
Švédsko	-	-	23
Velká Británie	34	34	34
EU15 Celkem	32	32	31

Pramen: Eurostat, ECHP

Poznámka: Pro Velkou Británii došlo ke změně způsobu výpočtu mezi roky 1996 a 1997. Do roku 1996 byl pro výpočet používán národní panel domácností a od roku 1997 začal být používán panel ECHP.

3. Míra chudoby po transferech podle věku a pohlaví (hranice chudoby: 60% národního ekvivalentního mediánového příjmu domácností)

Pohlaví	Věk	Belgie			Dánsko			Německo			Recko			Španělsko		
		1995	1996	1997	1995	1996	1997	1995	1996	1997	1995	1996	1997	1995	1996	1997
Obě	Celkem	17	16	15	12	10	8	17	16	14	22	21	22	20	19	19
Muži	Celkem	17	15	13	11	8	7	15	14	13	21	21	22	20	19	19
Ženy	Celkem	18	18	16	12	11	9	19	17	15	23	21	22	20	19	19
Obě	0 - 15	19	21	15	9	5	3	23	22	24	19	20	21	24	24	25
Muži	0 - 15	18	21	13	12	4	3	22	22	26	19	21	23	24	22	23
Ženy	0 - 15	20	20	17	6	6	4	23	21	21	19	19	19	25	26	27
Obě	16 - 24	24	22	23	20	17	14	20	21	17	23	23	22	23	24	23
Muži	16 - 24	26	20	20	23	17	15	19	18	15	23	24	25	23	26	22
Ženy	16 - 24	21	24	26	18	17	13	21	23	20	22	23	20	24	22	24
Obě	25 - 49	12	12	10	7	6	4	14	13	10	15	15	16	17	17	18
Muži	25 - 49	10	9	8	6	5	5	12	12	9	14	15	16	17	16	17
Ženy	25 - 49	14	14	12	7	6	4	17	14	11	16	15	16	18	18	18
Obě	50 - 64	18	13	14	6	6	5	17	12	13	24	20	24	19	18	17
Muži	50 - 64	17	13	15	5	5	5	17	11	11	21	18	21	19	18	17
Ženy	50 - 64	24	12	14	7	6	5	17	14	14	26	22	26	19	18	17
Obě	65 +	24	21	22	27	24	22	17	16	14	36	33	35	15	14	15
Muži	65 +	24	18	22	23	21	19	10	11	8	35	32	34	16	15	15
Ženy	65 +	25	24	21	29	26	25	21	19	18	36	35	36	15	14	14

Pohlaví	Věk	Francie			Irsko			Itálie			Lucembursko			Nizozemsko		
		1995	1996	1997	1995	1996	1997	1995	1996	1997	1995	1996	1997	1995	1996	1997
Obě	Celkem	17	17	17	19	19	20	20	20	19	12	12	-	11	12	13
Muži	Celkem	16	17	17	18	18	19	19	19	19	11	12	-	11	12	12
Ženy	Celkem	17	18	17	20	20	21	20	20	20	13	12	-	12	13	14
Obě	0 - 15	20	22	24	27	26	28	24	24	24	16	17	-	13	15	13
Muži	0 - 15	20	23	27	27	25	28	25	24	25	16	22	-	12	15	13
Ženy	0 - 15	19	21	21	28	28	27	23	23	23	17	12	-	13	15	13
Obě	16 - 24	27	28	30	19	19	21	28	28	26	12	18	-	24	27	24
Muži	16 - 24	24	25	28	17	18	20	27	25	26	11	16	-	21	26	24
Ženy	16 - 24	29	32	32	21	20	22	30	30	27	14	20	-	27	27	24
Obě	25 - 49	12	12	11	15	15	15	17	17	18	10	9	-	9	10	9
Muži	25 - 49	11	12	11	14	14	15	16	16	17	10	8	-	8	9	8
Ženy	25 - 49	12	13	12	16	17	16	18	18	19	11	10	-	10	11	10
Obě	50 - 64	14	14	14	14	13	14	18	17	17	11	10	-	8	8	6
Muži	50 - 64	13	16	16	16	15	15	17	17	17	11	9	-	7	7	5
Ženy	50 - 64	14	13	12	12	12	12	18	18	16	11	11	-	8	8	7
Obě	65 +	18	17	17	20	21	25	16	17	16	12	9	-	8	8	-
Muži	65 +	17	15	14	13	14	18	14	13	13	9	8	-	8	8	-
Ženy	65 +	20	16	19	25	26	30	18	20	17	14	9	-	8	7	-

Pohlaví	Věk	Rakousko			Portugalsko			Finsko			Švédsko			Velká Británie		
		1995	1996	1997	1995	1996	1997	1995	1996	1997	1995	1996	1997	1995	1996	1997
Obě	Celkem	13	14	13	23	22	23	-	8	9	-	-	12	22	18	22
Muži	Celkem	12	12	12	22	21	22	-	8	8	-	-	12	20	16	20
Ženy	Celkem	15	16	15	25	23	25	-	8	9	-	-	11	23	20	25
Obě	0 - 15	16	18	16	26	25	29	-	5	7	-	-	10	31	26	39
Muži	0 - 15	15	18	15	25	25	29	-	5	6	-	-	10	30	25	37
Ženy	0 - 15	17	19	16	28	26	30	-	5	7	-	-	10	31	28	42
Obě	16 - 24	13	14	12	19	18	21	-	19	19	-	-	22	21	19	25
Muži	16 - 24	11	12	14	18	16	20	-	20	18	-	-	20	21	16	26
Ženy	16 - 24	15	15	10	21	20	22	-	19	19	-	-	24	22	22	25
Obě	25 - 49	11	11	10	17	16	17	-	5	7	-	-	12	16	12	14
Muži	25 - 49	11	10	9	16	15	15	-	5	8	-	-	14	14	11	12
Ženy	25 - 49	12	12	11	17	17	18	-	5	7	-	-	10	18	14	16
Obě	50 - 64	10	11	10	24	22	21	-	7	6	-	-	7	14	13	12
Muži	50 - 64	9	9	8	21	21	19	-	9	5	-	-	7	13	11	13
Ženy	50 - 64	10	13	12	27	23	23	-	5	6	-	-	7	14	15	12
Obě	65 +	20	21	22	39	37	37	-	12	9	-	-	9	32	25	29
Muži	65 +	15	16	16	38	36	34	-	6	5	-	-	8	28	22	22
Ženy	65 +	23	24	25	40	38	39	-	16	12	-	-	10	36	27	34

3a. Míra chudoby po transferech podle věku a pohlaví – EU celkem (hranice chudoby: 60% národního ekvivalentního mediánového příjmu domácností)

Pohlaví	Věk	EU15 Celkem		
		1995	1996	1997
Obě	Celkem	18	17	18
Muži	Celkem	17	16	17
Ženy	Celkem	19	18	18
Obě	0 – 15	23	22	25
Muži	0 – 15	23	22	25
Ženy	0 – 15	23	22	24
Obě	16 - 24	23	23	23
Muži	16 – 24	22	21	22
Ženy	16 – 24	24	25	24
Obě	25 – 49	15	14	13
Muži	25 – 49	13	13	12
Ženy	25 – 49	16	15	14
Obě	50 - 64	16	14	14
Muži	50 – 64	15	14	14
Ženy	50 – 64	16	15	14
Obě	65 +	21	19	19
Muži	65 +	17	16	15
Ženy	65 +	23	21	22

Pramen: Eurostat, ECHP

Poznámka: Pro Velkou Británii došlo ke změně způsobu výpočtu mezi roky 1996 a 1997. Do roku 1996 byl pro výpočet používán národní panel domácností a od roku 1997 začal být používán panel ECHP.

Hodnoty pro vícečlenné domácnosti předpokládají rovné rozdělení příjmu mezi její členy.

Ve skupině osob ve věku 18 – 24 let je vysoký počet těch, kteří jsou studenty denního studia. Tyto osoby jsou v některých státech unie živěny rodiči a dostávají od nich tzv. naturální důchod. Pojem důchod/příjem užívaný v této studii nezahrnuje tento naturální důchod a je tedy pravděpodobné, že míra chudoby bude pro studenty denního studia nadhodnocena.

3b. Míra chudoby po transferech podle pohlaví a postavení z hlediska ekonomické aktivity (hranice chudoby: 60% národního ekvivalentního mediánového příjmu domácností)

Status	Pohlaví	Belgie			Dánsko			Německo			Rakousko			Španělsko		
		1995	1996	1997	1995	1996	1997	1995	1996	1997	1995	1996	1997	1995	1996	1997
Celkem	Obě	17	15	15	12	10	9	16	14	12	23	21	23	18	18	18
Celkem	Muži	16	13	12	11	9	8	13	11	10	22	20	22	18	18	18
Celkem	Ženy	18	17	16	13	12	10	18	16	15	24	21	24	18	18	18
Zaměstnaný	Obě	4	3	4	4	3	3	8	7	6	10	11	11	7	6	7
Zaměstnaný	Muži	4	3	4	3	2	2	7	7	5	8	10	10	8	7	7
Zaměstnaný	Ženy	4	4	3	5	3	3	8	7	6	12	12	13	5	6	5
Sebezaměstnaný	Obě	17	18	15	20	15	13	10	7	5	24	22	23	23	30	27
Sebezaměstnaný	Muži	19	17	16	22	16	18	7	3	4	25	23	24	23	31	28
Sebezaměstnaný	Ženy	12	19	12	16	12	20	14	14	8	23	19	18	21	27	24
Nezaměstnaný	Obě	35	30	29	10	8	4	40	39	35	34	28	38	38	34	36
Nezaměstnaný	Muži	46	39	34	13	12	6	42	45	39	44	37	45	42	39	41
Nezaměstnaný	Ženy	27	24	26	9	5	3	37	32	32	28	23	34	34	28	30
Důchodce	Obě	20	17	18	24	21	18	20	17	15	34	31	36	12	11	13
Důchodce	Muži	21	15	18	22	19	16	17	13	12	32	29	32	15	14	15
Důchodce	Ženy	20	19	18	26	22	20	22	19	18	37	36	40	6	6	7
Ostatní neaktivní	Obě	28	26	24	24	26	21	27	25	23	25	22	24	22	21	21
Ostatní neaktivní	Muži	31	26	21	30	27	24	26	26	24	30	24	29	22	22	21
Ostatní neaktivní	Ženy	27	25	25	21	25	19	27	25	22	24	22	23	22	21	21

Status	Pohlaví	Francie			Irsko			Itálie			Lucembursko			Nizozemsko		
		1995	1996	1997	1995	1996	1997	1995	1996	1997	1995	1996	1997	1995	1996	1997
Celkem	Obě	15	16	16	16	17	18	19	18	18	11	10	-	11	12	13
Celkem	Muži	14	15	14	14	15	17	18	17	17	10	9	-	10	11	12
Celkem	Ženy	16	17	17	18	19	20	20	20	18	12	11	-	12	13	14
Zaměstnaný	Obě	7	7	6	3	4	5	8	8	7	7	5	-	6	6	5
Zaměstnaný	Muži	7	7	7	4	5	6	9	9	8	7	6	-	6	6	5
Zaměstnaný	Ženy	6	6	5	2	3	4	6	5	6	9	5	-	6	7	6
Sebezaměstnaný	Obě	15	16	17	14	13	13	22	19	24	12	12	-	18	18	17
Sebezaměstnaný	Muži	16	16	18	14	14	12	23	20	26	13	8	-	20	19	17
Sebezaměstnaný	Ženy	14	14	16	9	7	15	19	16	17	-	-	-	12	15	16
Nezaměstnaný	Obě	36	43	38	35	39	44	48	48	47	-	-	-	20	23	19
Nezaměstnaný	Muži	43	52	42	39	42	47	52	54	52	-	-	-	24	29	20
Nezaměstnaný	Ženy	31	36	33	21	28	33	43	41	40	-	-	-	19	21	18
Důchodce	Obě	17	17	15	18	17	22	15	13	13	12	11	-	6	-	-
Důchodce	Muži	15	15	14	17	16	20	14	14	12	10	10	-	6	-	-
Důchodce	Ženy	18	18	17	20	19	30	15	13	24	15	12	-	9	-	-
Ostatní neaktivní	Obě	28	28	31	24	26	27	25	26	24	15	15	-	15	15	21
Ostatní neaktivní	Muži	29	26	28	20	24	29	24	21	21	18	18	-	18	17	23
Ostatní neaktivní	Ženy	28	29	32	25	27	27	26	27	24	14	14	-	14	15	19

Status	Pohlaví	Rakousko			Portugalsko			Finsko			Švédsko			Velká Británie		
		1995	1996	1997	1995	1996	1997	1995	1996	1997	1995	1996	1997	1995	1996	1997
Celkem	Obě	13	13	13	23	22	22	-	9	8	-	-	-	19	16	17
Celkem	Muži	11	11	11	21	20	20	-	8	8	-	-	-	17	14	15
Celkem	Ženy	15	15	15	25	23	25	-	9	8	-	-	-	21	18	20
Zaměstnaný	Obě	6	6	5	10	10	11	-	2	2	-	-	-	6	6	5
Zaměstnaný	Muži	6	6	4	11	10	10	-	2	2	-	-	-	6	4	3
Zaměstnaný	Ženy	7	6	6	10	10	12	-	2	2	-	-	-	7	8	7
Sebezaměstnaný	Obě	23	20	25	35	34	32	-	15	13	-	-	-	20	14	15
Sebezaměstnaný	Muži	26	22	27	30	30	30	-	15	11	-	-	-	20	16	15
Sebezaměstnaný	Ženy	19	16	22	43	41	36	-	15	15	-	-	-	20	7	14
Nezaměstnaný	Obě	34	31	31	31	29	34	-	17	19	-	-	-	54	48	49
Nezaměstnaný	Muži	37	34	36	41	29	42	-	20	23	-	-	-	55	50	53
Nezaměstnaný	Ženy	29	28	25	23	29	28	-	14	15	-	-	-	50	44	37
Důchodce	Obě	14	16	16	35	32	33	-	10	7	-	-	-	30	24	29
Důchodce	Muži	12	14	14	36	32	31	-	6	3	-	-	-	27	21	23
Důchodce	Ženy	17	19	17	35	32	34	-	13	10	-	-	-	33	26	34
Ostatní neaktivní	Obě	21	24	21	28	27	28	-	18	18	-	-	-	32	27	31
Ostatní neaktivní	Muži	21	20	21	19	27	23	-	21	22	-	-	-	30	26	34
Ostatní neaktivní	Ženy	22	24	21	30	27	30	-	16	15	-	-	-	33	28	29

3c. Míra chudoby po transferech podle pohlaví a postavení z hlediska ekonomické aktivity – EU celkem (hranice chudoby: 60% národního ekvivalentního mediánového příjmu domácností)

Status	Pohlaví	EU15		
		1995	1996	1997
Celkem	Obě	17	16	16
Celkem	Muži	16	14	14
Celkem	Ženy	19	17	17
Zaměstnaný	Obě	7	7	6
Zaměstnaný	Muži	7	7	6
Zaměstnaný	Ženy	7	7	6
Sebezaměstnaný	Obě	18	16	17
Sebezaměstnaný	Muži	18	16	17
Sebezaměstnaný	Ženy	18	16	15
Nezaměstnaný	Obě	40	40	38
Nezaměstnaný	Muži	45	45	43
Nezaměstnaný	Ženy	36	34	32
Důchodce	Obě	20	17	18
Důchodce	Muži	18	15	15
Důchodce	Ženy	20	18	19
Ostatní neaktivní	Obě	26	25	25
Ostatní neaktivní	Muži	26	24	25
Ostatní neaktivní	Ženy	26	25	25

Pramen: Eurostat, ECHP

Poznámka: Pro Velkou Británii došlo ke změně způsobu výpočtu mezi roky 1996 a 1997. Do roku 1996 byl pro výpočet používán národní panel domácností a od roku 1997 začal být používán panel ECHP.

Hodnoty pro vícečlenné domácnosti předpokládají rovné rozdělení příjmu mezi její členy.

Hodnoty jsou uvedeny pro osoby ve věku 16 let a starší.

**Proměnná pro výpočet není pro nizozemský ECHP k dispozici, hodnoty uvedené v tabulce jsou vypočteny z proměnných pro zemi, která poskytuje téměř obdobné hodnoty proměnných.*

3d. Míra chudoby po transferech podle druhu domácnosti (hranice chudoby: 60% národního ekvivalentního mediánového příjmu domácností)

Země	Rok	Celkem	Jednočlenná domácnost, obě pohlaví	Jednočlenná domácnost, muži	Jednočlenná domácnost, ženy	Jednočlenná domácnost, věk do 30 let	Jednočlenná domácnost, věk 30 - 64	Jednočlenná domácnost, věk 65 +
Belgie	1995	17	23	20	25	33	18	26
	1996	16	21	11	27	26	15	25
	1997	15	20	15	23	27u	15	23
Dánsko	1995	12	27	22	32	43	11	35
	1996	10	25	19	30	42	11	29
	1997	8	24	20	27	47	9	26
Německo	1995	17	26	21	29	40	19	27
	1996	16	21	17	24	34	15	25
	1997	14	24	19	27	34	20	25
Řecko	1995	22	32	22	36	25	20	41
	1996	21	25	20	30	24u	13	33
	1997	22	29	18	35	34	15	36
Španělsko	1995	20	14	14	14	16u	18	12
	1996	19	11	11	11	21u	16	8
	1997	19	11	11	12	32u	14	8
Francie	1995	17	24	24	24	40	16	25
	1996	17	24	23	24	41	15	25
	1997	17	20	18	21	32	11	25
Irsko	1995	19	36	29	42	16	30	46
	1996	19	37	30	43	21	29	48
	1997	20	43	34	51	17	32	58
Itálie	1995	20	23	15	27	15u	14	29
	1996	20	23	14	27	27u	13	28
	1997	19	21	16	23	26u	16	23
Lucembursko	1995	12	13	6	18	12u	9	18
	1996	12	12	5	17	13u	11	13
	1997	-	-	-	-	-	-	-
Nizozemsko	1995	11	18	18	17	50	7	8
	1996	12	19	20	18	53	8	7
	1997	13	22	22	22	53	5	-
Rakousko	1995	13	25	18	29	29	18	30
	1996	14	27	18	31	34	19	31
	1997	13	27	19	31	29	19	33
Portugalsko	1995	23	49	45	51	-	34	58
	1996	22	47	42	49	-	34	55
	1997	23	43	34	46	18u	29	51
Finsko	1995	-	-	-	-	-	-	-
	1996	8	23	23	24	48	14	25
	1997	9	20	19	20	43	12	17
Švédsko	1995	-	-	-	-	-	-	-
	1996	-	-	-	-	-	-	-
	1997	12	23	26	20	46	18	11
Velká Británie	1995	22	32	26	36	30	21	40
	1996	18	27	20	31	29	18	33
	1997	22	35	24	41	42	17	47
EU15	1995	18	25	21	28	30	18	29
	1996	17	23	18	25	31	16	26
	1997	18	24	19	27	34	16	28

		Druh domácnosti							
		2 dospělí bez dětí, alespoň jeden starší 65 let	2 dospělí bez dětí, oba mladší 65 let	Ostatní bezdětné domácnosti	Jeden rodič s jedním a více dětmi	Oba rodiče s jedním dítětem	Oba rodiče s dvěma dětmi	Oba rodiče se třemi a více dětmi	Ostatní domácnosti s dětmi
Země	Rok								
Belgie	1995	23	12	8	34	10	14	22	23
	1996	18	8	5	30	9	14	25	24
	1997	20	10	6	30	7	12	18	23
Dánsko	1995	19	4	6	9	4	3	15	19
	1996	19	4	7	7	3	2	13	5
	1997	17	3	3	9	0	3	6	0
Německo	1995	10	13	11	53	12	14	32	16
	1996	11	9	7	55	13	11	38	12
	1997	8	8	5	48	8	12	-	6
Řecko	1995	39	17	18	23	12	17	16	26
	1996	35	13	15	26	10	17	20	32
	1997	36	17	16	24	13	14	26	37
Španělsko	1995	19	13	13	38	15	18	31	26
	1996	18	15	12	36	14	17	36	24
	1997	18	14	12	30	14	21	33	24
Francie	1995	16	11	9	29	9	8	28	26
	1996	14	11	8	31	8	9	34	30
	1997	14	10	10	-	7	8	30	28
Irsko	1995	8	6	5	52	7	15	34	16
	1996	10	7	4	52	11	16	33	18
	1997	9	7	4	40	14	12	38	20
Itálie	1995	12	8	14	23	14	18	42	31
	1996	13	9	15	19	13	19	40	32
	1997	14	11	14	25	15	21	34	29
Lucembursko	1995	12	8	5	27u	11	9	30	11
	1996	9	10	2	27u	8	9	23	17
	1997	-	-	-	-	-	-	-	-
Nizozemsko	1995	8	6	9	30	11	9	16	15
	1996	8	6	7	45	9	9	18	17
	1997	-	6	6	40	7	6	17	16
Rakousko	1995	18	7	6	40	12	8	24	13
	1996	15	8	5	32	10	11	31	17
	1997	18	6	6	28	11	9	26	12
Portugalsko	1995	42	22	15	34	13	17	45	23
	1996	38	18	14	32	16	16	40	21
	1997	40	19	14	40	12	13	58	28
Finsko	1995	-	-	-	-	-	-	-	-
	1996	4	5	6	9	3	3	5	11
	1997	4	8	4	9	5	4	9	4
Švédsko	1995	-	-	-	-	-	-	-	-
	1996	-	-	-	-	-	-	-	-
	1997	4	7	35u	16	6	7	12	44u
Velká Británie	1995	28	8	6	59	13	19	38	26
	1996	20	7	5	49	11	16	36	19
	1997	17	7	7	41	12	16	-	16
EU15	1995	17	11	11	40	12	15	32	23
	1996	15	10	9	38	11	14	35	22
	1997	15	9	9	40	10	14	-	20

Pramen: Eurostat, ECHP

Poznámka: u: nespolehlivé údaje

4. Rozptyl chudoby kolem její hranice(40%, 50%, 60% a 70% národního ekvivalentního mediánového příjmu domácností)

Země	Rok	40%	50%	60%	70%
Belgie	1995	6	10	17	26
	1996	6	10	16	24
	1997	6	10	15	23
Dánsko	1995	2	4	12	19
	1996	2	5	10	17
	1997	2	4	8	16
Německo	1995	8	11	17	24
	1996	6	9	16	22
	1997	4	8	14	21
Řecko	1995	10	16	22	29
	1996	9	15	21	27
	1997	11	16	22	29
Španělsko	1995	8	12	20	27
	1996	9	13	19	25
	1997	9	13	19	25
Francie	1995	5	9	17	25
	1996	4	10	17	25
	1997	4	11	17	25
Irsko	1995	3	8	19	29
	1996	3	8	19	29
	1997	2	10	20	27
Itálie	1995	8	13	20	26
	1996	8	13	20	27
	1997	9	13	19	27
Lucembursko	1995	4	7	12	21
	1996	3	6	12	20
	1997	-	-	-	-
Nizozemsko	1995	5	7	11	20
	1996	5	8	12	21
	1997	6	9	13	22
Rakousko	1995	4	7	13	21
	1996	4	7	14	22
	1997	4	8	13	21
Portugalsko	1995	10	17	23	30
	1996	9	15	22	29
	1997	9	15	23	30
Finsko	1995	-	-	-	-
	1996	2	4	8	16
	1997	2	3	9	17
Švédsko	1995	-	-	-	-
	1996	-	-	-	-
	1997	4	7	12	20
Velká Británie	1995	6	13	22	30
	1996	6	12	18	26
	1997	11	16	22	29
EU15	1995	7	11	18	26
	1996	6	11	17	25
	1997	7	12	18	25

5. Míra chudoby vztažená k danému časovému okamžiku (%)

Země	1995	1995x	1996	1996x	1997
Belgie	17	16	16	14	15
Dánsko	12	11	10	8	8
Německo	17	15	16	13	14
Řecko	22	21	21	22	22
Španělsko	20	20	19	19	19
Francie	17	17	17	18	17
Irsko	19	17	19	14	20
Itálie	20	19	20	20	19
Lucembursko	-	-	-	-	-
Nizozemsko	11	12	12	12	13
Rakousko	13	14	14	14	13
Portugalsko	23	22	22	22	23
Finsko	-	-	8	-	9
Švédsko	-	-	-	-	12
Velká Británie	20	23	21	20	22
EU15 Celkem	18	17	17	17	18

Pramen: Eurostat, ECHP

Poznámka: Pro Velkou Británii došlo ke změně způsobu výpočtu mezi roky 1996 a 1997. Do roku 1996 byl pro výpočet používán národní panel domácností a od roku 1997 začal být používán panel ECHP.

6. Míra chudoby před transfery (se zahrnutím a bez zahrnutí starobních a vdovských/vdoveckých důchodů; 60% národního ekvivalentního mediánového příjmu domácností)

Země	Hodnoty <i>bez zahrnutí</i> starobních a vdovských/vdoveckých důchodu								
	1995			1996			1997		
	Obě	Muži	Ženy	Obě	Muži	Ženy	Obě	Muži	Ženy
Belgie	29	28	30	28	27	29	28	27	29
Dánsko	31	30	33	31	29	32	29	27	31
Německo	24	22	25	23	22	24	22	21	23
Řecko	23	22	24	23	22	23	24	23	24
Španělsko	27	28	27	26	26	26	28	28	28
Francie	28	27	28	28	27	29	28	28	28
Irsko	34	33	36	33	32	34	34	32	35
Itálie	23	22	23	22	21	23	22	21	22
Lucembursko	25	25	26	26	25	26	-	-	-
Nizozemsko	25	24	25	24	24	24	26	25	26
Rakousko	25	23	27	25	22	28	25	23	27
Portugalsko	28	26	30	28	27	29	29	27	30
Finsko	-	-	-	32	30	33	34	33	35
Švédsko	-	-	-	-	-	-	29	26	30
Velká Británie	33	30	36	30	27	33	33	31	36
EU15 Celkem	27	25	28	26	25	27	26	25	27

6a. Míra chudoby před transfery (se zahrnutím a bez zahrnutí starobních a vdovských/vdoveckých důchodů; 60% národního ekvivalentního mediánového příjmu domácností)

Země	Hodnoty <i>se zahrnutím</i> starobních a vdovských/vdoveckých důchodu								
	1995			1996			1997		
	Obě	Muži	Ženy	Obě	Muži	Ženy	Obě	Muži	Ženy
Belgie	45	42	48	46	42	49	46	43	49
Dánsko	40	37	42	40	37	43	38	35	41
Německo	39	34	43	38	34	42	38	35	42
Řecko	38	36	40	37	37	37	38	36	39
Španělsko	41	39	43	42	40	43	42	41	43
Francie	40	38	42	41	38	43	41	39	43
Irsko	42	40	44	42	40	44	40	39	42
Itálie	40	38	42	41	38	44	42	40	45
Lucembursko	41	38	43	42	40	44	-	-	-
Nizozemsko	38	36	41	38	36	41	37	34	40
Rakousko	42	37	46	40	36	44	40	36	43
Portugalsko	38	35	40	38	36	40	39	36	41
Finsko	-	-	-	38	36	40	39	38	41
Švédsko	-	-	-	-	-	-	45	41	48
Velká Británie	42	38	45	39	35	43	43	39	46
EU15 Celkem	40	37	43	40	37	43	41	38	44

Pramen: Eurostat, ECHP

Poznámka: Pro Velkou Británii došlo ke změně způsobu výpočtu mezi roky 1996 a 1997. Do roku 1996 byl pro výpočet používán národní panel domácností a od roku 1997 začal být používán panel ECHP.

Hodnoty pro vícečlenné domácnosti předpokládají rovné rozdělení příjmu mezi její členy.

7. Míra dlouhodobé chudoby – domácnost byla pod hranicí chudoby ve třech po sobě jdoucích letech 1995, 1996, 1997 (hranice chudoby: 60% národního ekvivalentního mediánového příjmu)

Země	Obě	Muži	Ženy
Belgie	8	7	9
Dánsko	3	3	3
Německo	8	7	9
Řecko	11	10	12
Španělsko	8	8	8
Francie	11	11	10
Irsko	11	10	11
Itálie	8	8	9
Lucembursko	-	-	-
Nizozemsko	4	4	5
Rakousko	5	5	6
Portugalsko	15	14	16
Finsko	-	-	-
Švédsko	-	-	-
Velká Británie	10	8	11
EU15 Celkem	9	8	9

Pramen: Eurostat, ECHP (1995, 1996, 1997)

8. Regionální soudržnost: variační koeficient měr zaměstnanosti regionů(%)

Země	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Belgie	8,1	7,7	7,5	7,5	7,6	8,0
Německo	5,9	5,8	5,5	5,6	5,8	5,9
Řecko	9,0	10,1	9,1	7,3	7,3	7,3
Řecko	10,7	10,6	10,9	11,2	10,9	10,8
Francie	6,9	7,0	7,1	7,2	7,1	6,9
Itálie	16,3	17,5	17,2	16,5	17,2	17,1
Nizozemsko	3,1	3,5	3,2	3,1	2,7	2,1
Rakousko	3,2	3,2	2,8	2,6	1,7	3,0
Portugalsko	6,3	8,1	9,6	7,4	7,5	8,2
Finsko	7,1	7,2	7,2	7,3	7,5	7,1
Švédsko	-	4,3	3,2	4,2	4,4	4,7
Velká Británie	5,4	6,5	6,4	7,4	8,0	7,8

9. Míra dlouhodobé nezaměstnanosti (delší než 12 měsíců)

Země	Celkový počet dlouhodobě nezaměstnaných/celkový počet ekonomicky aktivních osob					
	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Belgie	5,8	5,8	5,4	5,7	5,2	3,8
Dánsko	2,0	1,8	1,5	1,3	1,0	1,0
Německo	3,9	4,2	4,9	5,0	4,5	4,0
Řecko	4,6	5,4	5,3	5,9	6,5	-
Španělsko	12,4	11,8	10,8	9,4	7,3	5,9
Francie	4,7	4,7	5,0	5,0	4,7	3,8
Irsko	7,2	6,9	5,7	-	2,8	1,7
Itálie	7,4	7,9	8,1	7,1	7,1	6,4
Lucembursko	0,7	0,9	0,9	0,9	0,8	0,6
Nizozemsko	3,1	3,0	2,5	1,9	1,4	0,8
Rakousko	1,2	1,4	1,5	1,6	1,5	1,0
Portugalsko	3,4	3,6	3,5	2,1	1,9	1,7
Finsko	5,5	5,1	4,4	3,6	2,6	2,8
Švédsko	1,8	2,9	3,5	3,3	2,2	1,3
Velká Británie	3,8	3,3	2,7	2,0	1,8	1,5
EU15 Celkem	5,2	5,2	5,2	-	4,3	3,6

9a Míra dlouhodobé nezaměstnanosti – muži (delší než 12 měsíců)

Muži	Celkový počet dlouhodobě nezaměstnaných/celkový počet ekonomický aktivních osob					
	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Země						
Belgie	4,5	4,4	4,2	4,5	4,5	3,1
Dánsko	1,8	1,6	1,2	0,9	0,9	0,9
Německo	3,2	3,6	4,3	4,5	4,2	3,7
Řecko	2,6	2,8	2,8	3,1	3,7	-
Španělsko	8,8	8,1	7,5	6,1	4,4	3,5
Francie	3,9	3,8	4,2	4,3	3,9	3,0
Irsko	7,8	7,5	6,4	-	3,2	2,1
Itálie	5,7	6,1	6,4	5,6	5,4	4,9
Lucembursko	0,5	0,7	0,6	0,7	0,7	0,5
Nizozemsko	2,9	2,6	1,9	1,5	1,1	0,7
Rakousko	1,0	1,2	1,4	1,5	1,3	1,0
Portugalsko	3,0	3,1	3,0	1,6	1,6	1,4
Finsko	6,3	5,6	4,6	4,2	2,6	2,8
Švédsko	2,3	3,5	3,8	3,9	2,7	1,4
Velká Británie	5,0	4,4	3,6	2,6	2,3	2,0
EU15 Celkem	4,5	4,5	4,5	-	3,6	3,0

9b Míra dlouhodobé nezaměstnanosti – ženy (delší než 12 měsíců)

Ženy	Celkový počet dlouhodobě nezaměstnaných/celkový počet ekonomický aktivních osob					
	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Země						
Belgie	7,7	7,8	7,1	7,4	6,2	4,8
Dánsko	2,1	2,1	1,8	1,8	1,2	1,2
Německo	4,9	4,9	5,6	5,7	4,9	4,3
Řecko	7,9	9,6	9,2	10,1	10,7	-
Španělsko	18,2	17,5	16,1	14,4	11,6	9,5
Francie	5,8	5,8	5,9	5,9	5,5	4,7
Irsko	6,1	5,9	4,6	-	2,1	1,0
Itálie	10,3	11,0	11,0	9,6	9,8	8,8
Lucembursko	0,9	1,2	1,3	1,1	0,9	0,6
Nizozemsko	3,4	3,5	3,2	2,3	1,7	1,1
Rakousko	1,5	1,5	1,5	1,8	1,7	1,0
Portugalsko	4,0	4,3	4,1	2,6	2,2	2,0
Finsko	4,6	4,5	4,1	3,1	2,6	2,7
Švédsko	1,3	2,2	3,1	2,7	1,6	1,1
Velká Británie	2,2	1,8	1,6	1,3	1,1	0,9
EU15 Celkem	6,1	6,2	6,2	-	5,2	4,4

10. Podíl dlouhodobě nezaměstnaných

Země	Celkový počet dlouhodobě nezaměstnaných/celkový počet nezaměstnaných					
	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Belgie	62,4	61,3	60,5	61,7	60,5	54,3
Dánsko	27,9	26,5	27,0	26,7	20,3	21,3
Německo	48,3	47,2	49,2	51,5	50,8	50,6
Řecko	50,9	56,3	55,4	54,5	55,3	0,0
Španělsko	54,6	52,8	51,7	49,7	46,3	41,8
Francie	39,9	38,0	39,2	41,6	38,7	40,0
Irsko	60,1	58,6	55,6	-	48,3	40,5
Itálie	62,9	65,1	65,6	58,9	60,6	61,0
Lucembursko	22,4	27,6	34,6	31,3	32,3	25,0
Nizozemsko	43,6	46,0	44,9	42,4	37,7	29,6
Rakousko	27,0	25,6	28,3	29,2	31,2	27,0
Portugalsko	48,7	49,9	53,4	44,1	40,9	40,5
Finsko	32,3	32,8	29,2	27,6	22,3	28,6
Švédsko	20,4	30,0	33,9	37,4	29,1	22,0
Velká Británie	43,5	39,8	38,6	32,6	29,6	27,3
EU15 Celkem	48,6	47,9	48,5	-	45,6	43,9

11. Míra velmi dlouhodobé nezaměstnanosti (delší než 24 měsíců)

Země	Celkový počet dlouhodobě nezaměstnaných/celkový počet ekonomicky aktivních osob					
	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Belgie	3,8	3,8	3,7	4,1	3,8	2,7
Dánsko	0,8	0,8	0,6	0,6	0,5	0,3
Německo	2,2	2,5	3,0	3,1	2,9	2,6
Řecko	2,5	3,2	3,1	3,8	3,9	3,6
Španělsko	8,1	7,7	7,1	6,2	4,8	3,8
Francie	2,4	2,6	2,6	2,7	2,7	2,3
Irsko	5,1	4,7	3,8	-	1,9	-
Itálie	4,9	5,5	5,6	4,9	5,0	4,8
Lucembursko	0,3	0,4	0,2	0,3	0,5	0,2
Nizozemsko	2,0	1,9	1,5	1,2	0,8	0,5
Rakousko	0,6	0,7	0,7	0,9	0,7	0,8
Portugalsko	1,4	1,7	1,9	1,2	0,9	0,9
Finsko	2,9	2,9	2,6	2,0	1,5	1,3
Švédsko	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
Velká Británie	2,4	2,1	1,8	1,3	1,1	0,9
EU15 Celkem	3,1	3,2	3,2	-	2,7	-

11a Míra velmi dlouhodobé nezaměstnanosti – muži (delší než 24 měsíců)

Muži	Celkový počet dlouhodobě nezaměstnaných/celkový počet ekonomický aktivních osob					
	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Země						
Belgie	2,7	2,8	2,8	3,2	3,0	2,1
Dánsko	0,6	0,7	0,5	0,4	0,4	0,3
Německo	1,7	2,1	2,5	2,6	2,6	2,3
Řecko	1,4	1,5	1,6	1,9	2,1	2,1
Španělsko	5,4	5,0	4,6	3,8	2,8	2,2
Francie	1,9	2,1	2,1	2,3	2,2	1,8
Irsko	5,9	5,5	4,5	-	2,3	-
Itálie	3,8	4,3	4,4	3,9	3,9	3,7
Lucembursko	0,2	0,3	0,2	0,3	0,4	0,1
Nizozemsko	1,9	1,7	1,2	1,1	0,7	0,4
Rakousko	0,6	0,7	0,8	0,8	0,7	0,9
Portugalsko	1,2	1,4	1,5	1,0	0,7	0,8
Finsko	3,5	3,4	2,8	2,4	1,6	1,5
Švédsko	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
Velká Británie	3,3	3,0	2,5	1,8	1,5	1,2
EU15 Celkem	2,7	2,8	2,7	-	2,3	-

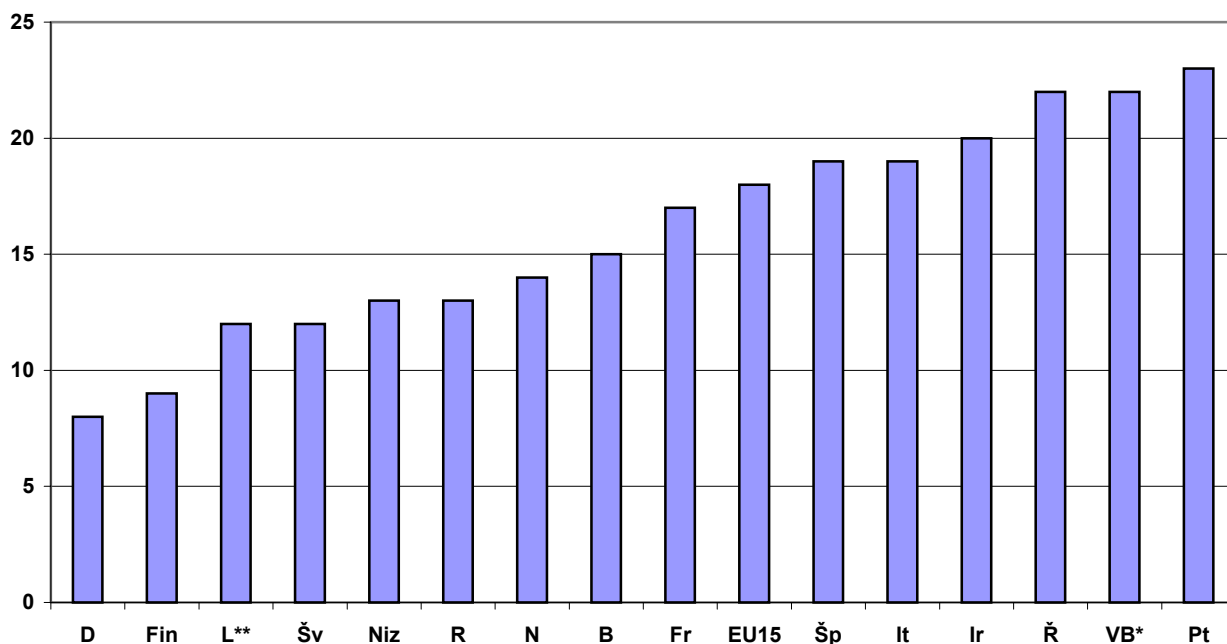
11b Míra velmi dlouhodobé nezaměstnanosti – ženy (delší než 24 měsíců)

Ženy	Celkový počet dlouhodobě nezaměstnaných/celkový počet ekonomický aktivních osob					
	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Země						
Belgie	5,3	5,3	4,8	5,3	4,8	3,4
Dánsko	1,0	0,9	0,8	0,9	0,6	0,4
Německo	3,0	3,1	3,6	3,6	3,2	2,9
Řecko	4,4	5,8	5,6	6,7	6,5	5,9
Španělsko	12,5	11,9	10,9	10,0	7,9	6,2
Francie	2,9	3,2	3,1	3,2	3,2	2,8
Irsko	3,7	3,6	2,7	-	1,2	-
Itálie	6,8	7,4	7,4	6,4	6,7	6,4
Lucembursko	0,4	0,5	0,2	0,4	0,6	0,3
Nizozemsko	2,1	2,1	1,8	1,3	0,9	0,7
Rakousko	0,7	0,7	0,7	0,9	0,7	0,7
Portugalsko	1,7	2,1	2,2	1,5	1,2	1,1
Finsko	2,3	2,4	2,4	1,5	1,4	1,1
Švédsko	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
Velká Británie	1,2	0,9	0,9	0,7	0,6	0,5
EU15 Celkem	3,7	3,9	3,8	-	3,3	-

12. Míra předčasného ukončení školní docházky (podle pohlaví, věk 18 – 24 let)

Země	Pohlaví	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Belgie	Muži	16,6	14,7	14,2	16,7	17,7	14,8
	Ženy	13,5	11,0	11,2	12,3	12,7	10,2
	Obě	15,1	12,8	12,7	14,5	15,2	12,5
Dánsko	Muži	5,2	12,2	11,0	9,5	14,2	13,4
	Ženy	6,9	12,1	10,3	10,0	9,1	9,9
	Obě	6,1	12,1	10,7	9,8	11,6	11,7
Německo	Muži	9,7	12,5	12,3	-	14,2	14,6
	Ženy	11,4	14,2	13,5	-	15,6	15,2
	Obě	10,6	13,3	12,9	-	14,9	14,9
Řecko	Muži	26,6	24,2	23,7	24,6	21,2	21,8
	Ženy	18,8	17,8	16,7	15,5	14,8	12,9
	Obě	22,7	21,0	20,2	20,1	18,0	17,4
Španělsko	Muži	38,1	36,4	35,0	34,8	34,7	33,7
	Ženy	28,4	25,3	24,5	23,7	23,0	22,4
	Obě	33,3	30,9	29,8	29,2	28,9	28,1
Francie	Muži	16,8	17,0	15,4	16,2	16,0	14,8
	Ženy	14,2	13,7	13,0	13,7	13,5	11,8
	Obě	15,5	15,3	14,2	14,9	14,7	13,3
Irsko	Muži	25,7	23,5	22,6	-	-	-
	Ženy	17,1	14,2	15,1	-	-	-
	Obě	21,4	18,8	18,8	-	-	-
Itálie	Muži	35,8	34,9	33,7	32,3	30,3	32,4
	Ženy	29,1	27,7	26,2	24,5	24,2	25,6
	Obě	32,4	31,1	29,9	28,4	27,2	29,0
Lucembursko	Muži	32,9	32,8	30,9	-	18,9	15,9
	Ženy	33,9	37,9	30,5	-	19,4	17,6
	Obě	33,4	35,3	30,7	-	19,1	16,8
Nizozemsko	Muži	-	18,1	16,8	17,0	17,5	17,5
	Ženy	-	17,1	15,2	14,0	14,9	15,9
	Obě	-	17,6	16,0	15,5	16,2	16,7
Rakousko	Muži	9,9	9,2	9,0	-	-	-
	Ženy	17,3	14,9	12,5	-	-	-
	Obě	13,6	12,0	10,8	-	-	-
Portugalsko	Muži	47,1	45,6	46,8	51,7	51,3	50,6
	Ženy	35,5	34,4	34,4	42,0	39,6	35,6
	Obě	41,3	40,0	40,6	46,9	45,5	43,1
Finsko	Muži	15,1	11,4	9,1	8,6	12,0	12,5
	Ženy	10,5	10,8	7,0	7,2	7,9	7,2
	Obě	12,8	11,1	8,1	7,9	10,0	9,8
Švédsko	Muži	-	9,0	7,3	-	7,7	9,2
	Ženy	-	6,0	6,2	-	6,1	6,2
	Obě	-	7,5	6,7	-	6,9	7,7
Velká Británie	Muži	4,2	4,8	5,5	-	7,3	6,5
	Ženy	5,1	6,4	6,0	-	7,0	7,1
	Obě	4,7	5,6	5,8	-	7,1	6,8
EU15	Muži	23,2	22,6	21,8	27,0	20,9	20,7
	Ženy	19,4	18,6	17,8	20,2	16,9	16,4
	Obě	21,3	20,6	19,8	23,6	18,9	18,5

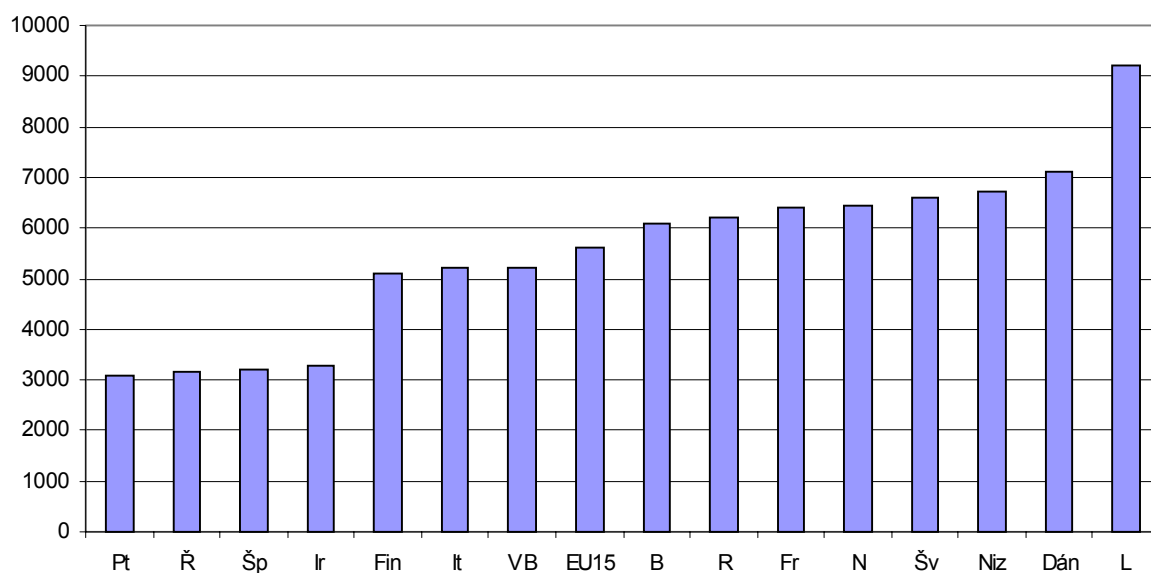
1. Míra rizika chudoby v roce 1997 (%)

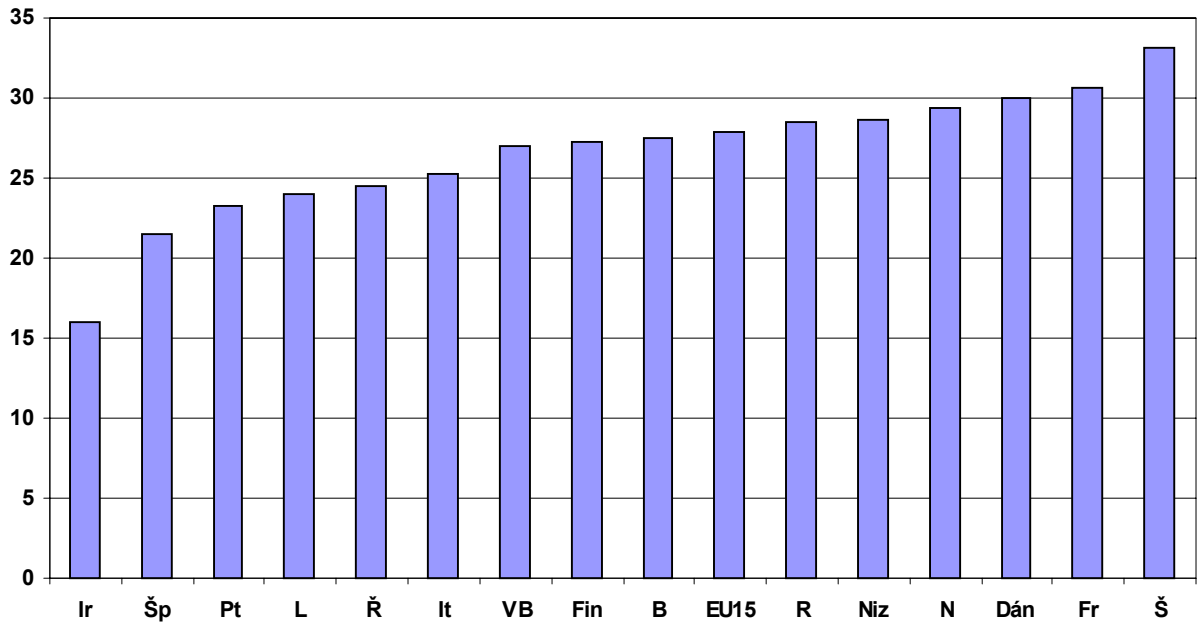
*Údaj není možné srovnat s hodnotou pro rok 1996 (18%). V současné době probíhá korekce údajů, aby byla zajištěna srovnatelnost s ostatními členskými zeměmi.

** Údaj pro Lucembursko je z roku 1996

2. Výdaje na sociální ochranu na obyvatele v roce 1998

3. Podíl výdajů na sociální ochranu na HDP v roce 1998

4. Závislost mezi mírou rizika chudoby (1997) a sociálními výdaji na obyvatele (PPS, průměr 1996/98)

